

HORTVS
**MEDICVS ET PHI-
 LOSOPHICVS: IN QVO**
 PLVRIMARVM STIRPIVM BRE-
 VES DESCRIPTIONES, NOVÆ ICONES

non pauca, indicationes locorum natalium, obseruationes de cul-
 tura earum peculiares, atque insuper nonnulla remedia
 euporista, nec non philologica quædam
 continentur.

AUCTORE IOACHIMO CAMERARIO

Reipub. Norimberg. Medico D.

ITEM

SYLVA HERCYNIA:

SIVE CATALOGVS PLANTARVM SPONTE

nascentium in montibus & locis plerisque Hercyniæ Sylvæ quæ
 respicit Saxoniam, conscriptus singulari studio à Ioanne
 Thilio Medico Northusano.

Omnia nunc primum in lucem edita.

Francofurti

M. D.

ad Manum.

LXXXVIII.

Cum Gratia & Privilegio Cas. Maiest.

NOV 11

RECEIVED
LIBRARY OF THE
UNITED STATES DEPARTMENT OF THE INTERIOR

AMERICAN GEOLOGICAL SURVEY

WASHINGTON

RECEIVED
LIBRARY OF THE
UNITED STATES DEPARTMENT OF THE INTERIOR

AMERICAN GEOLOGICAL SURVEY

RECEIVED
LIBRARY OF THE
UNITED STATES DEPARTMENT OF THE INTERIOR

AMERICAN GEOLOGICAL SURVEY

WASHINGTON

NOV 11

REI HERBARIAE STV- DIOSO LECTORI

S. D.

QV M de hortorum differentijs, vtilitate ac laude, ac præterea honesta eorum oblectatione, plures antea tam recentium quam veterum satis copiose in suis scriptis disseruerint, ea omnia hic repetere superuacaneum esse putavi. Pauca tamen quædam propter argumenti, quod tractandum iam suscepimus rationem, & ad nostrum institutum pertinentia, breuiter hic præfari visum fuit, reliqua quæ adhuc in hoc genere meditamur, in tempus aliud commodius reseruando. Hortus itaque, de quo agimus, apud veteres bifariam accipiebatur. Primum enim significatione generaliore vniuersam villam intelligebant, vt autor est Festus, & lex duodecim tabularum, vt sciunt Iurisperiti, idemque Plinius affirmat lib. 19. cap. 4. Horatius quoque eodem sensu accepisse videtur lib. II. Satyr. Ecloga VI.

*Hoc erat in votis, modus agri non ita magnus,
Hortus vbi, & tecto vicinus iugis aqua fons,
Et paulum sylua super his foret, auctius atq;
Dij melius fecere, bene est, nil amplius oro.*

Magis autem proprie & specialius locū varijs plan-

P R Æ F A T I O

tis confitum & excultum, quem Græci *κῆπος* nominant,
 hoc vocabulo exprimebāt. Qui rursum duplicem dif-
 ferentiam sortitur. Vel enim voluptatis & luxus tātum
 causa horti magnis sumptibus instruebantur, quales
 olim magna ex parte apud Ægyptios fuere, quibus se-
 cundum Athenæum lib. V. peculiaris hæc cura fuit, vt
 ob nimiam aëris temperiē omni anni tempore copiam
 haberent nouorum florum. Quos nostris temporibus
 imitari Turcas studiosissime videmus, à quibus ad nos
 quoque rariorum & incognitarum stirpium non exi-
 gua copia afferri solet. Sumptuosissimi etiam fuere isti
 horti pensiles Babylonij, quos inter miracula mundi
 recensuerunt, & à Q. Curtio lib. I. ac Diodoro Siculo
 satis copiose describuntur, quorum etiam monumen-
 ta adhuc quædam nostra ætate extare asserunt, qui Ba-
 bylonem profecti sunt. De hortis quoq; Gelonis circa
 Syracusas plura memoriæ tradidit Athenæus lib. 12.
 quos tamen plane interiisse, sicut multos alios constat.
 In horum numero forsitan quoque erunt reponendi
 Epicuri horti, quos ille primus intra urbem Athenien-
 sem transtulit ex agris, vt Cicero de Natura Deorum &
 alij scribūt, atq; ideo à veteribus ocij & hortorum ma-
 gister fuit appellatus. Proprie vero olim potius hi nu-
 mero multitudinis dicebantur Horti quoq; apud Ro-
 manos, vt Salustiani, qui ob splendorem & amœnita-
 tem à Regibus posterioribus ad inhabitandum fuere
 expe-

AD LECTOREM.

expetiti: Luculliani magnificentia celebres: Seneciani, qui Neronem ad domini necem impulisse existimantur, nec non plures alij, quos omnes enumerare nimis lōgum foret. In quorum nimios ac profusos sumptus acriter (vt solet in alia quoq; vitia suorum temporum) inuehitur Horatius ode XV. lib. II. cuius initium:

*Iam pauca aratro iugera regia
Moles relinquunt, &c.*

Vel utilitatis potius, (quod secundum & præcipuum membrum erat) gratiā instituebantur. Qui rursum aut ad sustentationem vitæ & quotidianū victum potissimum hominibus expetebantur, Oeconomiam & rem culinariam instruētes, suppeditando olera, legumina, omnis generis fructus, gramina & alia similia. Hos merito nec sine causa summopere commendarūt veteres, & eorum encomia Plinius lib. 19. ferme omnia breuiter recenset. Expedita res est, inquit, & parata semper, neq; egent igne qui hortos habent: crudis enim cibis facile vescuntur & coctu facilibus. Itaq; hortus altera succidia quondam putabatur, cum vbi opes horti deerant, de carnario & macello viuendum esset. Carnis vero desideria antiquis fuere in exprobratione. Vnde vocabatur hortus plebis macellum, innocentiore victu fructum salubrem & frugalem porrigens. Verum cum hæc & alia hortorum cōmoda elegantissimo carmine descripserit vna cum suo frugali hortulano autor

P R Æ F A T I O.

poematis Moreti, quod Virgilio ascribitur, quædam
his inferenda putavi.

*Non illi suspensa focus carnaria iuxta
Durati sale terga suis, trunciq; vacabant.
Hortus erat iunctus casula, quem vimina pauca
Et calamo redimita leui munibat arundo,
Exiguas spacio, varijs sed fertilis herbis,
Non illi deerat, quod pauperis exigit usus:
Interdum locuples è paupere multa petebat,
Nec sumptus erat illud opus, sed regula curæ,
Si quando vacuum casula pluuieq; tenebant
Festane lux, si forte labor cessabat aratq;,
Horti opus illud erat.*

& quæ sequuntur.

Aut ad vsum deniq; Medicum horti excolebantur,
(quamuis hi sæpius cum superioribus tanquam affines
admodum coniungantur) Escas enim præbere potest
simul & medicamenta hortus. Fuitq; olim hæc horten-
sis medicina admodum fida minimeq; suspecta, quæ
nunc etiam nonnullorum laudabili sententia rursus
in lucem profertur, & ad verum vsum reuocatur, ne scili-
cet, vt iterum Plinij verbis utar, vilitas adimeret. Recte
itaq; quidam ex recentiorib. poetis eleganter cecinit:

*Magnus inest herbis vigor & vis insita celo,
Graminibusq; sua est vel vilibus addita virtus.
Nilq; adeo abiectum est, nihil est tam vile, sacratam
Quin medicamen habet: bulbo maluaq; potestas
Est sua & vrticis: mentes adhibete fidemq;,
Mortales multa scrutati indagine, numen
Non decrit, superiq; volunt sua munera quari.*

Atq;

AD LECTOREM.

Atq; hi quidem ambo postremi horti tam alimentum quam medicamento ratione utiles admodum ac necessarii, vltra hæc maxima commoda, præterea propter contemplationem naturæ, vt Hippocrates noster ait, iustissimæ admirandam ac proprietates plane diuinas, oblectationem singularem præstantibus ingenijs semper afferre consueuerunt. Quapropter omni tempore hoc iucundissimum pariter & vtilissimum studiū hortense à maximis principibus & alijs plurimis summo-
pere fuit commendatum ac diligenter admodum excultum; statuentibus non solum ad sustentationem ac conseruationem vitæ humanæ per commodum, sed etiam suarum curarum ac molestiarum asyllum esse & conuenientiss. præsidium. Vnde etiam non pauci in summis honoribus & dignitatibus viuentes, tandem illis omnib. spretis & relictis, exiguo aliquo orto contenti, priuatam vitam rebus cunctis alijs prætulerunt.

M. Varro memoriæ prodidit, Nestorem, qui temporib. belli Troiani vixit & tam longæuus fuit, vt nunc etiam Nestoreos annos alicui precari soleamus, ita fuisse huic studio deditum, vt ἀλεξίκοπος, id est, auxiliarem hortum carmine quoque descripserit. Alcinous Rex Phæacū, qui Homero οδ. η. & Orpheo in Argonauticis διδάσκαλος τῶν βασιλέων dicitur, diligenter & sedulo hortos excoluit, ad quos negotijs regni expeditis, quotidie se conferre atq; ibidem animum à curis & laboribus non
parum

P R Æ F A T I O

parum recreare consuevit. Quem imitatum quoque fuisse Octavianum Augustum Imperatorem Romanum historici memorant, crebro diuertentem ad hortos Meccenatis elegantissimos. Sic Cyrum Regem Persiæ, & Diocletianum Imper. ac quidem hunc posterorem abdicato imperio Romano, proprijs manib. scribunt tanta cura & diligētia hortos excoluisse, vt omnibus qui viderent admirationi essent.

Sed veniamus ad nostros quoq; Imperator Fridericus, qui 53. annis Imperio felicissime præfuit, Rei herbariæ ita fuit intentus, ac tantum in ea profecit, vt sæpius (teste Cuspiniano) cum Medicis suis animi gratia de plantis & earum viribus prolixè disputare non erubuerit. Quem sine omni dubio ipsius abnepos Maximilianus II. Augustissimæ memoriæ Imperator in hoc genere quoq; superasset, magnis sumptibus ex diuersis orbis terrarum regionib. rarissima & selectissima simplicia conquirendo, ac hortum de consilio clarissimi & doctiss. viri Dn. Caroli Clusij de Re Herbaria optime meriti, (quem propterea vnice amabat & fouebat) instruendo, nisi secundum æterni Dei voluntatem ante tempus cum luctu & mœrore summo omnium bonorum has terras reliquisset.

Sunt etiam nūc superstites, tam in Germania quam alibi laudatissimi principes, qui hoc idem facititare nō desinunt, quorum omnium nomina & laudes si enumerare

AD LECTOREM.

merare vellem, integrum librum cōponere quispiam posset. Nō licet tamen sine ingrati animi euidenti nota hoc loco præterire Illustriss. ac præstantiss. principem ac D.D. Vuilhelmum Lantgrauium Hafsiaë, Dominum meum clemētissimum, cuius Celsit. vt omnium bonarum artium amore singulari tenetur, ita naturali quadam inclinatione ad hoc studium defertur, atque ideo stirpium exactam cognitionem sibi comparare non dubitauit. Quam ob causam non solum hortum copia rariorem, quas Germania nunquam antea habuit, ac selectiorum plantarum atque omnis generis fructiferarum arborum, quas mihi videre alibi non contigit, instructissimum, nullis parcens impensis excolit atque exornat: verum etiam alios huic studio operam dantes fauore benignissimo complectitur, atque eorum conatus eximia munificentia iuuare ac promouere non desinit. Idque tum alij non paucisciunt, tum ego imprimis subiectissimæ gratitudinis commemoratione semper prædicare debeo & cupio, atque ingenue fateor ad horti huius mei culturam ac vniuersi operis Botanici elaborationem ante alios suæ Celsitud. non pauca me referre acceptum.

Hæc Principum & magnatum laudabilissima exempla plurimi etiam priuati homines omnibus temporibus imitari, & pro sua quisque parte ad illustrandam & locupletandam hanc præclaram scientiam ali-

quid afferre in medium, & olim studuerunt, & nunc etiam non pauci eam in rem incumbunt. Theophrastum Eresium Aristotelis discipulum hortum habuisse amplissimum, ex testamento quoque ipsius apparet, ut refert Laërtius, in quo multa & diuersa genera excoluit, quo rectius eruditissimos suos libros de Historia & causis plantarum, qui nunc etiam, quamuis multis in locis deprauati, in doctorum manibus versantur, meliusq; conscribere posset. Romæ temporibus Plinij, Antonio Castori Medico insignis fuit ea in arte autoritas, qui idem scribit lib. 25. cap. 2. Sibimet ipsi & alij contigisse plerasque stirpes in eius horto visendo contemplari: in quo bonus iste senex sobrie & frugaliter sese oblectans centesimum ætatis annum superauit, nullum malum corporis expertus ac ne in ætate ea memoria aut vigore concussus. Quam quidem egregiam historiam ideo hoc loco præ alijs proponere volui, ut studiosi eam assidue præ oculis haberent, & hoc studium innocentissimum cum sobrietate coniunctum perpendant quantum ad animi & corporis vires conducere queat. Nostro seculo sane plures forsitan quam vnquam alias huic rei herbariæ excolendæ incumbunt, ac indies magis magisque de ea bene mereri pergunt, quorum omnium cum tantus sit numerus, ut vniuersi hic nominatim, quemadmodum par erat, celebrari nequeant: Satius esse putavi eorum laudes in aliud

commo-

AD LECTOREM.

commodius tempus referuare, ac potius de præsentī
opusculo hoc nostro nonnulla quæ necesse esse arbi-
trati sumus, adijcere. Cum equidem ego à pueritia
ἐξ ἀπαιτίας, (vt dici solet) ad inuestigationem *τῶν ἀσθενειῶν*
καὶ φαρμάκων miro studio afficerer, ac postea ad artem Medi-
cam animum applicans, indies pleniorē adhuc quasi
possessionem illius mihi comparare assidue studerem,
tandem certum domicilium nactus per multos annos
pro mearum rerum facultatibus, suburbanum ipsemet
hortum excolere, eumq; , quanta fieri potuit diligen-
tia, inquilinis & exoticis plantis rarioribus auctiorem
reddere conatus sum, non ex commentarijs & delinea-
tionibus aliorum tantum, sed ipsa *αὐτοψία* & oculata fide
nascentium, augescentium & rursus decrescientiū stir-
pium naturam, proprietatem & efficacitatem plenius
addiscere, & vberiorē ipsoꝝ scientiam adipisci an-
nitens. Quam rem etiam ad lucubrationes meas Bo-
tanologicas, (de quibus nonnihil deinceps dicemus)
apprime mihi vtilem & necessariam fore existimaui.
Accedit ad hoc, quod in meis laboribus quotidianis &
occupationibus interdum propemodum nimijs, vbi
nonnihil ocij concessum fuit, hoc pacto non parum
leuationis mihi comparauerim. Hoc enim quasi refu-
gium quoddam & secessum liberalem vel potius mu-
seum iucundissimum ab ipsa Natura tot herbis, arbu-
stis ac arboribus instructum ac exornatum quis non

P R Æ F A T I O

amplecteretur? quis non fateretur etiam marmora nitidissima regiarum, picturasq; splendidissimas, ac alia præclara artificia ab illis longissime superari. Hocq; re ipsa ita esse experietur, qui accurate stirpium varietatem, numerum, formam, flores multiplices, succos deniq; & vires salutare hominum causa productos perpendere voluerit, nec opus est, quamuis in promptu essent, aliorum plurimas autoritates hic ad confirmandam nostram sententiam afferre. Quid vero in hoc genere laborauerim, & quæ impenderim, sciunt alij, nec me pluribus hic commemorare decet. At cum non solum negocia alia grauiora, ac ætas præterea ingrauescens, non parum de priore mea alacritate & *githowis* auferât: verum etiam idoneorum hominum, quorum opera hac in parte vtor, indies maior penuria sit, accedente insuper superioris anni hyberno frigore intensissimo, cuius insolita sæuitia plurimarum stirpium exoticarum, quæ huc vsq; nostrum cælum paulo asperius & frigidius vtcunque ferre assueuerant, vnica vice prouentum impostherum vix recuperabilem abstulit: rogatus ab amicis compluribus, Catalogum earum plantarum, quæ in horto meo hucusque enatæ sunt, conscribere cœpi, in quo simul etiam de natalibus earum locis, culturæ ratione peculiari ac remedijs facile parabilibus aliquid addere suis locis placuit, quibus omnibus (præsertim studiosis bonarum artium gratificaturus,

AD LECTOREM.

ficaturus, qui primum ad artem medicam & cognitionem Simplicium sese conferre incipiunt) philologica quædam interdum aspergere volui, atque ideo hanc meam opellam *Βεταρολογικὴ*, HORTVM MEDICVM & Philosophicum inscribere, vtrumque (quamvis forsitan tenuiter) nimirum *πὶ ὁρί*, quod ad Philosophos spectat, ac *τὸ ὕγιον*, in quo Medicus versatur, cum secundum Hipp. omnia *οἷος π* dicantur, complectens, hæc q̃; vniuersa simplici ac plano stylo ac ordine alphabetico, ad discipulorum captum potius quam aliquem ornatum insignem me accommodans, exponere conatus fui. Ac quo paulo plenior huius argumenti fieret elaboratio, tanquam *ἐκ παλαιόθεν* (vt dicitur) adieci commentariolum de plantis sponte nascentibus in Hercynia & vicinis locis doctissimi Medici Ioannis Thalij, p.m. viri optimi & ad illustrandam & augendam materiam medicam plane nati, nisi immatura morte, quæ mihi & alijs multis fuit peracerba, fuisset ante horū & aliorum perpolationē nobis ereptus. Quod vero ad meas hæc lucubratiunculas attinet, non propriæ alicuius laudis vel ostentationis causa has à me publicatas esse lector candidus existimet, (scio enim à plurib: longe selectiora posse in medium proferri) sed potius vt qualicumque meo hoc exemplo alios quoque apud nos in Germania *φιλοβοτάνης* ad hoc egregium & laudabile ac perutile studium, vti cœperunt, & excolendum & illustrandum

P R Æ F A T I O

incitarem, eosq; admonerem, vt meum institutum pro sua humanitate adiuuare, & si qua in re possent, instruere quoque non grauarentur, vicissim sibi persuadentes me eorum omnium beneuolam voluntatem grata & ingenua prædicatione, quemadmodum & in hoc libello facere non intermisi, diligenter suo loco esse profecuturum. Alterum quoque est, quod me ad editionem huius horti impulit: voluntas nimirum exhibēdi hoc quoddam specimen exiguum maioris mei operis botanici, id est, Paralipomenon Rei Herbariæ, in quo iam aliquot annos desudo, & Deo adiuuante id, quantum per alias occupationes licuerit, breui, utilitatis publicæ causa ad finem perducere conor. In quo potissimum ab alijs derelicta vel non plene descripta, aut satis accurate delineata, vna cum cæteris ad hoc institutum pertinentibus latius tractabo, additis imprimis pluribus remedijs vera ratione & longo vsu doctissimorum Medicorum expertis. Nec dubito hūc meum laborem non contemnendum, ac, vt confido, perutilem studiosis artis Medicæ & alijs pluribus gratum acceptumq; futurum. Sed quoniam ad acquisitionem plantarum exoticarum ac præterea earum genuinas & artificiosas sculpturas magni sumptus tam mihi quam typographis sint faciendi, omnes propterea & meo & ipsorum nomine rogatos magnopere velim, vt qualiacunq; hæc nostra nobis relinquant, nec temere in suos libros

AD LECTOREM.

libro transferant. Sin secus fecerint, sciant omnino se contra expressam specialis PRIVILEGII CÆSAREI nobis concessi sententiam nō sine ipsorum detrimento id esse tentaturos: nec dubito, quin hāc admonitionem amicam in optimā partem sint accepturi. Postremo candidum lectorem rogo, vt hęc qualiacunque, quæ iam damus, boni consulere, ac hoc meum institutum, si dignum videbitur, imposterum quoque adiuuare atque promouere non grauetur, quod si factum fuerit, ad maiora, quæ in manibus habemus, celerius absoluenta, calcar nobis non exiguum addetur, VALE.

Ioachimus Camerarius,
Reipub. Norimberg.
Medicus.

HORTVS MEDICVS, I
IN QVO NON SOLVM
STIRPIVM SELECTIORVM DE-
SCRIPTIONES, ET ICONES QVAEDAM NO-
uæ, sed indicationes quoque locorum natalium, ac peculiares
culturae obseruationes, atque insuper non pauca remedia
Euporista, nec non interdum Philologica quæ-
dam continentur.

A.

BROTANVM mas, *Stabwurz* / vbique notum,
Auulsis ramulis, vt multa huius generis, facile
propagatur, semine vero difficulter prouenit.
De quo legimus apud Horatium, olim vsitatum
fuisse illud intra corpus exhibere, vnde ille

Abrotanum agro

Non audet nisi qui didicit dare.

Sed nostro seculo audaci, quilibet non solum hæc minime
periculosa medicamenta, sed etiam quauis validissima alijs
obtrudere non erubescit. De qua iustiss. querela alias plura.

Vsus eius præcipuus in lumbricis, quod & Aelianus nota-
uit. Aqua destillata Abrotani cum momento pulueris Nu-
cis muscatæ optima in stranguria & dysuria. Exterius imposi-
tum extrahit ferrum & alia corpori infixæ.

Abrotanum semina, siue Chamæcyparissus, Cypresstraut. Duo eius
hic genera reperiuntur, quorum vnum est vulgare & candi-
dus, alterum folijs magis viridibus & crassioribus, quod et-
iam admodum cultura fruticescit. Italis Santolina. Reperiū-
tur & aliæ eius differentiæ, nōdum apud nos excolta, de qui-
bus suo loco tractabitur plenius.

Abrotanum magnum, Camphoratum, quibusdam incensaria,
a admo-

admodum fruticat & facile se ex surculis ppagat: odoris gra-
uis, attamen non omnibus iucundi. Tragus appellat *Gross-
Stabwurz*.

Absinthium commune, *Wermut*. Hoc excellentiss. Medicus, Vi-
ctor Trincavella, præceptor olim meus Patauij, qui 48. an-
nos summa cum laude artem medicam exercuit, habebat
pro Pontico. Ingratum saporem deponit, si prius per feruen-
tem aquam trahatur. De hoc pulcerrimam similitudinem
sumit D. Gregor. Nazianzenus in oratione apologetica. Ci-
tius, inquit, quis parua malitia abundare incipit, quam in
virtutis cumulo vel parum proficitur. Quandoquidem &
modicum Absinthij cito melliamaritudinem tribuit, mel-
lis vero nec duplum Absinthio suam confert dulcedinem.
Haftenus ille. Mirum tamen, radicem huius plantæ ob ama-
ritudinem eximiam non tantum vulgo, sed etiam in sacris
litteris passim famosæ, dulcem & pene inspidam, cum exi-
gua quadam falfedine succum illum amarum herbæ peculia-
rem è terra elicatum neutiquam resipere. Herba apud vete-
res fuit funebris quam in cœmiterijis plantabant. Pierius in
Hieroglyph. Poculum Absinthij quadrigarum agitatoribus
propinatum, refert Latinis feriis, qui vicerant: maiores enim
id sanitatem interpretabantur, quam magni præmij loco da-
re se profitebantur, teste itidem Plinio, lib. 27. cap. 7.

Contra icterum remedium non contemnendum: R. Flo-
rum Absinthij, Rosmarini, prunorum sylvestrium an. par-
tes æquales, Croci partem dimidiam. Decoquantur in vino
diuretico, & exhibeantur præparato corpore.

Absinthium Romanum vulgo, Fuchsi Ponticum, media potius
herba inter Absinthium & Abrotanum. Mire radix serpit
& se propagat. Vino imposita ventriculo utilis.

Absinthium latifolium marinum aromatico odore: *Seriphium* pe-
ritissimo rerum simplicium Medico D. Bernardo Paludano.

Vide

Vide picturam Dodonæi pag. 26. in magno opere, qui nescio quam ob causam vocat angustifolium.

Absinthium Santonicum, nonnullis dictum. Ad littora maris Galliæ & Angliæ sponte nasci Clusius ait: vnde nonnullis est Seriphium. Flores habet croceos, odore non ingrato præditos. Durat apud nos hyeme in hortis, & se propagat plurimum. Gesnerus vocat Seriphium vel potius Santonicum fœminam Vallesiacum. Et nasci tradit è semine, eademque æstate flores proferre, præter paucas plantas serius enatas. Eadem vel simillimam inueniri in Massiliæ maritimis petrosi ex relatu Iacobi Reginaldi. *Weissfraut* / herbam albam dicit Vallesijs.

Absinthium paruum & incanum, Gesnero humile. In hortum à me translatum ex montibus Tyrolensibus, ubi copiose cretens reperi. Sed non diu culturam fert, nisi sæpius transplauetetur.

Absinthium Pannonicū flore albo. Vide Clusij obs. lib. 3. cap. 34. Elegans planta, quasi mediam naturam obtinēs inter Absinthium & Matricariam. Nō libenter horto assuescit, sicut nec aliæ plantæ alpinæ: quare collocandæ in loco vmbroso attamen aëri exposito, cum solem minime ferant.

Abutilon, *Weisch gelbe Pappeln*. Althæa Theophrasti secundum nonnullos. Utuntur vnc. j. ꝑ. seminis ex vino cōtra dolores calculorū. Alij volunt esse vulnerariam. Ad somnum cōciliandum Turcis in vsu esse pōdere vnc. j. CL. V. D. Bernardus Paludanus mihi retulit. Siq; rursus aliquem velint excitare, nares aceto fricare.

Abutilon Indicum, quo nomine à peritissimo rerū simplicium Iosepho de Casa bona, Serenifs. Magni Ducis Hetruriæ Herbario ad me missum fuit. Folia habet crenata in pediculis longis, florem elegantissimum, albicantem, interius luteū, magnitudine sylvestris rosæ. Planta hæc à nemine prius fuit, vt

puto, depicta. Potest quoque ad Althæas referri, cuius iconem in fine libri exhibuimus.

Meacalis, non tamen cōueniens descriptioni veterum, sed hoc titulo ad nos missa, vel Syriaco Kifnifen, siue Sifime. Ex octenni semine enata tenella planta, instar Ceratiæ primum erumpentis, rotundis foliis, quaternis, vtrinque costæ annexis binis, cauliculus subhirsutus: quæ sub autumnii initium rursus exaruit. Semen altera parte rotundum, latiusculum, altera in mucronem collectum.

Acanthium, Onopordon alijs.

Acanthus verus, Belsch Berenflaw/ Branca Vrsina, quo nomine vulgo Spondylium quoque vocant. In horto aliquando perdurat, & semen perficit, sed hyemem actiorem non adeo bene fert.

Acarna Theophrasti, alijs Scolymus eiusdem, Eryngium Vegetij.

Acacia prima Aegyptiaca ex semine aliquoties enata, vix tamē semelstris fuit.

Acer maius & minus, vtriusque turiones lacte scatent instar ficus, sed non acri, nullius euidentis gustus.

Acetosa rotundis foliis, apud Lobelium Oxalis sativa Franca. Crescit non solum in agro Parisiensi Aurelias usque, sed etiam in Germania, in Bavaria inferiore prope Kelhemium ad Danubium. Sapidissima est & aqua inde destillata, retinens acidum saporem in febribus vtiliter datur.

Eiusdem generis *tuberosa* à D. Carolo Clusio mihi fuit missa.

Acetosa Hispanica grandissimis foliis ex horto illustrium Fuggerorum huc translata.

Aconitum Lycopodium flore luteo, in pluribus montibus Germaniæ reperitur, præsertim in Heluetia, vbi Lupariam nominant. In horto ex semine nimium propagatur, sicuti malorum

rum prouentus semper est vberior. Duplex est: Maior folio latissimo minus nigro, & serotino magis flore discrepat à minore, alioquin similes sunt plantæ.

Aconitum flore caruleo, Napellus Serotinus, Lycoctonon VI. Clusij. Alterum Napellum qui citius floret & vulgarior est, *Narrenkappen* apud nos vocant.

Aconitum flore Delphinij Clusij l. Pannonicum, trium vel plurimum cubitorum attingens, primum mihi communicatum à doctis. Medico, & rei herbariæ peritis. D. Friderico Sebicio Archiatro Ducis Lignicensis.

Aconitum hyemale, aliis Ranunculus Monophyllos, siue Anemone Bononiensium, flore luteo, perennis planta, copiose crescens in montibus Euganeis prope Patavium.

Athenæus & Theopompus scribunt Aconitū, de quo adhuc certatur & sub iudice lis est, nasci in cautibus in Ponto prope Heracleam, quas *ἀλκυας* vocant: ac quamuis sit venenatiss. planta, non tamen nocere illi qui antea vino se ingurgitauerit. Ouidius Etymologiam illam videtur innuere:

Quæ quia nascuntur dura vinacia caute

Agrestes Aconita vocant.

Ac quamuis sit venenum lethale, cuius etiam folia ita parari posse quidā scribunt, vt certo tempore interficiant, non tamen humanis vsibus prorsus est incōmodum, oculis enim instillatum dolores sedat. Dicitur ita esse infestum Scorpionī, vt is eius cōtactu torpescat, admoto vero veratro albo reuiuiscat & multo magis ocimo, in quo & ex quo is nascitur.

Scorum Dioscor. siue Calamus aromaticus officinarū. *Calmus*/ In finibus Lituaniæ & versus Tanaim ac Mœotim, vbi alba est Russia Moisei parens, in magna crescit copia. In nostros hortos ante aliquot annos translata etiam sæuissima frigora non curat. Floret mense Iunio instar amenti siue iuli elegantiss. Atque inde Diacorum in officinis iam recte parari

poterit, sicuti illustriſ. princeps Lantgravius Vuilhelmus ſingularis rerum naturalium amator in ſuo iuſtrectiſ. horto tã abunde creſcentem alit, vt inde quotannis hoc medicamentum confici curet.

Adiantum album, Ruta muraria in parietum rimas indita viret, nec alia ratione ſe transplantari patitur. Amat autem ſaxa vitia, in coctis lateribus immoritur. De Adianto, vt puto Lugdunenſi ſine Capillo Veneris ſcribit Braſſauola in libro de purgantibus medicamentis, ad leniendam aluum hanc potionem nunquam ipſum ſeſelliffe. R. Adianti, paſſularum an.vnc.j. ſebeck. nu. 20. Bulliant in iure. interdũ Pruna Iberica & Myrobalanos addit. Sed Adiantum ſemper vltimo loco eſt addendum in decoctione.

Adonidis ſlos alijs Eranthemum, flore rubro maiore & minore, itemq; pallido creſcit in ſegetibus Thuringiæ & in Sueuia circa Dillingam. Saxones quod florem rubrum proferat, vocant ob rutilantem colorem, Diaboli oculum. Quod autem flore pallido eſt fruſtra putabant aliqui eſſe Leucanthemum Dioſcoridis. Semen calculum efficaciter pellit.

Acthiopis. Cotonariam nominant in agro Montispeſſuli ob candida & tomentofa folia. Altero anno apud nos ſemen proferat. De ea Plinius multa magica ſcribit. Hyemis ſeuitia radix emoritur, & putreſcit vere ineunte, nullo ſuperficii incommodo, quæ tamen ſole altius aſcendente radijs fortioribus contacta marceſcit tandem vel etiam æris vitio quantumuis vmbra illi inducta muniatur.

Ageratum, ſlein Weſſch frauenmũnſ. Italis Herba Iulia à menſe, vt quidam volunt, in quo florere incipit, Eupatorium Meſues apud pleroſq; flore luteo: quãuis & interdũ albo inueniri aſſerant. Bononiènſe tamen Antidotarium, vt vocant, Agrimoniam vſitatam volunt competere ſyrupo de Eupatorio Meſues: quod Gratiolam quoq; non repudiat. In Polonia creſcere

crefcere intellexi à quodā magnate eius gentis viro doctiff. et
simplicium peritiff. nonnulli in vineis quoq; ad Rhenum re-
periri aiunt.

Eius decoctum in vino in doloribus dentium à fluxionibus
frigidis & putridis exortis fingulare eft remedium.

Agnus, quære *Virex*.

Agrifolium. frequens in saltibus prope Saltzburgū & vicinis lo-
cis. In Belgio inde sepes parant. Si in teneras arbusculas in-
ferantur rosæ, producunt subuirides flores, vt peritiffimi hor-
tulani quidam experti sunt.

Agrimonia odorata Florentia transmissa, planta vt rara, sic apud
nos ægre perdurans. Ante hyemem sata veris initio prodit,
sed difficulter afferuatur. *Wolriechend Odermeng*.

Petrus Bembus Cardinalis, vir eloquentiff. afferuit ad are-
nulas in renibus expellendas nihil melius se reperisse, quam
assiduum vsum aquæ stillatitiæ ex *Agrimonia* siue *Eupatorio*
Græcorum.

Aizoon siue semperuiuum maius.

Aizoon minus, odorato & purpureo flore ferme *Asteris Attici*, ele-
gans planta. Colore nimirum floris quam in vulgato viuidi-
oris purpuræ, alioquin non absimili nisi minor esset. In Ty-
rolensibus montibus frequens.

Aizoon minus, albo flore, staminibus purpureis & aliud flore lu-
teo inflexo instar scorpionum caudæ, folijs in acumē coactis
quæ in priore sunt oblonga & obtusa, vuarum acinos imitan-
tia. Vtraq; depinguntur à *Fuchsio*, sed quod florem luteum
gerit, accuratius à *Lobelio*.

Aizoon palustre, à *Clusio* depictum, *Klein Hauswurz die vierdel*
apud *Tragum*. Nascitur humentibus pratis circa hanc vr-
bem.

Aizoon peregrinum, sic appellandum ob folia crassa & pin-
guia, flores & semina vulgari *Aizoo* nonnihil similia, quam-
uis

uis planta sit annua. Eam mense Aprili accepi folijs præditam portulacæ, sed in summo crenatis & qua parte solis radios exceperint micæ quasi argenteas ostendētib. ita collocatis vt oculi formam nō secus atq; vulgare Aizoon repræsentarent. Maio mense in foliatum cauliculum palmi altitudine, incuruum, supinum nonnihil, & in paucos ramulos diuaticatum excreuit, subrubentem: flosculos Iunio proferētem stellatos, nitidos, candicantes, exiguos, & Quintili capsulas quinas itidem stellatim coniunctas, minutissimo semine refertas: atq; tandem cōtabuit herbula. Rursus vero prodijt ex semine Septembri mense, cum, quod sponte exciderat, frequentes pluuiæ macerassent & fouissent soles aliquot calidiores, & Octobri medio eandem formam & pene magnitudinem consecuta est, qua primum acceperam, sed vnica pruinæ acrioris sæuitia deleta fuit. Semen itaq; quod collegeram anno sequente veris initio terræ commisi & intra paucos dies copiose prodijt illa plantula, sed Quintili demum flores ostendit. Sapor idem est qui Aizoi. Cepæ non inepte ascribi posse videtur. Quidam Lunariam vocant. A nemine tamen hætenus descriptam inuenio, ideoq; delineatam cum alijs reieci in calcem huius libri.

Aizoon arborescens, quod vidi aliquando in horto Regio Noui Castri Neapolitani in fictili florere, cuius pictura passim habetur. Sed nobis non diu viruit, cum vix Italicum aërem ferat.

Alaterni arbuscula Florentia missa, cuius meminit Anguillara, Apulis Linterna, Illyricis Comoricha.

Alcea vulgaris, cuius vsus adhuc non contemnendus in dysenteria, quod etiam Diosc. annotauit.

Alcea Pannonica, cuius semen communicauit Carolus Clusius, minutius vulgari. Planta ipsa folijs primum exit nullam diuisuram habentibus, rotundis, crenatis tantū, postea in caulem

Iem assurgens magis laciniata profert & tota tenerior est quā vulgo apud nos inuenitur. Non habetur in historia Pannonicarum stirpium à Clusio edita, ideoque eius picturam ad calcem adiungere volui.

Alcea tenuifolia, folio crispo, floribus maluæ, frequens in Hircyniā sylua & apud Rhenum, non multum diuersa à Pannonica.

Alcea cannabina, secundū nonnullos Cannabis syluestris Dios. quinque vel sex cubitos alta.

Alcea arborescens, cuius D. Rauu volfius meminit in suo itinerrario, nomine Maluæ arborescantis.

Alchimilla vulgaris, cuius decoctum aliqui laudant in dolore dentium.

Argentea heptaphyllos, montana, siue Argentaria petræa Gesneri, in montibus Helueticis & Tyrolensibus frequens.

Alisma Matthioli, alijs Chrysanthemon latifolium. Frequens in syluis apud nos passim, sed plerunq; in hortos trāsata exarscit nec facile culturā admittit vel saltem rarissimè florer. *Laugen Kraut/ Joannes Kraut*. Vtuntur Narisci rustici in decocto, si quid venenati putant pecora sumsisse.

Alliaria, spontanea.

Allium Creticum, siue Serpentinum, Scorodoprasum in Pann. Clusij, pag. 210.

De vulgari scribit doctiss. vir Costæus in Commentar. ad Mesuen, se vidisse mulierculæ cuiusdam suasu contra quartanam secundo annularis vtriusque digiti internodio allij crudi integram spicam vinculo noctu alligatam acerrimo dolore excitasse vesicam, qua nō solum cuticula summa, sed crassior quoq; cutis obsisteret à subiectis partibus. Coctum sub cineribus & impositum dentibus ad sistendum dolorē Amb. Paræus in sua Chirurgia vsurpat.

Tenuifolium, vel potius *Ampeloprasum*. Figura enim propius ad
b Porrum

Porrum accedit, nec tam acre etiam & graue olens est quam Allium.

Saxatile, Bulbus Vomitorius, Moly foliis Narcisci.

Vrsinum, Arctoscorodon, syluestre, flore albo.

Alpinum. Victorialis mas & foemina. Mari folia multo sunt latiora, foeminæ vero angustiora.

Alnus nigra, Frangula. Faulbaum. Vbique in syluis crescit. Siler Plinij secundum nonnullos. Dum pusilla est in pingui solo collocata, folia fert oblonga & magna, similia Guaiacanæ dictæ, tam figura quam magnitudine. Cortice eius interiore luteo in multis locis Saxoniae hoc tēpore vruntur loco Rhabbarbari, quod iam propter immensum pretium non cuius præscribi potest.

Aloë communis, affertur copiose ex Hispania. Appensa laquearibus non modo in multos annos durat, sed in quibusdam locis calidioribus quoque florem profert: Vidi anno 1561. Pisis apud quēdam nobilem in fictili florentem, flore luteo, mense Martio. Apud nos nisi ante frigora brumalia eximatur è terra & in loco tepidiori suspendatur, ac primo vere rursus fictili imponatur, facile putrescit. Quiqueranus de laudibus Prouinciæ scribit libr. II. capit 59. In Stoechadib. Insulis luxuriose crescere ac vulgovocari Semperuium marinum, ac tritum imponere incolas quibusuis vlceribus & vulneribus. Brassauolas in libr. de purg. tradit nonnullos ex minima pillula, quæ nõ erat quarta pars semisrupuli, decies excreuisse. Plautus ait prouerbialiter: Vitam hominis plus Aloës quā mellis habere, id est, plus molestiæ quam voluptatis illi inesse.

Aloë spinosa sine America, à Clusio descripta & depicta in obs. Hispanicis lib. 2. cap. 67. sine tamen floribus, quorum picturam in fine libri exhibemus. Creuit hæc planta (vt mihi per literas retulit diligentiss. rerum simplicium indagator Iosephus.

phus de Casa bona, Magni Ducis Hetruriæ (vt vocant) Simplicista, qui vt plura alia, iconem florum quoque liberaliter mecum communicauit) Anno Christi 1586. in horto instructis. eiusdem Ducis, miræ altitudinis caulem proferens, instar abietis, pene contortum, in cacumine ramosum; in extrema ramorum parte congeries fuit referta floribus è luteo virentibus, instar Hemerocallidis Valētinæ, suauiter odoratis vt quidam retulit. Ipsa planta excessit altitudinem 12. cubitorum.

Hæc cum sit priore durior, facile in fictili asseruatur in loco tepidiori per hyemem. Copiosam tamē irrigationem recusat. Propagines multas spargit, quæ nisi tempestiue auferantur, priusquam adolecant, matri omne alimētum detrahunt, illamq; perimunt.

Succus ex ea colligitur, facultate cum priore non dissimili.

Hanc plantam primus habuit, ni fallor, in Italia Iacobus Antonius Cortusus nobilis Patauinus, de re Herbaria opt. meritus, apud quem vidi inter alia selectissima, Anno 1561.

Alopecurus, à Dodonæo & Pena pingitur ac describitur, Planta frumentacea.

Alfina maior, media, mininra, quarum duæ posteriores à Fuchσιο & alijs, prior à Dodonæo exhibentur. Sponte nascuntur in hortorum areis. Sed prior admodum raro nisi transferatur è dumetis, in quibus nasci gaudet.

Alfina hirsuta, mediæ similis, sed nigrior, hirsutior ac durior, spontanea.

Alfina tenuifolia mediæ seu vulgari similis, sed strigosior, non tamen hirsuta aut pinguis vel tam late serpens. Nascitur ad Sepes: arenoso solo delectatur & solum ex cultum, non, vt reliquæ desiderat.

Alfina flore purpurascēte, Fuchsjij III. itē cæruleo, Fuchsjij II. Interdum

dum spōte prouenit in areolis lacteo aut dilute purpurascēte flore.

Alfina parua recta folio rutæ modo diuiso Lobelij, spontanea etiam in segetibus præcipue circa Lipsiam.

Alfina repens Clusij, sponte passim nascitur in dumetis circa urbem.

Alfina Viscaria, folio subcæruleo, pingui, flosculis nunquam se aperientibus, nisi meridie intensissimo æstu post pluuias, alioquin *Alfinis* reliquis similis, nisi quod cauliculi summitas, & foliorum pili tenuissimi scateant viscido succo, cui muscæ adhærent.

Althæa vulgaris, herba ad internos & externos affectus plurimum vtilis, imprimis ad Calculi dolores.

Althæa arborescens, vel potius fruticosa, perennis planta, alia ab Hispanica Clusij, & fortasse eadem cum Prouinciali Penæ, sed non satis exquisitè picta.

Althæa flore grandi *Alcææ*, foliis durioribus quam in vstitata habentur, frequens in locis quibusdā Thuringiæ ad fluuios. Primus mihi communicauit doctissimus Medicus & Mathematicus, rerumq; naturalium peritissimus D. Erasmus Reinoldus, studiorum meorum in Italia quondam socius acceptissimus. Altera fortassis aut tertia ex Pannonicis Caroli Clusij.

Alypum Matthioli.

Alyssum Dodonæi, alijs *Lunaria* lutea siue Græca.

Alyssum Matthioli, in aruis passim apud nos crescit flosculis luteis ac interdum albis. Vulgus commendat vsum eius contra calculum, atque ideo *Steinfrut* nominat.

Alyssum aliud descriptioni Galeni conueniens exhibuit nobis C. Clusius in suis Hispanicis obseruationibus.

Amaracus tenuifolia urbana. Maiorana quæ gentilis vocatur & pro

pro Maro habetur nonnullos, apud nos proueniens degenerat in nostram Maioranam.

Amaracus syluestris annua. Maiorana vulgaris.

Amaracus syluestris perennis, manet in horto, nisi acerrima hymeis, qualis fuit superioris anni, ei noceat. Non potest vlla cultura in arbusculæ formam redigi, vt Urbana, sed Origani modo stolones multos ex radice protrudit. Primum habui à perito & rerum simplicium diligenti cultore Dn. Phil. Sprengero Pharmacopæo Haidelbergensi.

Paulo aliam folijs maioribus & mollioribus aliquando ostendit mihi in agris prope Bononiam excellentissimus D. Vlysses Aldrouandus omnium rerum naturalium peritissimus, à quo indices expectamus in hoc genere accuratissimos commentarios.

Amarantus magnus, commendatur in sistendo sanguine.

Amarantus paruus. In quo genere elegans reperitur Cristatus.

Item alius saturatius purpurascens & in caput breuius, densius ac grandius conglomeratur: alius intensius rubet & longioribus florum spicis, altioribusq; cauliculis assurgit, in quò Cristatus plerumq; degenerat.

Amarantus pictus, vide Blitum varium.

Ambrosia picta à Lobelio, Conyza Hippocratis de morbis mulierum, vt quidam eruditi in Italia putant, alijs Artemisia monoclonos. Floret Augusto: caule est pilis vel aculeis albis hirsuto, folijs Artemisiæ vel Absinthij, fructu spinoso, in quo semine singulare, crustaceo operimento nigricante nucleum album continens. Nisi mature seratur, præsertim si repentina frigora superuenerint, vix perficitur. Ad mare Arimini copiose nascitur.

Ambrosia 2. Matthioli.

Anni Matthioli & Creticum, item Vulgare à Trago & plerisque depictum, quod interdum longe alia folia proferre conspici-

tur, pluribus nimirum incisuris prædita & nonnihil crispa, vt penitus diuersa planta videri queat.

Amygdalus. Huius Gummi ad calculos renum minuendos efficax, quod etiam vsurpatur ad pannos sericos oblinendos vt sint firmiores, & non facile rûgas contrahant.

Amygdalopersicus, cuius exterior pulpa Persicum pomum sapit, nucleus interior amygdalum.

Ampeloprâsum proliferum, videatur apud Lobelium.

Anagallis flore phæniceo & cæruleo. Hortiareolis innascuntur ambæ plantulæ. Luteo flore ex proximo monte S. Mauricij duobus milliaribus ab vrbe distante vmbrosis locis crescens in hortum translata. Frequens quoque in Austria & saltibus Thuringiacis.

Anagallidi flore phæniceo in morbis epatis multum tribuit Manardus. Venatores canem morsum ab alio rabido cane statim circa vulnus lauât in aqua fluuiali bene cum arena & dant illi in ouis frixis Anagallidem Phæniceam cum Abrotano.

Anagyris prima, frequens in agro Romano & Neapolitano, foetida admodû arbor, si folia parum manibus atterantur. Plauto, vt putatur, Nautea. Vnde Prouerbum vetus, ἀνάγρις κίβητις.

Anagyrin cômoues, cuius meminit Aristoph. in *Lyssistrato*.

Anagyris altera apud Matthiol. Laburnus aliorum. Egeno Italice, vnde pro Ebena ob ligni duritiem & nigredinē vtuntur Venetijs, præsertim pectinarij. Sed longe abesse à vero Ebena ex Paulania quoque in Atticis discimus, qui ait ex Cyprio homine perquam perito in herbarum generibus ad medendi vsûm notandis, se audiuisse Ebum nulla folia nullumq; omnino fructû ferre, nec stirpem esse soli expositam: radices tantum occultari, quas eruant Aethiopes. Ita inquit, sæpe qui in Musarum angulis & sapientiæ vmbra delituere, progressi in medium multas & splendidas vtilitates pariunt.

Anchusa

Anchusa 2. itemq; 3. Matthioli.

Androsaces alterū Matthioli. Eius descriptio luculentissima est aptd Clusium in Pannonicis:

Androsamon Fuchsi, sua sponte interdum oritur in hortis, quāvis nemora potius amet, vt Ascyron, quod nunquam exit cultis locis, & vix illatum nascatur, adeo omnem cultum respuere videtur.

Androsamon maius apud Dodonæum, Siciliana siue Cæciliana vulgo, Climenum non Dioscor. Sed Plinianum, quod tamen olim in re herbaria præceptorī meo, Aloyso Anguillara putabatur veterib. fuisse incognitum. Angli vocant Italico nomine Tutisan, quasi omnia sanans: estq; illis vulgare quo vlcera sanant. Crescit copiose in Ilua insula.

Androsamon minus huius generis siue angustifolium *Cappodop.* à nemine, vt existimo, depictū. Bellonius meminit nomine Tragij Cretici, si recte conijcio.

Prouenit in eadem insula: & apud nos, vt superius, frigus hybernū difficulter fert. Copiose tamen ēseminese propagat.

Anemone latifolia flore pleno, rubro elegantiss. quam habui ex illustriss. principis Vuilhelmi Landgrauij Hassiæ, Domini mei Clementiss. instructissimo horto, cuius celsitudo imprimis huius floris pulcritudine singulari delectabatur. Apud nos horto non adeo facile assuescit.

Anemone latifolia flore simplici Violaceo, magno. Communicarunt hanc & sequentes D. Ioan. Aicholzius Medicus præcipuus Viennensis & Domin. Carolus Clusius amici mei obseruandi.

Anemone tenuifolia flore purpureo, frequens in Italia circa Romā & Neapolim atque in Hetruria. Hæc tantum potest regio, inquit Costæus in suo doctiss. lib. de natura plantarū, trāsata

ex Hetruria in hortum, flores quarto anno pro purpureis albos protulit. Idem mihi accidit in ea quæ cæruleos profert. Hæc planta acris est, cuius succus naribus infusus plurimum cerebrum expurgat.)

Anemone tenuifolia flore violaceo item flore albo.

Anemone tenuifolia flore rubente duplici, Galipoli Ialè & Binisade inscripta ab ijs qui Constantinopoli ad me miserunt.

Anemone sylvestris flore candido. Copiose ad loca montana quatuor milliaribus ab hac vrbe crescit. Flos omnium horum facile in pappos abit & à vento disijcitur, vnde nomē accepit. In Hieroglyph. Ori legitur, ἀνὴρ δὲ ἀναιμάκτος νόσον ἀνθρώπου σημαίνει. Flores Anemones significant morbum hominis.

Anethum semel satum postea restibili fecunditate seminis excussi renascitur. Apud veteres in magno vsu erat, & nunc etiā est apud quosdam populos, in primis Polonos, qui multa fercula hac herba condiunt. Columella: Et bene odorati flores sparguntur anethi.

Angelica odorata. Sponte crescit optime in Noruegia, Pomerania & alibi. Apud nos commendatur quæ Friburgo ex Brisgoa affertur. Semen terræ mandandum mense Iulio vel Augusto. Alij semen per noctem aqua maceratum circa festū D. Martini solo pingui recondunt, mense Maio sequentis anni plena Luna ordine plantas transponunt, vt inter se distent pedem aut sesquipedem. Exacto triennio (nam quarto anno vt plurimum perit) radices exemptas & lotas exiccant in loco conuenienti, alioquin facile sitū contrahunt. Gesnerus affirmat se vidisse huius radices ad 3. libras pendentes. Pro Costo multum vtuntur in Theriaca. Præstans medicamentum in Peste & alijs morbis, in primis cum Zedoaria in vino calido exhibita contra suffocationem matricis. Succus eius condensatus sicuti quoq; Ostrucij opt. est contra putredinem dentium.

Angelica sylvestris montana. In locis tamē humidioribus nascens, folijs

foliis multo est tenuioribus, satis tamen odoratis. Frequens vbiq; apud nos in locis palustribus circa urbem & alibi.

Angelica sylvestris communis, pestis hortorum, cum serpendo omnia occupet & alias plantas suffocet. *Strengel* siue *Giersick*.

Archangelica, depingitur à Lobelio, & Clusius in Pannonicis eius meminit.

Anguria.

Anisum. Huius oleum & aquam singulari ratione paratam describit Borgarutius in sua Pharmacopœia Italica.

Anonis, siue Ononis sine spinis, in Silesiacis pratis frequens, ut annotauit Clusius in obseru. Pannonicis, quæ simul in hortum translata, non facile se expelli sinit. Reperitur & spinosa floribus candidis. copiose in Hassia & ad Rhenū. Huius decoctum bibitum ramicem curat carnosum. Vulgo Acutel-la, *Stallfraut* quia vtuntur ad prouocandā vrinam in equis. In calculo eius destillatum optimum est. Anguillara dubitabat an non Crateuæ Aegypti esset nostra Anonis siue Resta bouis vulgo dicta.

Anonis flore luteo à Cl. V. D. Aicholzio transmissa. Natrix Plinij apud nonnullos.

Anonymus peruinca folio, similis cui in Pannonicis Clusius Coluthæ florem tribuit, folliculis Thlaspios vel potius Polygalæ Tragi, ex proxima sylua in hortum translata. Vide Cordum in obseruationum sylua, qui in syluis montanis circa Egeram in Bauaria & Vindelicia inuenit. Gesnerus Chamæpitiū vocat.

Anthyllis leguminosa Lobelij. De Salsa altera Anthyllide, quæ est Kali Arabum, Tetrastrictum elegans Ioannis Maioris commendatur à pluribus.

Ecineris massa, salsag, Anthyllidis herba
Formari flammis lucida vitra solent.

*Sic cinis ater eram, cineres nunc fluor in atros,
Sed nitidum summo corpus habeo die.*

Antirrhinum maius flore roseo, quale crescit in agro Monspelienfi & Nemaufenfi, & memini me reperisse aliquando circa Salernum. Item flore incarnato, luteo, candido.

Antirrhinum pulcherrimum flore luteo, grandi, sua sponte nascitur inter Sauonam & Genuam.

Antirrhinum medium, Orontium aliorum, quod passim in Vineis & aruis reperitur. Et minimum in segetibus frequens.

Antora, quam alij Antitoram ἀντοράν appellant. In Sabaudia, vnde mihi missa, vna cum Tora copiose nascitur. Ex Pannonia quoq; à D. Friderico Sebitio Archiatro principis Brignensis mihi communicata. Legendus de hac Gesnerus in epistolis. Radices huius sanant dolores colicos & vterinos euidenter & imprimis contra venena sunt efficacissimæ.

Aphaca Dodonæi, Pityne, Theoph. Anguillaræ.

Aphyllanthes Anguillaræ in montib; Italiæ & Illyriæ sponte nascens. Bononiensib; Bottonaria, vel Globularia.

Apios Fuchsii, Astragalus alijs, frequens apud nos, præsertim circa Bapenbergam in agris. Ex huius floribus aquam destillant quidam, quæ ita rosaceam ementitur, vt pro illa à quibusdam vendi soleat.

Apium verum. Apud Romanos & in Certaminibus Nemreis herba coronaria. Eadem sepulchra coronabantur, vnde proverbium, Apio nihil opus est.

Anguillara in suis opinionibus Italicis de Simplicibus probare studet, Apium nostrum vulgare esse Paludapium siue Eleoselinon Theoph. Verum autem Apium ab hoc parum differre ait, nisi quod aromaticum magis sit, ac scribit in vniuersa Græcia potissimum in Chio & Creta aliud Apium, quod ibidem magni faciunt, extare, inde nonnunquam etiam Venetias apportatur.

Apocynum

Apocynum verum, foetidiss. herba, quam canes interficere experientia cōfirmavit. Crescit in Creta vbi hodie vocant Pſachi, & circa Tripolim, quod postremum in suo luculentissimo Hódapōrico Orientali annotavit vir doctiss. & in rebus naturalibus inuestigandis studij indefessi D. Leonardus Ravvolſius Medicus Augustanus, singularis meus amicus.

Apocynum repens, vel potius *aradensis*. Arbores enim scandit, & admodum alte crescit. Gignitur in Græcia, vbi vocāt *aradensis*: lacteum succū emittit & folia ac siliquas profert instar oleandri. Reperitur huius generis altera species succo croceo, cuius meminit Aloysius Anguillara in suis opinionibus, folio propemodum hederæ. Frigoris sunt impatientes, vnde diligenter in hyeme asseruandæ. Ex taleis tamen in terram repositis mihi repullularunt.

Aquilegia, Aſclepy, Tyriactes fraut. Pothos veterū ex Costæi sententia, Leontostomum Gesneri, Leo herba Dodonæi. Clariss. viri D. Iacobi Dalechampij Medici Lugdunensis excellentissimi *id est, Iouis flos*, id est, Iouis flos, vt testatur in suis eruditissimis cōment. in Athenæū. In Hispania q̄ calculo renum sunt obnoxij radicū huius portiunculā mane diutius mandere solent. Alij decocto herbæ integræ & radicis in vino cum momento ambra cōmendant cōtra *adurapular*. Semē in Ictericis & alijs obstructionib. epatis & sacharo obductū cōtra vertiginem vsurpatur. In hac planta flos tā ratione magnitudinis, quā coloris varias sortitur differentias. Est. n. simplex & plenus, colore incarnato, cæruleo, purpureo, rubescēte, flauo, candido, variegato. Interdum inuersus, & degener virescens.

Arabis quorundam, floribus luteis, quo cōmodius referri posse videtur quam ad Solidagines, quo nomine aliquando ex Anglia missa fuit. Picturam dedimus in Matthioli herbario.

Arabis verior, quam itidem in Matthioli nuperiore editione depinximus, addito semine, quod in icone reliqui omiserant.

Aracus Matthioli, Dodonæo Eruilia siue Ochrus syluestris, German. *Eselsohren* dicunt à foliorum figura.

Aracus Fuchsii, vt Gesnerus picturæ inscripsit, vulgo Viciam Romanam vocant. Fabæ syluestri Matthioli & Pifo nigro seu Phascolo Dodonæi cognata planta.

Aracus Hispanicus, rectius quam Lupinus Hispanicus, quemadmodum insignitū olim accepi ab amico. Ambigit hæc planta inter Matthioli Aracum & eum quē Dodonæus habet. E terra prodit vt Matthioli Aracus. Sed multo angustioribus ac pene gramineis foliis, quæ adulta quidem latiora paulo redduntur & alia annexa ostendunt, non tamen assequuntur eius quem Matthiolus habet latitudinem. Planta verolōge procerior est, ac si pedamenta quibus nitatur, comprehendit, ultra quinos cubitos attollitur. Flosculi suaue rubent ac vmbilicotenus candicant. Semen peculiare est: nam folliculus dura cute constat, fuscus per maturitatem, ac inter singula grana, quæ pullo colore vndulatim variegantur, impressus, vt in eruo contingit. Nemo autorū hætenus eius meminit, vt existimo, nec rescuii vtrum sit spontanea planta, an satiuæ tantum. Ex Araci pictura apud Lobelium nihil certi cōiungere queo, sitne eadem cum hac, an diuersa potius. Congruit quidem aliqua ex parte, sed nec folia nec folliculi mihi satisfaciunt, nisi alia à nostra fuerit.

Arbor Iudæa. Siliquæ siue Ceratia syluestria. In Hypogæis apud nos asseruata floret verno tempore & siliquas producit.

Arbutus, ex semine prouenit intus latente in ipso fructu, non ex paruis granis quæ fructui vti frago exterius adhærent. Copiose crescit circa Neapolim.

Aria Theoph. Itali vocant ob duritiem ligni, Metallum. Crescit & in montibus nostratibus. *Melbeer*. Gesnero sorbus alpina, siue Lanata Cordo. Pingitur à Lobelio. In Italia Carbones inde parant optimos.

Arisarum tenuifolium. Durat in horto, nisi sit acerrima hyems, vt fuit præteriti anni.

Aristolochia longa vulgaris, alijs Clematidis cuius Clusius rariorem speciem in suis obs. Hispanicis proponit. Dodonæo Saracenica. *Osterlucey*.

Aristolochia longa vera, difficulter in nostris hortis durat: habui tamen duorum pedum longitudine. Cicer. 1. de Diuinat: Nomē ex inuentione reperit, rem ipsam inuentor ex somno.

Aristolochia rotunda vers. In montibus Euganeis prope Pataviū crescit. Pulcerrimā reperiri ait D. Rauuolfius in insula quadam non longe à littore Tunetano in Africa sita Simles dicta. Paulo alia missa à Dn. Clusio. Copiose alui in horto per multos annos, at prioris anni frigus inusitatum ne vnam quidem reliquit plantam. Huius puluis in ouo forbili exhibitus plurimum valet in Cardialgia & doloribus ventriculi acerrimis.

Aristolochia rotunda vulgaris Fuchsi, Capnitis, Radix, caua, flore purpureo & albo, circa hanc urbem non infrequens: In flore etiā diuersitas est, qui si minor fuerit, saturatius rubet, & pro mascula forte haberi poterit, sin maior, non nihil purpurascit & lāguidioris coloris visitur. Minimā radice solida exactius rotunda nascitur in saltibus Thuringiæ, & Misniæ. Semen potum commendatur in Hernijs puerorum.

Armerij flores Dodonæi, vide Cariophyllos.

Armerius flos proliferus à Lobelio pictus, circa urbem sua sponte nascens.

Armeniacamaiora, Gallis Abricos.

Artemisa.

Goropius Becanus in suo Vertumno summo opere commendat balneum ex ea paratum in lassitudine pedum. Aloysius ait quo propius nascatur ad mare, hoc odoratiore & minorem esse solere. Secundam & tertiam idem adhuc incognitam esse dicebat.

Arthritica, Primula veris, Schlüsselblumen/ Himmelschlüssel/
flore simplici & pleno, luteo & pallido: itēq; exiguo caule vel
quasi nullo vnde *ἀρχυλλος* dicitur, pedunculo tantum nixo in
alpibus Helueticis crescit & sub niue quoq; floret. Est & in
Bauariæ & Sueviæ vdis locis alia flore purpureo, cuius Cordus
meminit in suo Hodæporico *Mayele* vocans, Gesnerus *Lers-
chenblümle* & binas depingit Lobelius.

Gesnerus commendat sucsum Primulæ, si per 30. dies ad
 $\frac{3}{4}$ s. cum paucō Saccharo Epilepticis detur. Radix pulueri-
sata, satis amara datur cum successu pueris contra ver-
mes.

Arum vulgare. Aliud duriorē folio, virente per totam æstatem,
& aliud grande, pistillo albicante, rotundiorē folio, itidem
durante in multam hyemem. Posteriores duas sustulit hye-
mis iniquitas, alioquin à nemine depictas plantas cum alijs
exhibuissem.

Ursa cum primum ex antro suo prodit Aro vëscitur
agresti, cuius acrimonia intestinum illi concretum rursus
aperitur. Plut. de solert: animi. Ari radix ad 3. j. sumta cum
Sacch. Asthmaticis medetur. Alij eiusdem puluere vtuntur
in hernia.

Arum Aegyptium, Aegyptijs hodierno die Colocasia, missa ab
amicis Vienna, quæ in alterum annum egregie virebat. Tota
planta acerrimi est saporis.

Asarum, Haselwurk. Solam radicem vtilem esse dicit Galenus,
quare si Asarum dicatur absolute, radix intelligenda. Aliqui
tamen semine quoq; vtuntur. Vulgus quoq; expressum foli-
orum succum cum vino dat quatrana laborantibus ad vom-
itum ciendum, idq; sæpe intempestive nec sine detrimento.
Aqua inde destillata utilis est ad caligines oculorum abster-
gendas. Aliud multo maius asarum vsitato & odoratius repe-
ritur in Helueticis alpibus; um Einsidel/ teste Gesnero.

Asclepias

Asclepias vulgaris flore albo, utilis Hydropicis. Schwalbenwurz.
Asclepias flore nigro, subrubescente, pusillo, qui tamen filiquam
fatis longam & priore grandiore proferit, herba anaden-
dras. Schwarz Schwalbenwurz. Dodonæus & Lobelius
depinxere. Nascitur circa Montepessulum.
Ascyron difficulter ex sylua in hortum transfertur.
Asparagus hortensis, commendatur imprimis Veronensis in
Italia.

Marinus crassiore & magis cæsis folio, baccis plerunque
trigeminis.

Asperula flore cæruleo.

Asphodelus albus, siue mas, frequens in Hispania & Italia.

Asphodelus luteo flore & radice, non æque fert hyemem vt
prior.

Asphodelus autumnalis siue maior, hoc nomine missus ex Italia.

Prodiit ex semine, nec dum floruit, Hyemem non fert nisi in
fictili asseruetur. Dubito an alij huius meminerint.

Asphodelus minor Clusii seu fistulosus in Sicilia frequens.

Asphodelus bulbosus Galeni quem Dodonæus pingit.

Asplenium siue Cetarach. Bononienses in suo Antidotario digi-
tos Citrinos quoq; nominari aiunt. Aqua Aspleni destillata
plurimum conducit bibita contra lapidem vesicæ & renum.
Lixiuum inde paratum & bibitum per aliquot dies cū oxy-
melle, splenetice prodest.

Aster Atticus flore cæruleo, in Franconia ad Rhenum copiose
proueniens. Eius duas habemus differentias: qui maturius
floret minus alte assurgit quam qui serius.

Aster Atticus luteus, latifolius & angustifolius.

Aster Atticus repens Clusii.

Aspalathus siue 2. Acatia Matthioli, copiose nascitur circa
Neapolim, quamuis Aloysius Anguillara aliam Acatiam se-
cundam

cundam describat à se repertam in Corfyca insula, & hanc repudiat.

Attractylis, quæ non ita reflexis & curnis caulibus, vt Matthiolus pingit sed plane rectis satis alte assurgit.

Atriplex purpurea grandis, quæ semel sata, postea sponte decidente semine prouenit.

Atriplex sylvestris polygoni folio, & aliæ, quæ in hortorum puluinos irrepere solent.

Atriplex marina, plurimum crescens in Aestuarijs Venetis, vnde quandoq; cinerem parant ad conficienda vitra. Reperitur rubro & herbaceo semine.

Arundo Italica maior, non crescit nisi in locis humidioribus, atamen soli expositis. vix biennium in horto perdurauit.

Auellana Lugdunensis maior.

Aurantia poma. Apud nos hyemis frigora diligenti munitione effugientia postea sæpenumero ubi æstates sunt clementiores maturant fructum. Inseritur fructifera in syluestrem vt ita dicam è semine enatam, mense Augusto & hoc quoq; modo fit sæcunda. Ex floribus huius itemque Limonum & Citiorum aqua destillata odoratissima, Napha vulgo in Italia vocatur, qua vtimur in febribus malignis & in petechijs. Cordi enim amica est & sudorem valide prouocat. Succus dulcium pomorum cū syrupo violato exhibitus in febribus præstans est somniferum. Cortex puluerisatus datur in doloribus colicis, item cum melle & alumine in Aphthis puerorum.

Auricula muris à semine, et leporis à foliorum figura appellata. Folij est Anthillidis leguminosæ Lobelij, sed magis virentibus, crassioribus & magis acuminatis, pilosis quinque septenisue aut pluribus, impari semper numero vni costæ adhærentibus in cauliculis procumbentibus instar loti siliquosæ, cuius etiam flosculos fert sed multo minores, eosq; melinos. Semen renis figuram obtinet in siliquis hirsutis & fuscis circina-

cinatis & incuruis vt musculorū auriculas quodammodo representent, radice parua hæret, vt Melanthij, lutea, dulci, pene Glyzyrrhizam æmulante sapore. Annua est planta. Sapore non nihil feruidum habet, ac diutius commanducata saluā prolicit, liquor stillatitius dulcis est primo gustu, postea vero non nihil linguam vellicat, forte putridis vlceribus, si quis periculum faciat, non incommodus. Vbi sponte nascatur, ignoro, nisi forte in Creta, vnde semen Epithymo immixtum defertur.

Auricula vrsi, Sanicula alpina, Lunaria Arthritica Gesneri de herbis Lunarijs, fol. 24. flore luteo, rubro, incarnato, vario, cuius aliquot sunt etiam differentiæ quoad magnitudinem & foliorum discrimina. In alpibus Noricis, Helueticis, & aliis frequens. Floret primo vere. Amat loca vmbrosa & humidiora. Herba admodum vulneraria, cuius succus expressus in vnguentis & emplastris ad herniam imprimis utilis.

Azadarach vulgo dicta arbor apud Auicēnā, tametsi huic nō per omnia conueniat. Pseudosycomorus monachorum in Italia, vbi in magnam proceritatem excrescit. Vocant ibidem Perlaro & arbore degli paternostri: ad globulos enim vtuntur, quibus suas preces numerant. Gallis Arbor Sancta, aliis Zizyphus alba, Pellicerio Lotus alba. Prope Alepum & Tripolim, referente D. Rauuolfio in suo itinerario copiose nascitur. Incolæ vocāt Zenselacht, ipse putat esse Rhasis Astergit. Apud nos provenit ex semine & quidem ex vno fructu siue bacca, quæ habet forma corni minuti breuiusculi, sed albi coloris, arbusculæ separatim numero quinque vel sex. Hyeme in locis tepidioribus asseruanda, non enim fert nostrum coelum. Fructus est venenatus vt Canes necet.

Florum aqua stillatitia pediculos interficit, & comam producit.

B.

BACCCHARIS Monspeliensium, Conyza maior Matthioli, frequens ad Danubium circa Ratifbonam. Vulnere glutinare aiunt.

Ballote crispa, depicta in Herbario Lugdunensi flore paruo, antequam aperiatur, holosericum emulante colore rubro. Spontanea planta.

Balsamine mas siue Momordica, Charatia. Pommes de merucilles, planta annua quæ passim apud nos colitur, imprimis tamē in Austria. Amat solum pingue soli meridiano expositū, quod sæpius debet irrigari imprimis lotura carniū & Gallinarum. Prouenit etiam ex semine vetustiore. Tota planta est vulneraria. Oleum fit ex foliis & adhuc efficacius ex fructib. præstans ad vulnera. Alij potiss. cōmendant oleum ex semine ipso per infusionem parato, vt illius accipiatur bene maturi q. s. & infundatur in oleum vetus, deinde exponatur in æstate Soli, coletur, post nouum semen addatur & iterum insoletur. Perutile in hæmorrhoidibus dolentibus, in delendis cicatricibus & roborando vtero.

Balsamine samina, planta elegans, cuius tamen vsum adhuc nullum potui inuestigare.

Balsamum alpinum Gesneri, ex alpihus non procul à Bauariæ lacu, quem Degersee vocant, accersitum. Sed quamuis ob miram elegantiam cultu hortensi dignissima sit hæc planta, nimium tamen cōtumax locis mitiorib. viuere penitus refragatur.

Bamia, Triono Rauuolfij congener, nisi sit eadem planta natali solo lætius proueniēs. Difficulter crescit, interdum sed raro semen apud nos producit.

Barba Capra Tragi & Fuchsi. Eius prima germina, nisi tegantur, plerunq; pruinis aduruntur. Flores odorati sunt, mirifice apibus grati. Aqua destillata oculorū dolorib. insigniter pdest.

Florum

Florum aquã intelligo & ex relatione aliorũ habeo, nam herba Tragus vim causticã tribuit. Bauari vocãt *Rösch im Haus*. *Barba hirci* flore luteo & purpureo. Peculiaris species missa, minor priore à Iosepho de Casa bona ex insula Illua. Crescit quoque in altissimis Apennini iugis flore albo.

Plantæ quæ semen proferunt, emoriuntur, sed ex semine nimis latæ se propagant. Radices teneræ expetuntur in acetarijs. Aqua ex hac planta destillata, vulneribus prodest imposita.

Barba Iouis, pulcherrima arbuscula folio argenteo, cuius Plinius meminit lib. 16. c. 18. Tarde prædit è semine vere sato & maturius si autumnò seratur. Pingitur in Herbario Lugdunensi. Difficulter seruatur per hyemem.

Beid elsar, missum semen à peritissimo Pharmacopœo Veronensi Francisco Calceolario, magnitudine & figura seminum parulæ Zucchæ vel Colocynthidis pyriformis, cinericeum tamen & plurimũ repræsentans colorem nucis Vomice. Planta hinc orta folia habebat Lauri vel Nerij, sed multo breuiora, nigricantia, dura, vegeta, quorum bina ad singulos exortus caulem amplectentia sibi inuicem opponebantur, lacte plurimo si frangerentur manantia. Sed cum vix palmi altitudinem assecuta esset, nam tardissime crescebat, incepit extabescere, nec vllò ingenio per hyemem asseruari potuit.

Bellis maior, quam aliquando hic in cuiusdam amici horto forte fortuna reperi luxuriantem pleno flore.

Bellis media & minor, simplex & plena, alba, rubra, incarnata, varia, prolifera. Sæpius debet transplantari. Hyemem acriorem difficulter fert.

Bellis alpina ex Noricis alpibus folio longiore & crassiore vulgari. Succum Bellidis in vulneribus capitis experientia constat vtiliter adhiberi.

Berberis, quo nihil vsitatius in montibus Bauaricis & Noricis

in Italiam vsque, vbi Crespinus vocatur. In orientalibus regionibus vbique adhuc Amirbaris secundum Auicennam vocatur, & Damasci, Tripoli & Beryti serapio ex illo confecto nihil vsitatus. Non videtur doctis cōuenire cum Oxyantha Græcorum.

Eius interior luteus cortex, quo etiam pictores vtuntur, puluerisatus opt. est in Aphthis, item cum aceto non adeo acri & aqua plantaginis in impetigine.

Beta alba, lutea, nigra, rubra, subfalso alimento gaudet.

Betonica flore albo, ex montibus Pannonicis primum à clariss. V. D. Aicholzio missa. Reperta postea in agro quoque Vuirtenbergeni, & circa Vuinshemium.

Betonica Pauli quorundā, Veronica cognata herbula. Dodonæus Veronicam foeminam vocat. Spōte in hortis tam inter gramina, quam in areolis nascitur.

Bisfolium, ternis foliis in hortum delatum rursus degenerat.

Bisfermas, Hormino nostro vulgari vel Sclareæ dictæ congener planta, sed minor multo & acuminatioribus foliis, flore albo: gratiore quoq; odore & nonnihil Ocimum æmulante. Horminum Syriacum vocari poterit. Nam D. Bern. Paludanus secum delatum ex Syria mihi communicauit.

Bistorta, cuius quædam species minima aspina, quæ à me in hortum translata alteram ferme altitudine æquauit, Serpentaria vel Bistorta vulgari magis se propagantib. radicib. & graminis modo reptantibus. Aliam describit Clusius in Pannonicis, non degenerantem.

Blattaria lutea, duorum generum: altera quatuor cubitorum altitudine longe superans, hirsutior, seminum plerunq; terrena, quaterna, quina & plura etiam vascula coniuncta habens, in cacumine tamen interdum singula: altera vero est humilior, singula vascula proferens, foliis altera multo viridioribus. Abunde crescit sua sponte apud nos & in Ba-
uaria

uaria inferiore. Reperitur & purpureo flore elegāti, folio obscure virente. Est & tertia albo & in medio purpurante, pulvisculo quodam flauo conspersis staminulis, flore pulcro prædita, mihi primum à Iosepho de Casa bona communicata, quæ quotannis vberime ex semine se renouat. In hac peculiare insectū nascitur, magnitudine lentis rotundū, *κονλεβοπερον*, candidum, macula in medio nigra ornatum, vt procul intuenti perforatum videatur.

Blitum rubrum. Item varium, cuius folia vt refert doctissimus Costæus, rubro virenti & luteolo ita distinguuntur, vt Psitacum æmulentur. Admirationem eam nostris peperit, vt primum huc translata Herbarum admirabilis suscepit nomen. Vnde apud nos quoq; vulgus vocat Papagen federn. Ad symphoniam Plinij congruit.

Borrage albis floribus & alia cæruleis vulgarior, quæ interdum autumno locis opacis consita suauerubentes producit.

Borrys, Italici Patientia. In Misnia vocant Lungenfraut. Nam ad pulmones male affectos mandunt herbam & cum paucio vino deglutunt. Cum melle inde fit Electuarium ad vitia Pulmonum.

Brassica multæ species, quæ passim ab autoribus enumerantur, imprimis Cypria siue Pompeiana, quam vulgo Caulisiori vocant: Rapicaulis, Apiana crispa, Alba Genuensis. Fit melior subsalsò alimento, vnde Aegyptij nitro aquæ admisto eam aspergunt. Brassicæ semen quare degeneret in rapum vide Costæum de natura stirpium. Certum est si semen nimis in calido loco torrefiat, ita degenerare. Brassicam conglutinare vulnera non frustra Galenus tradidit lib. 7. de Simpli. Med. facult. Nam ex vino nigro atq; austero incocta folia vtiliter admodum adhiberi in magnis & sinuosis vulneribus certū est.

Brassica sylvestris siue Campestris Clusij.

Brassica marina, Soldanella. Non omnes apud nos hyemes fert.

Mirum item est quod semen viginti annorū nobis aliquoties hic prouenerit. Puerulis ad 3. j. & vltius datur in conserua Saluæ & Roris marini. Brasauola.

Bryonia baccis nigris & rubris. Succus huius commendatur in Epilepsia.

Buglossum Italicum, vel Hispanicum grande cæruleis & interdum albis, interdum variegatis floribus.

Buglossum semper virens, flore paruo, depictum & descriptum à Lobelio. Cæsalpinus ad Lycopsin refert & Buglossum Hispanicum vocat.

Buglossum luteū, Lingua bouis vel hirci dicta. Crescit copiose in Aquitania. Præter folia cum Buglossis nihil habere videtur commune. Anglicæ tamen mulieres in maiore precio habent quam Buglossum verum. Forte *ὀροκίχλη* vel vt alij *ὀροχέιλη* Theophr. cichoriaceis annumerata, inter quæ asperrima videtur, & ab asinis cognominata vt illa anchusæ species 2. apud Dioscoridem, vt similes haberent labra lactucas.

Buglossum sylvestre Tragi, Echium Fuchsi, sponte crescens: interdum flore albo circa hanc urbem reperitur.

Bulbocastanum Tralliani, Oenanthe Matthioli / *Erdfeigen* / *Schäfersnuss*. Cæsalpino Geranium primum Dioscoridis. Copiose crescit in monte S. Petri dicto prope Salinas Saxonicas, vnde cū alijs pluribus rarioribus plantis habui opera summi mei amici D. Balthasaris Brunneri Archiatri in Salinis Saxonis præstantiss. In editis Aruernorū montibus copiosissime nascitur altitudine cubitali. Plurimum prouenit ex semine per maturitatē sponte excidente, quo tempore, vt aliæ plurimæ plantæ commodè quoq; seminatur. Vere autē ineunte terræ mandatum ægerime pronascitur, & interdum integro anni spacio delitescit, nec nisi altero demū prodit. Radix initio vix pisi magnitudinem habet, tandem vero per ætatem iuglandē satis grandem superat: diu enim viuit nec, vt multarū vmbelli-

umbelliferarum, semine maturescence cassâ redditur. Satis dulci sapore prædita est, nonnihil tamen acredinis coniunctum habet. Itali Pancafeolum vocant, quod agrostibus casei cum pane vicem præbeat.

Bulbocastanum alterum minoribus foliis & bulbis, in tractu Rhenano frequens. Vtrumque putarunt quidam esse Dioscoridis Buniū.

Bulbocastanum conioophyllum, quod sic ob folia Cicutam imitantia recte dixerim. Cicutaria Pannonica Clusij, Biennium solummodo durat hæc plantâ, vel ad plurimum triennium. Nam è semine quo per totam hyemem iacuit intra terræ viscera, incunte vere demum pronascitur folijs binis, oblongis, acuminatis, angustis, ut multæ huius generis plantæ, à quibus tamen hoc discriminis obtinet, quod alterum germen non è medio horum, sed iuxta pediculum, quo ambo nituntur, ex ipso bulbulo, qui vix orobi granum æquat, enascatur. Id si non eodem anno iustam magnitudinem assecutum fuerit, siue altero caulè proferre quavis causâ prohibitum; quod utrumque; tamen raro contingit, tertio demum anno floret ac semen perficit, & marcescente radice penitus interit, semine interim sparso multipliciter se restaurans. Integram descriptionem vide apud Clusium in Pannonicis.

Bulbus Eriophorus, è cuius bulbo & folijs lana copiosa extrahi potest. Sed nunquam in his regionibus proferre voluit flores, imo nec hyemem nimis acrem perpeti potest, quamvis in Austria & alibi etiam negligenter cultus in loco umbrato & minime ventis exposito perduret.

Bulbus sylvestris Tragi, Sisyrrinchium Cordi, Ornithogalum luteum sponte enascens.

Buntium adulterinum seu Pseudobuniū Dioscoridis quorundam, Carpentaria, herba S. Barbaræ, Nasturtium hyemale, Herba Sancta nonnullis & Fistularia. *Käbressig*, spontanea plânta, hyeme ob virorem tantum foliorum quæ tandem rubent, & nigrescunt, in hortis habenda.

In acetaria etiam tunc temporis recipitur & non paucis ad fistulas per sanandas commendatur.

Buphthalmus Dodonæi, Pseudohelleborus Matthioli, frequens in Bohemia circa Pragam & in Thuringia prope Ienam.

Buphthalmus Matthioli & Tragicuius flores in Ictero vtilis prædicantur, iisdemq; ad tingendos capillos in lixiuo vtuntur mulierculæ.

Bupleurum, Cordo Isophyllon, cuius decoctum calculosis commendatur. Planta etiam vulneraria est.

Bursa pastoris, eleganti folio, instar Coronopi repentis.

Buxus idonea topiario operi: cuius ligno multi vtuntur tanquã antiballomeno Guaiaci, quod tamen improbat Leuinus Lemnius in Biblicarum herbarum explicatione, miram historiam hac de re commemorans.

C.

C A C A L I A Austriaca.

Cachrymarinum, Crithmo congener, forte spinosus Dodonæi, hortensi cultu lætior ac minus spinosus redditus, semen fert Hordei magnitudine.

Cakile Serapionis, planta maritima in Italia. Purgat satis valide. Radix est inutilis. Eruca marina.

Calamintha montana, copiose nascens in montibus Euganeis prope Patauiũ & in Vicentinis, vnde nactus sum, alijs præstãtior. Crescit quoq; in Veronensibus montibus & in Sæneuo Linguagotix. Medici quoq; Taurini aquam feliciter exhibent in mensibus promouendis. Facile in nostris hortis sese propagat, etiam ex furculis.

Calamintha 2. *Nepetella* in Italia.

Calamintha vulgaris.

Calamintha alia, flore rubro circa Francofurtum ad Moenũ sponte proueniens.

Calamintha

Calamintha Cretica, exiguis foliis, incanis.

Calendula, cuius meminit quoq; autor libri de Dynamidijs, falso Galeno ascripti, siue Poëtarum Caltha, medio luteo flore & ruffo, simplici, pleno, resflorescens & prolifera. Crescit sua sponte, teste Gesnero, circa Monspelium. Vt trifolium noctu folia contrahit. Si in fictili hyeme asseruetur, præsertim magna resflorescens, nõ secus ad Leucoia & Cariophylli fruticosa euadit. Singulis mensibus floret. Aqua stillatitia oculorum doloribus medetur. Eius decoctum commendatur in lctero. Suffitus ex floribus secūdas elicit, quod remedium Mizaldus magnificat. Folia eius siccata in furno optima in fluxu albo. Efficax herba in peste. Semina Calthæ, oxalidis, portulacæ, plantaginis vermibus infesta.

Caltha palustris, flore pleno. *Gesüllt Rucherju* in Bauaria. Ruelius vult esse Chamæleucen. In Anglia sua sponte non solum plenis sed odoratis etiam floribus passim sese offert.

Calamus aromaticus, vide Acorum.

Campana pyramidalis, siue lactescens *καλὴ ἰσχυρὴ*, præ reliquis plurimo lacte scatens, depicta à Lobelio & Lugdunensibus.

Camphorata Monspelienfium.

Canna Indica, flore purpureo pulcerrimo, interdum primo anno floret, sed rarius apud nos. Diligentius in fictili asseruata secundo quoq; floruit. Xiphium Indicum Italæ.

Capparis, Fabago, Andirian Rhafis, & Ardisfrigi Auicennæ, secū- dum D. Rauvolfium, qui eius picturam publicauit: scribitq; se reperisse circa Alepū, vocariq; ab incolis Morgfani: ac esse ingrati odoris, vnde ibidē vsurpāt cōtra vermes. De cultura veræ Capparis, quæ quidem nobis prouenit, sed paulo post exarescit, legendus Quinquernus de laudibus Prouinciæ.

Carduus hortenfis, siue Cynara. Eius species multæ sunt, capitulis non spinosis & spinosis esculentis, eisq; vel oblōgis vel latiusculis discernēdæ. Spinosissimis præditus est quē Cardum

vulgo vocāt, nec vefcis aculeis lōgis armatis. Colitur tamen opertus ac terra obrutus, vt stolones teneri gulæ arrideant. Is veterum Cactus est, de quo Theocritus Idyl. 10.

ἀλλ' ὡς ποσειδάων

ὡς ποσειδῶν ποσειδάων ἄς τὸν πόδα χάλκῳ ἔτυλεν.

*Sed longe sequeris velut agnus onilia cuius
Cuspide spina pedem pungens discedit acuta.*

Spontaneus est apud Brutios, ideoq; nostras hyemes minus ægre fert quam delicatus ille, qui spinas mangonio deposuit, cuius etiam in Geoponicis fit mentio.

Carduus Benedictus, Italis sanctus, Atractylis Aloysij Anguillaræ siue Cnicus sylvestris secundus Theophrasti. Folia eius tenera adhuc præsertim circa capita succo cruento, vt Atractylidis veræ, madescunt si defringantur, minus tamen euidenti vt in illa. Magni ubiq; vsus planta cōtra putridos & malignos morbos. Succus eius cum eiusdē decocto per plures dies bibitus Epaticis utilis. Arnoldus de Villa noua ex eo confuso, & in vino cum axungia & triticea farina probe cocto ad vnguenti formam parat opt. Medicamētum ad vlcera quævis profundissima, si bis in die adhibeatur. Extractum vtile in morbo Gallico, palpitatione Cordis & in quartana. Aqua eius cum aqua Cuscutæ & ligustici in faciei rubedine utilis est.

Carduus stellaris, Eryngium Guilandini, Calcatrepola. Radice vtuntur huius Francofurti loco vsitati Eryngij, cum tamē simul ibidē copiose crescat. Stellaria Horatij Augerij excellentis. Medici, qui ad calculū in suis epistolis doctis. plurimum prædicat.

Carduus Sossitalis, siue Spina solstitialis. Allobroges nominant Aureoles ob floris colorem aureum & florem atq; radicem mirifice prædicant valere in Cachexia, hydrope, febrib. diurnis, virginum decolorie facie & aliis obstructionibus. Eius decocto vel destillata aqua rustici vtuntur ad coxendicis dolores,

lores, pūctiones laterum, lienis tumores & sudorē ciendam.
Carduus Mariae vulgaris, & alia eius species, cuius semen subal-
 bicans inueni inter Epithymum è Creta delatum, sed ad fru-
 gem non peruenit frigore superueniente corrupta radice &
 mox cōtabescentibus foliis quæ teneriora erāt & plane simi-
 lia illi carduo quem itidem Lacteum nuncupat D. Rauvvol-
 fius, vel Beduguar Arabum cū Syriacis herbis aliis mihi com-
 municatum, flore purpureo pallescente, caule exalbido, spi-
 nis nitidis è luteo albescentib. Fortasse idem fuerit. Nos Ico-
 nem ex sicca delineatā ad finem libri cum cæteris reiecimus.

Carduus eriocephalus.

Carduus mollis tenuifolius, cuius icon extat in Pānonicis Clusij.

Carduus montanus, foliis Helenij nō spinosus, capite rubro, fre-
 quens in mōtibus Hermundurorum circa vrbes metallicas,
 non multum differens à Carduo molli latifolio Clusij, in cu-
 ius descriptione huius quoque meminit.

Carlina sessili flore , & alia caulem proferens, alioquin ab
 hac nihil diuersa. Nam plerunq; si eo anno floruerit, quo in
 hortum transfertur, sine caule permanet, sin minus, multo
 lätior altero anno assurgit & cauligera fit.

Carlina alia caule cubitali, cum priore copiose nascens in mon-
 tibus inter Mainiam & Smalcaldiam.

Carota Italica, radice rubra & alba. Daucus Theophrasti secun-
 dum Anguillaram. Volunt aliqui esse *ἀνθαλλόμενα* Been rubri
 & albi, non omnino male.

Carthamus siue *Cnicus*, flore croceo, albido & caruleo. Sunt quæ
 duæ hæ species postremę pennas sed à gelu acriore muniēdæ.

Carum Venetijs missum, à nostro non multum diuersum, nisi cul-
 tura aliquātum vegetius. Huius radice plurimum delectan-
 tur apri, atq; ideo prata caro referta admodum vastant.

Caryophyllata vulgaris, Item Montana similis vulgari: elegantior
 tamen & maioribus floribus prædita est: & altera alpina, quæ

ad Albis fontes in Bohemia frequēs, à Matthiolo & alijs depicta. Thomas Penneus Medicus Londinensis præcipuus, rerum naturalium peritissimus, amicus meus singularis, in monte Lupo Gallia reperit floribus albis. Itemq; palustris. Galli Sanamundam vocāt. Geum putatur esse Plinij. Bibitur cum successeius decoctum in vulnerib. internis & ad lateris dolores utilis est.

Caryophylli domestici maiores & minores, candidi, pallide rubentes, rubore intenso nitentes, purpurei, varij, Mirum tam elegantem florem veteribus fuisse incognitum, unde alij alia illi nomina antiqua tribuerunt, de quib. alias. Iphyum apud Athenæum lib. 15. quidā esse voluerunt, annotante doctissimo viro Dalechampio, Sed Bulbosam esse illam herbā ex Theophrasto liquet. Singulare est huius florib. ut lasminis & Rosis, quod interdum primo tabescēte flore similem aliū in eodem pediculo producant. Insitione quoq; propagatur. Vidi aliquando ad tantā crassitiem in longavis plantis caulem siue stipitem peruenisse ut brachij mediocris æquaret crassitudinem. Flos est Cardiacus & in peste utilis. Estq; eius Syrupus efficax in eiusmodi affectibus, itemq; conserua.

Caryophylli sylvestres odorati & inodori sanguinei coloris, flore pleno. Item Armerij, flores dicti & inter hos, qui eleganti flosculorum stipatura umbellam cōficiunt. *Cartheuserblüm* sin/colore albo, rubro & variegato.

Cassia Aegyptia siue purgans, quæ tamē difficulter ad alterum annum seruatur.

Catanance quorundam Scorpioides Bupleuri folio à Lobelio depicta.

Caucalis flore minuto, & alia coronata umbella: utraq; ex aruis in hortum translata, illa ex Thuringia, hæc ex Badenpergensis agro, pulcherrima. Trago *Äckersletten*. Depingitur etiam à Lobelio.

Camalis Hispanica, superioribus fere similis non tamen spinoso semine sed rugoso nonnihil, eoq; elegantissimo, sed pusillo flore in umbella incondita. Tota planta lac habet dulce in modum Chærefolij, sed copiosius, quod etiam ex immaturo semine contracto promanat. Radix tamen eo caret, nisi forte initio antequam caulescat planta etiam lactescat, quod tamen nondum obseruaui. Sapor est Apij.

Centaureum maius, à Centauro Chirone sic dictum, à quo *Corax* Achilles edoctus fuit. Affertur ex Apulia de monte Gargano siue S. Angeli dicto, ac pro Rhapontico venditur. Quod mirum non est, cum Oribasius quoq; collect. lib. 15. eos nō male sentire scribat qui Rheum vocent Centaurium magnum. Lucanus Thessala Centaurea vocat, à loco. Succus eius hic in crebro vsu contra cachexiam & alia Epatis vitia. In quorundam hortis aliquando diu durat, sed necesse est vt sint soli expositi & areolæ non nimis altæ & hyems paulo mitior.

Centaureum minus in hortum sapius illatum imprimis vero pulcrum & vegetum ex monte prox S. Mauritij, cubito altius & plurimis cauliculis dense stipatum, sed inani conatu, cū nolit coacte crescere. Copiose reperitur flore albo tum alijs in locis tum in quadam syluula prope Angustam Vindelicam qua iter in Bauariam Fritbergum versus. Habetur & luteo flore. In Italia præcipui Medici exhibent in Ascite tertio quoq; die eius pulueris 3. j. cum sem: carui & anisi in vino vel in decocto aliquo. De hac planta doctiss. Medicus & poeta Ioannes Postius hoc eruditissimum distichon composuit.

Flos mihi suauē rubet, sed inest quoq; succus amarus,

Qui inuat obseſsum bile, aperitq; iecur.

Cepa Hispanica siue oblonga, quā Lobelius pingit. Gesnero *Spasmiſch Wkz.*

Cepa Alphonsi Pancij excellentiss. Medici Ferrariensis, alijs Marina. Telephium quorundam semper virens. Radix non-

nihil odorem refert Rhodiæ radicis, folia tamen sunt rotundiora & crassiora. Libenter assuefcit nostris hortis.

Cerasa omnis generis, inter quæ reperiuntur plane cerca, quæ pruno sunt insita, sed non adeo sapida. Quædam arbores flores producunt plenissimos instar paruarum rosarum sed fructû non adijciunt. Est & cerasus racematim fructum ferens: alia binos vel ternos in vno pediculo. Item Chamæcerasus. Vide multa philologica de cerasis apud Goropium Becanum in suo Vertumno.

Ceræfolium apud Columellam Chærephyllon, & Chærophyllon. Dodonæus existimat esse Anthriscum Plinij. Anguillara in suis opinionib. Italicis putat esse Apiû montanû siue Oreoselinû, quæ ait in hunc vsq; diem in Græcia pro quadâ specie Apij haberi. Huius succus in iusculo gallinaceo vtiliter in colicis dolorib. datur. Herba aut friza in butyro vmbilico imponenda.

Cerinthe vulgo, maior. Telephiû Lutetiæ maculosum vocant, quamuis doctis viris hæc appellatio non arrideat. Cerinthen Plinij putat doctiss. Dalechampius esse Calendulam à cereo ipsius flore sic appellatam. Annua hæc est planta excresecens admodum longe lateq;.

Cerinthe minor, quam Gesnerus *Berghunds jung* & *Fleckenfraut* appellat, addens folia tenera in acetarijs comesta non displicuisse. Non est annua vt prior. Vtraque videtur accedere ad Almaru Auicennæ.

Cerrus Clusij in Pannonicis.

Chamacissus vulgaris siue Hedera terrestris. Huius decoctum & infusum in calculo laudatur. Aqua destillata & 44. dies continuos bibita, autore Ludouico de Leonibus Medico olim Bononiensi insigni, in suppuratione pulmonum efficax. Ioannes Lerijs Burgundus in sua Hist. nauigationis Brasilianæ meminit cuiusdam remedij quo ipse & socii post longam & extremam inedia in mari passam, ex qua *diaploia* & stomachi

chi vehementi solutione conflabantur, feliciter vsi sunt. Accipitur ius hederæ huius cum Oryza probe coctum cui ad ignem vitelli ouorum sunt miscendi; Sumitur ad modum pultis.

Chamadrys mas vbiq; in montib. Noricis & Franconicis nascens.

Eiusdem species folio duplo maiore, floribus albis & rubellis in eadem planta pro Teucrio missa.

Chamadrys femina nimis abunde in horto ex semine sese spargens. Chamæpithys altera Dodonæi.

Chamadrys alpina, quorundā Leucas, flore albo eleganti in papposabeunte. In montib. Sabaudicis itemq; Heluetiæ Stockhornio & Nesso frequens, vbi vocant *Hirzwurz*.

Chamela Germanica, *Zeydelbast*/alijs *Daphnoides*. Flore reperitur quandoq; albo.

Chamela vera, alijs *Tricoccos*, *Mezereon*. In horto difficulter asseruatur, locis subterraneis per hyemem habenda. Propagatur surculis.

Chamaleon niger Bartholomæi *Maranthæ*, cuius siccam plantam optimus vir mihi ipsemet aliquando Neapoli cum alijs rarioribus plantis communicauit.

Chamamelum odoratum Italicum simplici flore, quam plantam aliquando reperi copiosissime nascentem sua sponte in villa olim splendidiss. Adriani Imperatoris prope Tibur. Itemq; flore pleno elegantiss. quam primum Dn. Ioannes Brancion p.m. Mechilinio huc misit, vnde alij acceperunt. Retulit tamen mihi vir Cl. D. Ioannes Mathesius Medicus doctiss. qui iam Dantisçi magna cum laude artem Medicam exercet, se a'iquando forte fortuna in Gallia per agrum Aureliensem reperisse. Hæc apud nos hyemem nō æque fert vt altera. Facile tamen ex vna plantula sese rursus propagat.

Multa inde præclara remedia parantur, atq; inter alia ex floribus imprimis aruensis oleum cærulei coloris optime in colicis

colicis doloribus. Itemq; aqua cum pulegio & scordio exhibita ad menses promouendos.

Chamamepsitus in alpibus *Mälpi* vocant. crescit & durat apud nos in hortis, Epimelis quorundam.

Chamamorus folijs laciniatis & altius infectis quā vulgaris, alioquin augmenti tarditate solum discrepans.

Chamapeuce Cordi Matthioli Rosmarinum syluestre. Ad Cistum refert Clusius. Copiose crescit in syluis & solitudinibus Bohemiæ, Pannoniæ & Marchiæ ac similibus alijs in locis. Difficulter vt aliæ nimis syluestres stirpes culturam horti admittit. In Saxonia *Gichttañen* vocāt, quia medetur Iſchiadicis, alibi *Zeithelde*. In syluis Thuringiæ circa Ienam appellant *Wienſtraut*, quia ea apes delectantur. Vtuntur rustici ad pecorum Scabiem & mulieres eius infessum adhibent ad menses ciendos. In Marchia cymas cereuisiæ imponunt ad inebriandos homines. Alij vestibis apponunt ad arcendas tineas, vnde *Schabenſtraut* nominant.

Chamapitys Aiuga. Huius esu oues marcidas restitutas esse affirmat Brassauola in simplicium examine.

Chamapitys cerulea Clusii.

Chamaſyce, quotannis ex semine rursus enascens. Circa Bononiam vbiq; crescit.

Chelidonium siue Chelidonia vt Serenus fecit, vbi loquitur de aurium & capitis vitijs.

Chelidonium minus flore pleno. Quod habui ex horto cultiss. Dn. Adami Keckij Pharmacopœi Francofurtensis.

Chondrilla purpureo flore radice crassa.

Nascitur in montanis locis Misniæ siue Hermundurorum prope vrbes Metallicas.

Chondrilla flore caruleo, Italis Caccialepore, qui in acetarijs eius radice delectantur.

Chondrilla

Chondrilla tota hirsuta frequens in Hassia. Hyeme in cibo costana & acetarij quoque instar conditam auide comedunt.

Chondrilla rara Lobelij siue Crupina Belgarum.

Christophoriana in alpebus crebra, in quorum editioribus locis exilior prouenit. Aconitum racemosum Maranthæ. *Wolffeswurth*/Christoffelskraut. Habetur pro venenata planta.

Chrysanthemon planta annua, ex semine se propagans, quod est amarissimum cū in foliis nulla sit amaritudo. Duas alo eius differentias, alteram folio magis cæruleo & minus dissecto, alteram virentiore & plures diuisuras habente.

Cibage, ex Orientalibus regionibus à D. Paludano delatum semen nigrum, acuminatum: vnde prodijt planta Pini forma, sed tenerior.

*Cicer*es albi, purpurei & nigri. Notandum secūdum Plutarchum in his nullas bestiolas aut vermes innasce, cum ferme aliæ plantæ omnes peculiaria generent insecta: quare Ethnici allegorico sensu in ceremonijs connubialibus adhibebant.

Cicer sylvestre Matthioli, fructu tamen nonnihil differt, quia maior & oblongior est.

Cicuta maior Cordi. Nascitur in Bauaria, plurimum circa Landshutum oppidum, ad fossas & sepes.

Cicuta minor Cordi, qui refert quod ob similitudinem cū petroselinio quibusdam huius esus fuerit perniciosus.

Cicutaria palustris, Cicutaria quædam semine Chærefolij, caule plerunq; quodammodo procumbente, nec prorsus erecto. Duæ eius species floris differentia notandæ: nam in vna est candidus in altera purpureus. Dalech. in Historia stirpium Vniuersali, Lugduni edita describit.

Cicutaria palustris alia siue Phellandrium. In horto crebra irrigatione aliquantisper alitur: nō tamen ita vegeto caule crescit, vt in aquosis brachij ferme crassitiem æquat vel etiam nonnunquam superat.

Cichorium commune flore albo. Huius semina non possunt bene eximi, nisi madefiant. Sic enim cōceptacula aperiuntur. Flores cichorij, consolidæ regiæ & cyani in acervo formicarū in vitro bene obturato per mēsem reliquātur: liquor inde collectus oculis instillatus eos reddit multo limpidiores. Aqua ex floribus tantum destillata datur in calculo præsertim pueris.

Cichorium verrucarium siue Zazintha Matthioli.

Cineraria, Iacobæa Marina, alijs Artemista Marina, Nō libēter in nostris hortis viuit. Depingitur à Lobelio. Reperi illā olim in littore Maris prope Ostiā rariorem plantarum pleniss. cum me eo deducerent aliqui Romani Medici doctiss. inter quos erat excellentiss. Hippolytus Saluianus qui præclarum opus de piscibus edidit.

Circaea Monspeliensis, apud Lobelium, late serpens in hortis: quā reperi copiose nascentē in sylua Hassiaca inter Melsingā & Rodenburgū: in quo vltimo oppidulo Hortū quoq; instruetiss. habet illustriss. princeps Vuilhel. Lādgravius Hassiæ.

Cirsium vtrung., tam spinosum quam Iene. Item Grande aliud bienne & aliud exiguum perenne.

Cistus mas, fruticosa planta, diu durans, si hyeme recte in fictilibus custodiatur. Passim in Italia, potiss. vero in Hetruria circa Pisas & in littore maris ad portum Herculis crescens.

Cistus semina. In montibus Euganeis circa Patauium frequens: vbi vocant Saluiam syluestrem. Et inde afferunt venum Patauium Hypocistidem. Minus facile tuta præstatur à nostri aeris iniurijs.

Cistus annuus flore luteo Clusij in Hisp: Huius flos inter omnes max. est caducus. Statim enim mane vbi floruit, rursus decidit.

Cistus flore luteo folijs Ladani Italici ferè. Planta est adhuc pusilla, vt non possim affirmare nunquid alij depinxerint. Pro peculiari Florentia missa.

Citria mala siue Medica, alijs Citrangula. Rariss. apud nos fructū maturum producant, quamuis floreat. Destillatur aqua ex toto Citrio pomo gustu suavis, admodum cordi & cerebro conferens, quo utimur in febribus putridis & malignis cum conserua acetositatis citri. Huius semina, vt & arantiorum & limonum cum cortice ad 40. vel plura comesta aluum soluant, q̃ Diosc. notauit & Brassauola in tractatu de purg. medicamentis verum esse asserit. Genus quoddam grande in Prouincia Quiqueranus de eiusdem laudibus commendat pulcritudine admirandum, Ponsiros in Prouincia vocant, inde etiam Melissophyllum herbam Ponsiratam ob odorem nominant. Magnitudo quæ capiti humano, medulla exigua, præcrasso cortice, flores odoratiss. qui deportari nequeunt, quod triduo fatiscant.

Clematis altera flore albo, Flammula repens Dodonæi.

Clematis altera flore purpureo topiario operi aptissima.

Clematis Pannonica cæruleo flore, folio pene Asclepiadis.

Clematis Daphnoides siue Peruinca apud Plinium flore cæruleo maior & minor: quæ interdum reperitur flore quoque albo.

Item purpurea Austriaca à Clusio missa flore eleganti pleno. Ad sistendos menses vtuntur Galli. Folia ore retēta sanguinis fluxum è naribus erumpentem compressissē frequenter vidimus, inquit doctissimus Costæus in libro suo de stirpium differentijs.

Clematis minima, Forte r. Plinii lib. 24. c. 15. quam describit rostratis foliis ad similitudinem penularum iacentem in aruis. Sed quod addit sistere aluum & sanguinem magis conueniet Daphnoidi, quæ illi tertia est. Interim Fumariam Clematidē vocemus, flore albo, foliis Split, pro quo aliqui habent, nec folliculis aut semine dissimili, admodū Caustica. Split album Lobelii. Corydalis non est, quæ florem edit luteum, nec radix conuenit. Copiose crescit in maritimis Belgii locis.

Clinopodium maius & minus.

Clinopodium maius Matthioli, flore candido circa Pauonouiam Bauariæ repertum.

Clinopodium Dodonæi, Marum putat esse Ruellius ob affinitatem vocum. Mastich enim vocât Gallî. Dalechampius existimat esse Helenium odoratum Theophrasti.

Cneoron Matthioli, è semine natum.

Cobes, Maluæ species, non inelegans futura, quantum ex rudimento colligi poterat, si ad frugem peruenisset, Clariss. Viri Doctoris Paludani ex Syria reducis munus. Semen reliquarum maluarum semine minutius.

Cochlearia, de quo doctissimum commentarium edidit Ioannes Vuierus, excellentissimus Archiater Ducis Iuliacensis. Ad Stomacacen vtuntur Saxones vtiliter, præterea eius succus recens exhibetur felici successu in magnis lienib. atq; eorum obstructionibus.

Colchicum Hispanicum paruum.

Colchicum Pannonicum polyanthum, flore albo: quamuis in Germania quoque interdum flore albo reperiatur, sed non ita referto in vna planta. Colchici radicem vere amarissimam esse, autumno dulcem annotauit Costæus in suo de plantarum natura libro. Crudus enim multus humor per hyemem diffusus in æstate coquitur, & sic in autumno fit dulcis. Ego vero autumno amaram deprehendi cum hic sæuiret pestis & quidam impostores plebi pro antidoto venderent. Idem annotauit à quibusdam stirpibus duo florum germina prodire. *Colchicum* enim præter suum quem Croco similem edit autumno, alterum verno tempore herbaceum proferre interdum animaduertitur.

Gesnerus annotauit aliud *Colchicum* subobscurum flore præ altero & minore crescere circa Tigurum in Heluetia Aprilis initio cum alia omnia in autumno floreant.

Colus Iouis Dodonæo Oruala tertia, Camphorata alijs quia odorem Camphoræ refert. Per vniuersam Pannoniam frequentem esse tradit Clusius.

Colocynthis. floret quoq; in nostris hortis sed fructum minime fert. Quæ vna, (inquit Costæus) vno in loco planta nascitur, damnant medici vt nimia præditam violentia. Cautè illa intra corpus vtèdum. Nam Dodonæus in suis obseruationibus medicis refert, robustum hominem cui in enomata drachma vna illius fuerat vsurpata, non diu superuixisse: cui mox post mortè aliquot deinde horis sanguis copiosus per sedem effluxerit.

Colocynthis nigra Pyriformis.

Colutea vesicaria Welsch *Senetbaum*/ Gallis Bagenauldier, Heluetijs Verbrütne Rûchlin. Spûte crescit circa Monspeßulum ad montem Lupi in valle. In copia maiori quam Sena data purgat, quod sæpe expertum se esse scribit Brassauola in lib. de Medic. purgantibus.

Colutea Scorpioides, peculiaris species folio rutæ, per hyemem & frigora diligenter munienda. Depinxit etiam alias Clusius in obs. Pann. Crescit in Gallia circa Monspeßulum & in vicinis Viennæ montibus.

Consolida maior flore albo & purpureo. Symphytum maius. Huius flores in vino rubro cocti bisq; in die sumpti in cruenta vrina optimi. Succus *Consolidæ* maioris bibitus ad duas vncias in lethargo & profundo somno commendatur.

Consolida tuberosa vel nodosa Lobelij, in Matth. nostræ editionis verius depicta: quã copiose aliquando inueni circa Salzbur- gum, inde in hortum translata admodum se propagauit.

Consolida media pulchra flore albo copiose crescens in locis humidis Sueuiæ prope Dillingam & ad pedè montis S. Mauritij.

Consolida minima, siue *Prunella* flore purpureo vulgaris & rarior quoq; albo. Nascitur asperis circa Miltemburgum Franconia

opidum. In libello de Dynamidijs, qui falso ad Galenum auctorem refertur, bene describitur.

Consolidaregalis, siue Flos Regius flore albo, incarnato, purpureo, cæruleo, minore & maiore. Itē vtraq; tam maior quam minor flore pleno. Cæterū maior præsertim purpureus flos hoc habet peculiare, quod folium corniculō annexum si pandatur literas AIAIA inscriptas ostēdat, vnde Cæsalpino Hyacinthus poëtarum habetur, de quo Ouid. in Metamorphosi:

Ipse suos gemitus folijs inscribit & AIAI

Flos habet inscriptum, funestaq; litera ducta est.

Itemq; Theocritus, Idyll. 19.

Νῦν ὑάκινθος λάλει τὰ σὰ χράμματα καὶ πλεόν AIAI,
Λάμβανε τοῖς φίλοισι.

Nunc hyacinthe sonet tua litera scilicet AIAI,

Nec tamen hoc satis est, AIAI plus ergo loquatur,

Literula sq; velis folijs inscribere plures.

Vt Eobanus Hessus vertit.

Alibi etiā τὰν γραπτῶν ὑάκινθων vocat foeminino genere. Virgilius vero habet ferrugineos hyacinthos 4. Georgicōn. Præterea AIAcis nomen eodem folio poëtici hyacinthi contineri testis est Ouidius eodem in loco, Metam. 10. Apollinem de altera fabula vaticinantem inducens his verbis:

Tempus & illud erit quo se fortissimus heros

Addet in hunc florem folioq; legetur eodem.

Satis superq; forsitan ad persuadendum videri possent hæc alicui, nostram Consolidam regalem esse hyacinthum poëticum, qui non legisset etiam reliqua apud Ouidium eodem loco supra citato: non enim iidem horum flores sunt.

qui lilia si non

Purpureus color his argenteus esset in illis.

Nec tamen idcirco putandum est Eruditissimum Cæsalpinum

num hæc nō legisse, vnico Plinij loco quē citat, cōtēntum:
Sed potius in ipsius sententiā eundum, q̄ magis sit cōsēta
neum ex hoc ipso hyacintho puerū illū poētis decantatum,
quā ex puero hyacinthū natum olim esse, vt illi haberēt q̄
fingerent & pingerent pro lubitu siue liliij siue qua potissi-
mum arrideret figura. Si vero chupiam hæc non sufficiunt a-
lium hyacinthum sane per mē quærat siue in Alcynoi hortis,
siue in Elysijs campis, saltem memor poëticum florem non
nisi in poëticis hortis quærendum esse.

Conuoluolus caruleus, Nil Arabum vel potius Hab al Nil Serapio-
nis, Latine granum Indicum. Hafmiten circa Alepum vbi
multū crescit, Persis Acasia, Italis Campana Azurea aut fior
di nocte: quia noctu potissimū floret, sole oriente clauditur.
Conyza maior, grauissimo odore, longe alia à Bacchari Monspe-
liensium. *argos* ἢ *αἰσέλατα κοινύζαν φάγοντα ἀποβήσκει διὰ τὴν αἰσέληντα.*

Caprę & oues vbi Conyzam comederint, siti detenta pereūt.

Conyza Hippocratis, lib. 2. de Morbis Mulierum, secundum Aloy-
sium Anguillarā. Crescit prope Ariminū ad mare copiosiss.
& in Dalmatia. Aliis est Ambrosia aut Artemisia marina, de
qua supra, quod tamen Anguillaræ non placet.

Corcorus siue Melochia, Olus Iudaicum. Nam vt D. Rauuolfius
annotauit in suo Hodeporico, Iudæi cocta folia cum carne
edunt, sapore enim acetoso prædita sunt. Crescit copiose in
hortis Alepi. Raro apud nos semen affert. Annuæ planta. Se-
men paruū est, caruleum. Lobelius florentem depinxit. Nos
ex Gesneri typis semē & folia cum barbulis exhibemus, quæ
in Lobeliana pictura fuerunt omissa.

Coriandrum, copiose in Selandia colitur. Aliqui his qui omnia
medicamēta fastidiunt, præsertim pueris dant catarthicum.
Nam post primam cum Saccharo, vt vocant, confectiōnem
aspergunt puluerem Diacrydij recte correctū, & rursus mo-
re vsitato Saccharo obducunt.

Coris Matthioli. In Liguria ad Cararam oppidum prouenit foliis Thymi vulgaris largioribus & tenuioribus, Hyperico alias non absimilis quo ad flores. Estq; odorata herba.

Coris Monspeliensium, ex semine prodijt & durauit in fistili per hyemem, herbula elegans à Clusio in Hispanicis depicta.

Cornus, ubiq; nota arbor. Cuius fructus (inquit Hermolauus in corollario suo) syluestres dulciores sunt quam urbani. Quod ita se habere comperi & plerunq; etiam maiores esse. Syluestris fruticat tantummodo, sed cultura in arborem pulcram redigitur. Sponte in Thuringia locis decliuibus & syluosis montium prouenit, ubi parant ex baccis electuariū dysentericis conuenientissimū, quibus etiam vtiliter in cibo dantur. Scribunt arborem è semine lapilli quem cōtinet fructus, crescere, non surgere è Surculo vt alias arbores. Ego vero vtroq; modo prouenire obseruaui. Semen osseum totā hyeme latet sub tellure antequam prodeat.

Corona imperialis, Tusci Turcarum. De quo vide Clusium & Lobelium & cæteros.

Coronopus satiuus, Herba stella Italis, Cornu Cerui Gallis. In accarijs vtuntur. *Hirschhorn Salat.*

Marinus, Halæ Saxonū spontaneus ad salos lacus. Aliquantisper in hortis durat, sensim tamen extabescente radice tandem euanescit.

Repens Ruellij, qui etiā circa Lipsiam in Misnia sua sponte prouenit.

Cortusa Matthioli, nomen accepit à suo inuentore Nobili Patuino Iacobo Antonio Cortusio, tota odorata, vt ipse refert, loci natalis forte beneficio, nam apud nos præter florem nihil vel parum olet. In valle Stagna dicta agri Vicentini ipsemet olim reperi. Sed non tantum ibi crescit, cum Clusius quoq; in Pannonicis obseruatio. eam exhibeat. Inde oleum paratur ad vulnera admirandum. Ad Caryophyllatas refert Lobelius & alij.

Cory-

Corydalis Galeni, vt fert coniectura, nam nullam descriptionem addidit autor, sed adhuc in Græcia vocatur similis planta *κορυδάλιον*. Alio nomine Split & herba Sclauonica nuncupatur. Nascitur enim copiose in Illyria, Item in Hetruria & circa Narbonam, & vt alij volunt, quoq; circa Lucarnam. Chelidonium Capnon potius facit Historia stirpium Lugdunensis & Corydalidis nomē attribuit Fumariæ bulbosæ, siue Radici cauæ.

Costa, herba in Italia alibi Ingrassia di porci. Crescit in aggeribus foliis in terra prostratis pinguibus instar Hieracij: & quantum ex icone cognoscere possum, conuenit cum Hieracio latifolio Clusij. Singularis vsus in Phthisi, vnde cōseruam, Syrupum, puluerem ex illa exhibent in Misnia & alibi, Item que fercula inde parantur. Aliam hoc nomine in suo de stirpibus opere proponit Cæsalpinus, nimirum quam Matthiolum Pseudocostum vocat.

Costus hortensis, secundum Cassianum Bassum, qui nomē Costi adhuc retinet in Græcia. Italica herba S. Mariæ, Menta Græcā. Vtilis stomacho & cordi amica. In sylua Martia non procul à Lenskirch syluestrem eius speciem prouenire aiunt.

Costus spurius Matthioli. Panax Chironium quorundā, aliis Pharnaceum, aliis Ferula Sagapenifera.

Cotinus, Coccygria Plinii, *κοκκυγρία*. Theophrasti secundum Clusium, frequēs in alpib. Tridentinis. Vtuntur tam foliis quam radice ad tingendas vestes. Solius huius arboris semē in papum abit.

Cotula fetida. Huius decoctum commēdatur in hydropicis plurimum. Sponte in puluinos irrepit.

Cotyledon, primum in autumnno prodiit vere satum.

Crithmum, vulgo Creta vel Salsa marina, Fenocchio marino. Floret secundo anno.

Crithmum secundum Matthioli forte, vide *Cachry marinum*. Semen enim *Cachryos* fere habet.

Crithmum tertium Matthioli, è semine papposo nascitur sed difficulter.

Crithmum quartum Matthioli, *Sichelfraut* / à figura. Vbiq; apud nos in segetibus proueniens, an *æconitis* illa Tralliani diuretica.

Crocum hortense, ex Austria aduectum, hyemis prodigiosi superioris anni sæuitia prorsus abolitum. Dicitur & masculino sexu *Crocus*, vt Virg. in Battarum: *Corycio crocus editus aruo*.

Olim *Corycius*, *Lydius* è monte *Tmolo*, *Sicanus* è Sicilia commendabatur. Nunc vero *Samnitius* circa *Aquilam*, *Gallicus*, *Hispanicus*, nec minorē laudem meretur *Austriacus* circa *Viennam*.

De huius cultura scripsit poëma quidam *Iustulus Spoletanus*, *Romæ* editum.

Crocus & *Melilotus* dum virent, quoniā humidiora sunt, minus olent quam arida. Hic adeo est thoracis affectibus amicus vt sint qui ad Θ s. atq; etiam vnū cum dimidio mosci grano & vino optimo calido propinando asthmaticos curauerint. Ad respirationem ex nimio frigore prohibitam eodem modo plurimum conducit. Huius extractum rite præparatum in minima copia datum per os, difficilem partum promouet corroborando imprimis vires grauidæ & foetus.

Crocus Autumnalis syluestris.

Crocus montanus Theophrasti.

Crocus vernus, flore vario, purpureo & aureo. A Clusio habui ex Pannonia. Inuenitur quoq; in *Allobrogum* montibus niuis, terra nigra & pingui.

Cruciata, *Asperula aurea* Gallio cōgener. *Dodonæus* post *Asperulam* collocat. *Vulneraria* planta, imprimis herniosis utilis. Pota thoraci, ventriculo, venis mesaraicis & viscerib. obstructis

Atis prodest, excrementa pituitosa foras pellit, ideo appetitum iuuat. Sponte mauult quam coacta crescere.

Cucumis sylvestris, siue Asininus. Crescit copiose in Italia ad moenia vrbs Bononiensis. Huius radices cum melle ad formam linimenti redactæ cicatricibus plurimum medentur. Vtiles quoq; sunt in doloribus capitis illi contusæ impositæ.

Cucurbitæ variæ, longæ, latæ & stellatæ siue sessiles pulchræ. Indicæ siue Zuchæ.

De Cucurbitis Indicis spacio 25. dierum à satumaturis scribunt Historiographi noui rerum Indicarum quarum meminit Quiqueranus Gallus in libro de laudibus Prouinciæ.

Cupressus arbor ex semine prouenit, sed per hyemem & frigora in fictili diligenter custodienda.

Cyanus maior, flore cæruleo, purpureo intus umbilico, qui & albo quandoq; flore reperitur.

Cyanus minor, flore cæruleo, purpureo, candido & rubro, & ex his coloribus misto. Interdum flore pleno reperitur. Utuntur huius floris decocto aliqui in palpitatione cordis. In Saxonia eius manipulum in cereuisia cum butyro coquunt & exhibent in lètero & Ischuria.

Cum aqua florum destillata extrahitur succus ex Cancro viuo contuso & eo gingiuarum puerorum in dentitione illinuntur. Puluis florum vna cum capitibus puluerisatis, exiccatis prius, erisypelati vtiliter inspergitur.

Cyclaninus vernus, à D. Clusio primum communicatus, altero rarior & odorator. Item æstius vulgaris ex quo folio hederaceo quidam habetur. Sphæritis Aëtij secundum Bononiensium sententiam in suo antidotario. In partu accelerando efficax, quod & Diosc. notauit.

Cydonia malus, cuius fructus sunt varii generis. De usu Medico ligni Cydonij scripsit peculiarē libellum doctiss. Medicus Ingolstadiensis D. Cyriacus Lucius.

Cymbalaria, Patauipotiss. frequens in murorum maceris: ex turculis decerptis statim se propagans.

Cyminum satium. Vide Plutarchi eruditissimā explicationem in Symposiaci prouerbii istius: Amici ad salem & cyminum vsque.

Cyminum syluestre globosum & alterum Matthioli, quod Clusio potius est Hypecoon.

Cynocrambe, siue Mercurialis mas & foemina.

Cynoglossum, paruum cinereum Creticum dictum, Itemque Italicum. Brassiæcola de Med. purg. ait copiose nasci in Padana Insula ad D. Georgii pontem prope Ferrariam, gaudereque locis arenosis. Aluum mouet in aqua decoctum cum oleo & sale. Radices Cynoglossi cum farina aqua subacta obducantur & in cinere calido seorsim frignantur, deinde ablata farina instar suppositorii adhibeantur in dolorib. interiorum mariscarum.

Cyperus longus. Ingens eius copia in vallibus Pedemontii reperitur. Nisi singulis tribus annis transplantetur in horto, non perdurat.

Cyperus rotundus, cuius species est nigras durasque & inodoras radices habens, qui fert facilius nostrum aërem quam odoratus.

Cyperus dulcis, Thrafi siue Dulcichinum. Fumanellus in Regimine senum existimat esse Granum azelen apud Arabes, & conferre ad *Aspodisia*. Alii Cremorem illius commendant ad viria pulmonum. Radices ante hyemem è terra eximantur, alioquin putrescunt & rursus primo vere aqua macerata in illam recondantur.

Cytisus Galeni, adhuc in Surrentino tractu frequens, vnde habuit primum opera D. Maranthæ. Ex surculis terræ mandatis cellerrime prouenit, sed hyemis apud nos impatiens.

Cytisus Tragi, Lagopi species, olim Pes Milii officinis.

Cytisus supinus prope Lausannam frequens suffrutex.

Cytisus Columellæ in maritimis crescens. Glaux à quibusdā dicta, herba candicans, hirsuta tota, astrictorio gustu: foliis quinis, ex quibus tria sicut in trifolio figura & situ se habent: alia vero duo cauli propiora sibi inuicem opponuntur vt in Pseudomeliloto quorundam, quam nos *Gäle Taubenkröpfle* vocamus, quibus & flores figura similes, quæ & leguminum est, & si. similiter in corymbis colore differūt. Duo enim inferiora florū folia inuicē opposita (inter quæ recuruis ceu auis alicuius vnguibus latet & in eo siliquæ futura rudimentū) colore albo sunt, superius autē foliū singulare maius ex albo purpurascit. Coliculi ab vna radice plures circiter XV. assurgunt, teretes, pilosi, quorum alij breuiores, longissimi vero cubitales penē sunt. Folia mollia in molles mucrones desinunt, quinā vt dixi, per intervalla, alternante per caulem situ. E semine prouenit, & plerunq; tertio demum anno floret, Iulij principio. In Germania sponte natā hactenus non obseruaui, nec nasci puto, cum adeo ægre ferat nostras hyemes. Rantuli ex ea decerpti ac terræ mandati annum integrum vixerunt ac virore cōseruarunt sine radice. Huic cognatum esse puto Doryeniō Monspelij existimatū, sed lignosius, minoribus folijs. Sponte gignitur circa Pisam & in Samnitibus itemq; in Bononiensi agro.

Cytisus niger siue maior Pseudocytisus Cordi forsitan. In montibus Bauariæ inferioris frequens præsertim circa Ratisbonā. Hanc satis elegantem plantam tota æstate florentem in topiarijs hortensibus primum habui à Nobiliss. viro & rei herbariæ studiosissimo Domino Paulo à Lobelsingen, Domino in Ram.

DA M A S O N I U M nothum Dodonæi de Floribus Calceolus Mariæ. Heluetij, in quorum montibus cubitum æquat, nominât *Auckel Ballen*. Helleborina punicea seu ferruginea Dalechampii. Crescit passim versus montana loca circa hanc urbem & in Franconia. In Bauaria vero & Heluetia flore duplo maiore. Afferunt quoq; interdû reperiri flore albo. Gessnerus putat non male conuenire cum Cosmofandalo Pansaniæ. Dicitur vulneraria esse & vulnera recentia curare.

Daucus Creticus verus. Nō facile apud nos seruat. Crescit quoque in Italia in montibus Vicentinis & Baldo ac monte Generoso prope Comum.

Dauco Vulgari congener Sescelios Peleponnensis nomine ex Italia missa, perquam aromatico semine, folijs pulcre virentibus, nitidissimis.

Dens caninus siue Dentali: alij ad Hermodaetylum referunt. In Styriæ passim montanis reperitur, sed etiam ex Italia habetur Puniceo flore. Rariorem quoque alo, qui candidum fert. Utuntur in Epilepsia radicibus.

Dentaria bulbifera heptaphyllos & alia pentaphyllos.

Dentaria maior Matth. Squammaria siue Squammata ob radicem similē squammis. Vnde Saxones *Schupwurk*. Apud nos *Blumenfraut* / *Fraischamfraut*. Crescit passim in syluis magis vdis potissimū ad Betulas. Floret in Aprili & Maio sine folijs, deinde plane arefcit. Eius aquæ destillatæ vsus apud nos creberrimus in fluxionibus varijs, epilepsia & similibus affectib. Horto nunquam voluit assuescere quamuis sæpe in eum transtulerim.

Dictamnus Creticus. Ex semine aliquoties nobis creuit & florem produxit copiosum. Nisi vero pangantur plantæ, raro, etiam diligenter asseruatæ per hyemem durant. Satius igitur est ut furculis

in fūrculis propagetur, qui in alterum annum florem produ-
cūnt. Huius suffitus fœtum mortuum extrahit. Plutarchus
in Gryllo: Quis Capris Cretensibus præcepit vt sagittis iætæ
dictamnū quærant quo comesto cuspidēs extrahunt.

Pseudodictamnus Matthioli, ad me Florentia missus, nihil habet
cum priore commune, quemadmodum Anguillara huic de-
scriptioni cōuenire negat. Hodie vocāt in Græcia καλίκιμορβία.

Dictamnus albus, Fraxinella vulgo, Tragium Penæ, Peonia maf-
cula Tragi. Plurimum infestatur à formicis, sed calce aspersa
abiguntur, quod in alijs quoq; plantis est obseruandū. Quic-
quid vero apud veteres sit, cōstat semen eius vtiliter admodū
exhiberi epilepticis, sicuti quoq; eius conseruam. Aqua illius
vtuntur intra corpus cōtra pestem. Veneti ad oculos inflam-
mātos. Romæ quoq; circumfertur ad faciem albam reddē-
dam. Oleum ex floribus opt. in doloribus articulorum ipsis
inunctum. Radicis decoctum ad venenatas bestiolas è cor-
pore abigendas esse efficax experientia testatur.

Digitalis flore albo, purpureo & luteo, item ex diluto purpura-
scēte. Costæus nominat Verbascū digitalem. Alba & lutea
passim in Germania crescit, purpurea in Rhætis prope Curiā.
Folia decocta leniendi aluū vim obtinent. Bononiæ vocatur
Aralda & putatur esse vulneraria, vnde prouerbium Italicum:
Aralda, tutte piage salda.

Dorea herba vtraque maior & minor, communicata à C. L. V. D.
Ioā: Aicholtzio Medico Viennensi. Videtur ad consolidā au-
ream accedere. Lobelio subijciente videndum an ad Panax
Chironium Theophr. & Pharnaceum Plinij sit referenda.

Doronicum minus ac vulgatius & alterū Austriacū à D. Clus. de-
scriptum latifoliū. *Gemsenwurk*/qa radice Capræ syluestres
admodū delectantur, quā (referentib. venatorib. qui & ipsi ea
radice vtūtur intra corp⁹ cōtra vertiginē & in comitatu Tyro-
lensi nomināt ab hoc effectu *Schwindelwurk*) copiose ingur-

gitant, & diu ita famem tolerant. Vnde circa Nouembrem
vbi capiuntur in ventriculo eorum reperitur pila siue globus
ex eiusmodi radicibus & aliis plantis alpinis quam vulgo vo-
cant *Bemsenfugel*/quales multas vidi & aliquot habeo: sunt-
que odoratae, quibus vtuntur similiter contra vertiginem,
Disputatur à multis an sit *Doronicum* venenatum, quod de
nostro certe nequit affirmari, de qua re alias copiosius disse-
remus. Bononienses in suo antidotario admittunt *Doroni-*
cum vfitatum, aut pro illo *Caryophyllorum* dimidium vel
Galangam aut *Zedoaria* par pondus substituunt.

Dorycnium Monspeliensium à Clusio in Hispanicis accurate pictū.
Quod ipsum vel similitimum saltem strigosius in campis aspe-
ris & lapidosis circa Fruxingam Bauariæ inueni. Longe aliud
Aloysius in Samnitibus reperit vt est videre in suis opinion-
ibus Italice impressis.

Dracunculus maior, Matthiolo minor (de maiore enim ipsius est
magna dubitatio) *Dracontion*, serpentaria. Crescit quidem
apud nos, sed ægre fert hyemem frigidorem: ac raro florem
ac semen profert.

Dracunculus aquaticus *Plinij*, In hortis nisi irriguis non vixit.

Draco hortensis. *Tarchon* *Auicennæ*. In *Acetariis* expetitur & se
propagat ex germinibus.

Dryopteris Hortum non amat, è vicino monte *S. Mauritij* trans-
lata. Filix elegantissima à *Trago* perquam belle depicta

E.

ECHION *Matthioli* flore albo.

Echion Fuchsi spontanea planta, cultis nasci gaudens.

Elaphoboscus *Plinij*, missus *Florētijs*.

Elatine Matthioli, longe glabrior in horto & lætius virens red-
ditur quam quæ sponte in aruis prouenit.

Elichrysium,

Elichrysum, alijs Heliochrysum Matthioli. Hispanis secundum Clusium Scoba hedionda, id est Scopa foetida. Apud nos crescit & semine in alterum annum propagatur.

Italicum eiusdem Matthioli, Millefolium luteum.

Creticum, Stoechas Citrina altera odorata Lobelij, cuius iconem accuratorem dedimus in Matthioli editione.

Endiua hortensis, & Romana crispa imprimis elegans.

Enula campana, siue Helenium, copiose ex semine se propagat.

Vtilis herba ad vitia pulmonis, ad quod extractum ex floribus & radicibus vtile.

Epimedium. Crescit in Italia in agro Vicentino, vbi vocant lunariam, & in Illyria producit florem & semen, quamvis Dioscorides non viderit, quod etiam illi de Dictamnino accidit. Serpit plurimum in horto, vnde necesse est ut proprijs quasi cancellis includatur.

Erica maior & procerior Italica. Buchanan. in hist. Scot. lib. 1. memoriae prodidit, In insulis Scoticis Ebulis homines esse incultos, qui lectum sibi parant ex filice vel Erica, radicibus decorsum, frondibus sursum versis, adeoque scite conciant, ut mollitie cum pluma certet, salubritate longe superet. Erica enim naturali siccandi vi praedita superfluos humores exhaurit, neruisque eorum molestia liberatis suum vigorem restituit, ita ut qui vesperi languidi & lassii decubuerint mane vegeti & alacres resurgant.

Eruca maior, minor & tertia Anglica foliis latis. Similibus Verbenacae vulgo dictae sed laetius virentibus: floribus minutis, luteis & paruum relinquentibus post se semen in strictissimis siliquis.

Eruum verum Sibae Orobus.

Eryngium vulgare, passim in Franconia inter vineas & in via crescens, apud nos raro admodum vel potius nunquam occurrens. Radices conditae multiplicis sunt usus & imprimis hy-

dropicis & aduersus nephriticos morbos vtilis, generationi etiam conferre certum est.

Eadem contusæ inq; forma Cataplasmatibus applicatæ circa umbilicum in grauidis abortum metuentibus foetum euidenter retinēt, cum nihilominus decoctum eorum bibitum partum adiuuet. Plutarchus in libello quod max. cum principibus sit disputandum philosopho, tradit: Eryngium si vna capella in os sumat, ipsam primum, mox totum gregem subsistere, donec accedens pastor eam eximat, tantam vim celeritatis odorem eius habere. Eryngii radicem contactu occidisse Salamandram asserit Cardanus in suis comment: ad Aphor: Hippocratis.

Eryngium marinum in littore Veneto copiose nascens.

Eryngium totum caruleum, elegans planta. Sponte crescit in montibus Allobrogum, & imprimis in pratis circa Taurinum, vbi pumila quædam illius pulcherrima species sese offert.

Eryngium capite dissaci, nobile dictum à Gesnero, quod perit postquam semen tulit, sed ex semine statim terræ injecto altero anno rursus prodiit.

Eryngium Pannonicum latifolium descriptum in obser. Pannonicis Clusii.

Eryngium Vegetij. Anguillara vult esse Scolymum Theophrasti, cuius etiam in 2. Operum & dierum Hesiodi sit mentio.

Erythrodanum siue Rubia tinctorum. Colitur copiose in Silesia & Selandia, atq; etiam in Belgio & alibi. In horto radicibus suis repentibus nimis est molestum. Decoctum huius radicis regii morbi colorem emendat. Aqua inde destillata optima ad vlcera oris, addito pauculo alumine & melle rosaceo.

Euonymus Pannon: vterq; Clusii.

Eupatorium Auicennæ siue aquaticum (quod idem tamen volunt esse cum Græcorum, autores Bononiensis antidotarii) vulneraria planta est. Huius radices accedere ad vires radicū

Helle-

Hellebori albi in se ipso expertum esse D. Gesnerus perhibet. *Euphrasia* flore luteo à Lobelio descripta quæ reperitur in montibus Austriæ & quoq; in Franconia à me inuenta est. Ad caliginem oculorum commendatur, non tamen quamuis, sed tantum in frigido affectu. Calefacit enim & siccatur, Quare hō conuenit vinum Arnoldi de villa noua, sed potius officit, ubi est Spirituum inopia.

F.

FABA rubra, alba; maior & minor, itē syluestris alijs Aracus. *Ferula* quam quatuor cubitorum vidi Monaci, vnde habui, in horto illustrissimi principis. Crescit etiam ad promontoriū Misenū & in totā Apulia vberime, in qua propter defectum lignorum eam potiss. ad instruendos focos vsurpant. Martialis vocat ferulas tristes sceptrā pædagogorū. Nam ea manus discipulorum olim cædebant magistris.

Ferulago, Ναρθήσιον Theophr.

Ficus, tam magnos quam paruos fructus proferens: item albos quo ad interiorem pulpam, quas habui ex horto illustris. principis Vuilhelmi Landgrauij Hassiæ &c. Ad annos 60. & vltius perdurat, quæ in senectute, vt testatur Plinius, quoque lacrymam destillat gummi instar. Annosa arbor apud nos quoque, si à frigoris iniuria muniatur, vnde hic quædam præcipua familia eiusmodi arborem adhuc frugiferam alit in annum octogesimum. Ficum Mori germina per insitionem excepiisse scribit Plutarchus in Symposiacis: atq; ibidem ait fulmine non tangi, ubi quoq; explicat vt arbor amarissima fructum proferat dulcissimum. Nam vt iecur bile in vnū locum secreta sit dulcissimum, ita Ficus dum in fructum suū dulcedinem & pinguedinem omnem demittit, ipse expers sit dulcedinis.

Ex semine Ficus nihil producitur. Fructum hunc hystericeis utroque esse utilem admodum nouerat Hipp. quare in lib. de Morb. Mul. ad omnes eius affectiones usurpat exterius, siue utrum ulcus erodat siue non.

Ficus ruminalis dicta est, sub qua expositi & enutriti fuerunt Romulus & Remus, quæ adhuc in antiquis nummis argenteis expressa videtur.

Filipendula, Urinæ suppressæ atque eius stillicidio non parum succurrit, quare Oenanthes loco esse poterit, quauis non omnes notæ illi assint.

Filicula saxatilis, parua admodum & elegans, alioquin vulgari Filici masculæ similis, ex vetustis columnis Miltenburgensibus in hortum translata.

Filix latifolia Cordi, siue florida, Osmunda. Reperitur in Misniæ locis palustribus passim.

Flammula recta. Nam repens eadem est cum Clematite alba, cuius supra memini, quæ sæuiores hyemes non sustinet.

Flos Indici maior & minor, uterque flore pleno & simplici. Tagetes siue Africanus flos. In Africa, unde primum allatus, ex Carthaginiis ruinis tempore Caroli V. sponte prouenit. Hic nullo modo intra corpus dandus, habet enim aliquid venenati. An Lycopersicum Galeni sit, Dodonæus examinandum proponit.

Flos Solis, maior, minor & ramosus. Planta maxima, Gigantem ob magnitudinem vocant Lusitani. Chrysanthemum Peruvianum. Nostri hortis iam familiaris planta. In Italia 24. flores in uno caule producere solet, plures in Hispania, nobis decem protulit. A Nicolao Rasio Chirurgo Regio Gallico p. m. viro humanissimo, & rerum simplicium peritissimo, semen missum, quod album florem produceret, sed non creuit. Semen purgandi vim habere instar Cartami quidam mihi retulit, quod tamen in me ipso periculum faciens non potui

potui deprehendere. Adeo autē est huius ferax, vt aliquando ex vno flore abstulerimus duo millia trecenta & sexaginta duo semina matura. Pediculi foliorum vt asparagi comeduntur. Caulis fractus facillime callo obducitur: vnde vulnerariam esse conijciunt & ad fracturas conuenientem. Sed hoc signum non sufficit, nam & in maluæ caule idem contingit. Inesse tamen vulnera glutinandi facultatem non negarim. Gummi profluit ex vulnerata planta, pellucidum, rubrum, odorum. Aparet etiam in floribus aliquid resinofum plane terebinthinam substantia & odore referens.

Flos folis Matth. Helianthemum Plinij, alijs Panax Chironium, quamuis radix sit expers odoris & saporis. Reperitur quoq; interdum flore albo. Chamæisti species, folio latiore quam vulgo nascentis, ex Italia missa, sed eandem postea circa Bapebergam inueni.

Fœniculum maius siue dulce Italicum. Quibusdam verum putatur esse Fœniculum, sicuti nostrum vulgare, Hippomarathrum. Radices in arena per hyemem seruantur.

Fœnum graecum, optimū ophthalmicum. Lauatur aqua fontana decies & eius postea decocto spongia imbuta fouentur oculi dolentes.

Fœnum graecum syluestre Lobelij.

Fraga, omnis generis rubra & alba & inter hæc coloris medijs. Semen terræ autumnō commissum prouenit. Sucensillo-
rū expressus ad multa utilis, visui imprimis & retentæ vrinæ: ac longo tempore assernatur, viretque verustate acquirit. Decoctum ex herba & radice diutius vsurpatum cum passulis, ictericis prodest. Stillatitia aqua manantem sanguinem sistit.

Fraxinus mas. Floret copiose nigris racemis siue glomulis, sed non fert fructū. Eius cortex interior, (vt Cæsalpinus refert) in aquam inquam aduerit, cæruleam reddit, quam apponunt

gallinis cum morbis diuexantur. Ex hoc genere, inquit idem, forte est lignum in noua Hispania repertum, cuius ramenta in aqua post horæ dimidum cæruleum elegantissimum reddunt, cum ipsa candida sint.

De Manna quæ in Fraxino & aliis nonnullis arborib. colligitur, videndus Costæus, Altomarus & Quiqueranus. Non autem inutiliter monet Cordus, adulteratâ & minime probâ esse Mannam, quæ grumis suis foliorum Senæ partes aliquas complectitur, cum nulla ad nos ex Arabia & Aegypto Manna afferatur, quemadmodum Sena.

Fritillaria planta speciosa & rara, Lilionarciscus purpureus variegatus Lobelii. Meleagridem ob similitudinem cum plumis auis eiusdem nominis potius vocandam censet Dodonæus. Floret statim primo vere & etiam acriores hyemes ferre potest. Nicolaus Rassi, cuius antea fecimus mentionem, primus mihi communicauit ac scripsit circa Aurelias in Gallia forte fortuna fuisse repertam. Aiunt inueniri quoque flore pleno, sed rarius. Narcissus Caparonius quoque dicitur ab inuentore.

Fumus terra siue *Fumaria* vulgaris. Puluere huius plantæ sæpius exhibito à Melancholia se quendam liberauisse affirmat Brasauola.

Fumus terra siue *Fumaria tenuifolia*, Hispanica, elegantissime variegato ex rubro albo viridi & luteo coloribus flosculo, quæ ex semine plurimum se propagat. Minus est amara quàm reliquæ fumarie. Pictura est apud Clusium & Lobelium. Habemus & alteram adhuc teneriorem, Syriacam cuius semen D. Paludanus ex Aegypto rediens nobis communicauit, vt omnia sua, perliberaliter: qui dicebat incolis Seltereis dici. Prouenit etiam ex vetustissimo semine, nec simul omnia grana nascuntur, quæ simul & fere eodem momento terræ mandantur, sed alia sequente anno. Cuius rei periculum feceris, si longum

longum ſulcum duxeris & ſemina inieceris, mox enata euulſeris. Naſcentur enim eadē linea, qua illo, quo ſeueris anno, etiam altero & nonnunquam etiam tertio, quod in nonnullis etiam alijs plantis obſeruauit.

G.

G A L E G A ſiue Ruta capraria. Frequens vbique in aggeribus viarum per Italiam. Editur in acetarijs & in iure carniū quoque coquitur.

Alii ſuccum exprimunt & mane ebibunt contra peſtem, venena & morſus venenatorum animalium. Adhæc inſtar cataplaſmatis contuſam imponunt. Succus & ſemen vermes necat. Decoctum in aceto paratum cū Theriaca & Tormentilla ac Cardo benediſto, teſte Ingraſſia, plurimum valet in peſte & febribus malignis cum petechijs. Prouocat enim valde ſudorem. Nonnulli ſucci vncias quinque vel Sex calide in peſte propinant. Hac herba ſaginantur Gallinæ, & pariunt inde plura oua.

Galeopſis, flore luteo, folio longo, rectis caulibus, quam quidam Vrticam labeonem vocant. Ambroſius Paræus Chirurgus Regius exercitatiffimus in Gallia Galeopſis cuiuſcunque generis ſuccum hæmorrhoidibus impoſitum tradit tumentes aperire & ſanguinem congeſtum educere. Eodem remedio, ait, thymum circa Sedem curamus.

Gallium flore albo & luteo inter gramina pronenit, & ingruentem tempeſtatē ſuauiſſimo odore præſūciat. Suauius etiam olet appARENTE IrIDE.

Gallitricum ſiue Sclarea cum Aleſtorolopho Plinij hoc habet commune, quod ſemen oculis inditum, ſordibus purgatis ſponte excidat & viſum clarificet. Excellentiff. D. Crato, præceptor olim meus omni laude & memoria perpetua digniſſ.

inter

Inter alia sua ^{in vnguentis} commendabat in suffocationibus vteri & similibus affectibus vnguentum ex Sclarea cum butyro coctum, cui adijcitur aliquid gummi istius exotici Takamahacæ, quod etiam tum vmbilico imponendum.

Gelsiminum siue *lasminum*, Zambach Arabum, flore albo & luteo. Est & tertium Catalonicum siue Hispanicum dictum, cuius flos duplo maior est priore & multo odoratior. Inferitur autem facile in vulgare, sicut hoc in sui generis plantam & in Rosam. Album nunquam mihi semen tulit, sed luteum sæpius, baccas nimirum nigricantes cæruleo liquore refertas. Ipsemet obseruaui cum I. Cæsare Scaligero, furculos lasmini terræ impactos florem produxisse & perdurasse in alterum annum sine radice.

Gelsiminum siue lasminum Indicum, sub quo nomine cum primū fuerit ex Indijs aliis communicatum, semper postea hoc nomen retinuit, quamuis sit planta sui generis, & pauca habeat cum Gelsiminis communia. Magis proprie flos Mexicanus à loco natali, Cæsalpinus existimat esse Mandragoram Theophrasti. Eius radix vel negligentius in hyeme asseruata, tam intra quā extra terrā, modo non frigore lædatur, altero anno pulcre repullulat. Germinib. quoq; transplantatur. Hispani vocant florem miraculosum, quod tot coloribus sit præditus ac tantum duret ad meridiem vsque. Hinc ^{ἡ ἀνάρκτα} *ἡ ἀνάρκτα* quidam, ex Hispanico Marabillas. Habemus enim rubrum, luteū, album & postea infinitas ex hisce coloribus in vno flore varietates. Radicem huius discutere valide tumores frigidos Historia stirpium Lugdunensis annotat. Caustica est tota planta. Diligentissime describitur à Clusio in Pannonicis.

Genistella, Genista pumila siue Chamægenista Clusij.

Genista sagittalis Pannonica.

Genista spinosa, Crebro in syluis Sueviæ proueniens. Libentius

ex semine, autumnno terræ iniecto prouenit, quam si planta ipsamet vel suæ telluri hærens transferatur.

Genista transalpina, siue Hispanica arborefcens, cuius flores ante exortum solis sunt odorati, postea vero minuitur odor donec meridie penitus euanescat. In multos annos durat si hyeme recondatur in cellam.

Vulgaris genista lixiuium rite paratum instar clareti Hydropicis est effîcax. Succus eius oleo omphacino vel Sinapino exceptus tutiss. est remedium contra pediculos.

Gentiana maior flore luteo, Bitterwurk in Alpbis dicitur. In horto quidem manet & mihi floruit, sed ægre vltra triennium. Ex semine nunquam vidi prouenire. Euporiston medicamentum in febribus, quod etiam testatur doctissimus Horatius Augerius in suis epistolis. Simlerus in descriptione Alpbium, refert pastores vti gentianis ad vbera vaccarum siâ muribus araneis aut alijs bestiis venenatis lædantur.

Gentiana maior flore purpureo, ex montanis in hortum translata durat quidem sed ægre & florem negat proferre, quocunq; modo colatur, fitq; deterior potius hoc beneficio.

Gentiana media siue Cruciata, quæ libentius assuescit horto.

Gentianella prætensis Bauarica minutissima autumnno florens.

Gentianellas multas elegantissimas vndiq; conquisiui, sed nullo ingenio cogi potuerûnt, vt soli natalis obliuiscerentur & hortum suo decore ornarent.

Geranium. Huius admodum multæ sunt differentiæ, nos eas breuiter enumerabimus, quas hucusque in horto aluimus, à notioribus incipientes.

Supinum paruum, vbique vulgare, Gruinalis Dodonæi: maius vero huius generis non ita passim obuiam vel notum folijs inirio rotundis prodit, quæ sequuntur alia althæam referentia, sed mox in plures diuifuras finduntur vt paruum

vulgatius, attamen differunt, quod minus ordinatim disposita spectentur.

Robertianum, ab aliis Sanguinaria dicta, quod ad sanguinem sistendum inter omnia præstet. Duplicem obseruarunt pastores; Quæ omnino viridis est, fœminam cognominant, sed rubentem præferunt, aquæ incoquentes & potui dantes pecori armentisue cruenta mingentibus.

Maluaceum siue Balsaminum, Pes columbinus, potionibus ad interna vulnera reliquis præfertur. Ruellius vult esse secundum Diosc. cuius tamen ille vsum in medicina nullum esse dicit.

Althæodes, foliis incanis, mollibus, apud Matthiolum VI. vel vltimum in ordine, imprimis elegans.

Batrachiodes, quod etiam duplex est, floribus cæruleis, idque grandius & rubris, minus.

Hæmatodes, sponte in multis locis nascitur Germaniæ. In autumno rota planta rubra est.

Macrorhizon, Gallis Banatica, grauiissimi odoris, præsertim radix. Batrachiodes alterum Lobelij, Statice quorundam, quæ septem floribus roseis, ventrem sistens à Plinio describitur, sed numerus ille definitus hic locum non habet.

Muscatum, siue acus muscata, musci odorem referens, præsertim matutino & vespertino tempore. Ad vrinas ciendas vtile.

Saxatile, in locis saxosis crescens ad riuorum aspergines in Hercyniæ saltibus, à nemine, vt puto, descripta vel depicta herbula, vnde eius iconem inferius exhibuimus. Hygroscolopelon Thalij in sylua eius Hercynia.

Tuberosum maius, primum transmissum à Clusio, planta admodum viuax & copiose se propagans. Hoc primum est
Diosco-

Dioscoridis. In Samnitibus (vulgo Abbruzzo vocant) frequens, itemq; in Dalmatia prope Zaram.

Est aliud minimum, in murorum rimis nascens folio, flosculo & tota facie vulgaris maluacci Balsamini vel Pedis Columbini, attamen multo minus: radice abellanae magnitudine, rotunda, tuberosa, nullis fibris, sed veluti acetabulis aut osculis ex parietibus alimentum hauriens. In hortum translatum, vt obseruarem, an mutaretur forsitan, penitus contabuit.

Geranium Creticum, longissimis rostris à Lobelio descriptum.

Geranium potum calculos renum & vesicæ mirabiliter frangere Empirici affirmant.

Gingidium, vt D. Rauuvsius appellat in suo itineraio, Syriaca planta.

Gladiolus peregrinus, rubro & incarnato flore. Magna frigora difficulter fert, alioquin in horto multis bulbulis sese multiplicat.

Gladiolus nostras, sponte nascitur humente solo, in pratis ad stagna, radice duplici. Vulgus ad extrahenda infixã vtitur superiore, quod à Dioscoride quoque illi ascribitur: Vim autem repellendi inferiori tribuit. Alij *Blutwur* appellant, sanguinem sistere perhibentes. Dioscorides in Euporistis ait superiorem vrinas ciere. Aetius Gladiolum vna cum radice exiccatum contusum & cribratum cum granis Piperis bibendum præbet diuturno colico dolori medicaturus. Folium medium diuisum & in similitudinem coronæ in se connexum, ac pro torque circa collum habitum tonsillas sedare Marcellus Empiricus affirmat.

Glaux, paruula herba, ex salso lacu prope Islebiam missa à CL. V. D. Brunnero. Dodonaus & Lobelius pingunt.

Glaux alia, à foliorum glauco colore sic dicta, cum alioquin non multum discrepet à Diosc. descriptione, præterquam quod

non ad mare nasci obseruamus. Flosculis purpureis prædita est, folijs lentis, cauliculis supinis per terram sparsis. Ex sabulosis locis circa hanc urbem in hortum translata.

Glasium, siue *Isatis sylvestris*, frequens passim in Thuringia potissimum circa Ihenam.

Glasium satiuum siue *Isatis*, ex qua Thuringi non exiguas opes colligunt. De eius cultura & præparatione accuratè scriptum edidit Henricus Grolachius Gothanus.

Glycyrrhiza Dioscoridis, pillulas instar Platani producat. Nostra tamen multo est dulcior & succulentior. Hanc quoque eundo versus Thraciam Constantinopoli in vijs passim crescere Anguillara refert.

Glycyrrhiza nostras quam copiose Bapenbergenses colunt & inde quæstum faciunt. De cuius cultura iam dudum commentariolum proprium tanq; de planta populari, meditor.

Goropius in suis Becceselanis hanc neque Theoph: nec Diosc: notam fuisse existimat, sed tantum priorem. Alii tamè existimant radicem esse Scythicam apud veteres, & refert Generosus & multarum rerum experientia insignis vir D. Augerius à Busbeck &c. in suo itineralio Byzantino, se in quadam syluula ad Halys fl. ripam copiosiss. hanc quoque sua sponte nascentem reperisse.

Radix *Glycyrrhizæ* & flores *Tiliæ* in vino albo coquantur & eo calide dentes in eorum dolore eluuntur.

Glycyrrhiza sylvestris. Foenogracum syluestre Tragi. Et alia priori non dissimilis prope Vuirtembergam in monte Apollinis vulgo *Pollersberg* & altero S. Petri non longe à Salinis Saxonicijs proueniens.

Gnaphalium maritimum, planta tota albicans exceptis floribus subluteis. Reperi plurimè ad littora maris in agro Neapolitano.

Gossypium, ex semine prodit & floret, sed fructum ferre per aestatis fugacitatem hisce regionibus non consuevit.

Gramen pictum siue striatū, Mannæ vulgo dictum. Itemque perenne, miliaceū, in syluis non procul ab vrbe nostra ad montem S. Mauricii frequens.

Cyperoides in hortum translatum durat quidem & propagatur sed non floret.

Gramen tuberosum siue nodosum Lobelij vbiq; sese offerens in saltibus Thuringiæ. Validius cæteris obstructions aperire & vrinam ciere asserunt.

Gramen marinum spicatum alterum Lobelij. Maius cuius pictura est apud eundem, ad lacus salcos nascitur circa Halam Saxoniæ. Minus vero in pratis lætioribus & humectis circa Lipsiam, quod inter Calamagrosteos species Tragus depinxit.

Gramen equinum siue Hippagrostis Gesneri, *Rosgras* circa Tigurum vulgo. Gramen albicans lanuginosum, molle, cubitos duos eū dimidio attingens. Semine lato, facis magno, vt hordei fere. Refert ille in pratis nasci sed parce. Habeo ex horto Nobilissimi & præstantiss. viri D. Georgij Ritschlij &c. vbi sponte inter cætera gramina proueniebat.

Gratiola. Stanca Caballo Italis, quia equi ea planta gustata languescunt. Crescit alibi in locis palustribus & in hortis facile perit, nisi iisdem locis collocetur. Hic diligenter eam asseruant vetulæ medicastræ in suis hortis, sine discrimine cum vino vel alio liquore decoctam omnibus febricitantibus propinantes. *Weißaurin* vocant. Flore luteo reperi non procul à Genua ad riuiulum quendam. Gesnerus nescio quam ob causam nominat *Sesamoides*. Huius vsus præcipuus in hydrope, potissimum illius extracti cum puluere cinamomi in catapotia redacti, itemq; in febribus tertianis & alijs diuturnis cum succo calamenti datur. Gilbenech nihil aliud est quàm semen huius plantæ, quod nomē adhuc apud Arabes retinet.

Guaiacana vulgo. Lotus Matthioli apud Theoph. Dalech. Diospyros Theoph. Faba Græca Gesneri. In horto durat & fructū

etiam fert nonnunquam. At per hyemem opt. munienda præ frigore, alioqui perit arbor, at radices repullulant.

H.

HABBVRES elegans planta similis Plantagini strictifoliæ, sed longe tenerior & sursum erigens acumina sua foliola in modum hastarum: capitulis Psyllij, in quibus semen nitidum, ex albo rubellum, Psyllij semini æquale magnitudine, sed colore & figura multo elegantius. Ex Oriente secum detulit D. Bernardus Paludanus.

Halicacabum vesicarium siue Alchakengi. Cuius succus urinam per triduum retentam mouit, teste Brassauola in examine simplicium.

Halicacabum siue Solanum Indicum. Primum à Domino Iosepho de Casabona Florentia mihi impartitum, planta antea, ut existimo, incognita, atq; ideo eius picturam addidimus in fine libri. Folijs Solani est, sed caulibus digito crassioribus, nodosis, angulosis, trium cubitorum altitudine: ramis multis, flore vulgaris halicacabi, magis vero in ambitu laciniato, quinquangulo tamen, purpureis staminibus in medio cum nigricantibus & cæruleis apicibus & circa fundum maculis quinis nigris vel purpurascens. Folliculis alterius quoque Halicacabi sed viridibus, etiam per maturitatem, aut quandoque qua parte solem spectant, obsoleto colore purpurascens. Acini sunt in medio grandes, qui plene maturi totam vesicæ capacitatem explent aut etiam ob magnitudinem rumpunt, in quatuor partes decussatim diuisi, ut extrinsecus apparent, cum tamen intus non animaduertantur illa intersepimenta, si dissecantur, & insipidi ut tota planta, sed ubi pediculo adherent succo glutinoso Lycopersici siue Majorum aureorum odore, obliiti sunt: qui an esui sint, nondum com-

compertum. Planta est annua.

Halicacabum peregrinum siue Vesicaria peregrina. Isopyrum quorundam. Cor Indum, Pisum Cordatum. Inter Solana non recte collocatur. Dodonæus existimat conuenire cum grano Serapionis Abrong aut Abrugi dicto.

Halmus Matthioli.

Hedera helix. Plutarchus in Alexand. memoriæ prodit Babylo-
nicam regionem nō ferre hederam, rationemq; reddit, quod
nimis sit calida, cū hedera frigida loca amet. Ex Hedera quæ
conficiuntur pocula vinum non retinere Cossæus tradit.

Hedera terrestris. siue Chamæcyssus, de qua supra pro qua com-
muniter vsurpatur, vulgo Grundreb/ ad calculum pellendum
non postrema. Veruntamen Hederam terrestrem Diosc. se-
nondum cognoscere fatebatur Aloysius Anguillara. Ioannes
Lærius Burgundus in Historia nauig. in Brasiliam comme-
morat medicamenti genus quo post longam inedia diar-
rhæa & stomachi solutione ipse & sui comites conflictati,
postquam vsi fuerunt, confestim sani euaserunt. Est autem
eiusmodi. Ius hederæ terrestris est accipiendum cum oryza
probe cocta, in ipsa olla pannis veteribus restincta: quibus
igni admotis ouorum vitelli sunt permiscendi. Confecti-
onem illā cochlearibus ad modum pultis ori, inquit, admo-
uebamus. Ac sane nos omnes morbo illo extinctos futuros
fuisse nisi medicamentū illud adhibitum fuisset, facile credo.

Hedysarum maius & minus, prætera Clypeatū Lobelii, & Scor-
piuron vti ratione seminis appellari non inepte queat: alijs
Onobrychis. Vide Clusium in Pannonicis. Securidaca lutea
circa Ariminum in Italia & in Apulia crebro sese offert, sicuti
quoque in Dalmatia.

Helenium, cuius magna proprietas ad hilaritatem & gaudium
excitandū, vt vult Rondoletius in suis libris de arte curandi:
quare

quare Sach: siue conserua ex illo etsi est paulū amara & aqua destillata non parum profunt. Laudant quoq; in calculo rennum. Asthmaticis quoque pro lubitu parata est vtilis. Vide supra, Enula campana.

Helleborus albus tam flore in viridi albescente, quam subpurpureo, vel atrorubente ex horto olim Ioach. Creichij pharmacopæi Torgensis. In Helueticis alpibus *Germer* vocant. Hispani Balistariam herbam, cui occulta proprietate Malum Cydonium aduersatur. Illius enim mortiferi succi vis quo isti populi sagittas illinunt ad venationes solo Cydonij odore prorsus hebescit. Quod Costæus quoque & Matthiolus in epistolis annotarunt. Idem de Pharico tradunt veteres. Vt Scorpioni infestum Aconitum cuius ille veneno torpescit, ita amicum Veratrum album quo admoto reuiuiscit. Pulcra est admonitio Persii, vitijs & morbis in principio esse occurrendū, non vt vulgus facit, quando ad extremū est peruentū.

Helleborum frustra cum iam cutis agra tumebit,

Poscentes videas, venienti occurrere morbo.

Hellebori vi Cirrhæi expugnati fuerunt vt tradit Pausanias in Phocicis. Solon enim eius radices quamplurimas in Plistū amnem conijciendas curauit: atque vbi satis infectam medicamento aquā intellexit, quem prius in urbem in fluentem auerterat, in pristinum alueum amnem reposuit. Cirrhæi cū auidius de aqua illa bibissent, alui perpetuo profluuiο laborantes, deferere mœnium præsidium coacti sunt & Amphictyonibus obsidentibus urbem tradere. En egregium strata-gema, rem gerere ope herbarum dum armorum non licet.

Helleborina Dodonæi, & aliorum. Huius genera aliquot à Clusio in Pannonicis enumerantur. Crescit quædam nō longe ab hac vrbe, foliis admodum similibus Helleboro albo, cubitali caule, flore albicante.

Helleborus niger syluestris vterq; tam qui dicitur *ιννιάφυλλον*, quam alter

alter folio duriore & obscurius virente: & quidem huius potestremi non prioris radices ob penuriam Styriaci vel Italici non male vsurpantur.

Helleborus niger flore albescente, cum aliqua diluta rubedine. Reperitur nō solum in Italia potissimum circa Larium lacum, sed in Styria & comitatu Tirolensi copiose. Florētini in suo Antidotario accuratiss. cōmendant eū qui crescit in Eremo de Camaldolo ppe monasteriū. Bellonius obseruauit reperiri flore rubescente in mōte Olympo Græciæ & quidā amicus meus mihi retulit talem aliquādo sese inuenisse in Istria non procul ab vrbe Iustinopoli. Excellentiss. Iulius Alexandrinus non semel scribit se expertum esse q̄ tradidit Gal. 6 de simpl. Med. facult. hanc radicem vtilem esse fistulæ callosæ si illi immittatur.

Helleborastrum Gesneri, vide Bupthalmum Dodonæi.

Heliotropium maius. Herba Cancrī vel Verrucaria Dodonæo. Commendat enim contra verrucas. Semel in hortum translata ex semine postea semper se renouat. Tornefol bobo Hispanis: apud quos simul cum maiori copiose crescit.

Heliotropium minus, Tornefole. Eiustincturā vilibus linteis exceptam ad nos sub eodem nomine mittunt Hispani. Sæpe à me fatum semen in media æstate rursus exaruit, quod in Belgio quoque accidisse Clusius obseruauit. Crescit et in Italia, in agro Bononiensi prope villam Tresolzam, cundo versus Medefanum & in Samnitibus ad Ortonam & Francauillam.

Herba Clytiæ vocatur, quod in hāc mutata fingatur à Poëtis, vnde hi versus:

Herba velut Clytiæ semper petit obuia solem,

Sic pia mens Christum quo prece spectet habet.

Helxine Cissampelos, apud Theoph. Orobanche, diuersa ab illa altera Diosc. Patauini vocant Broeggiā. Plinio est Scammonea tenuis: ac putatur aliquid cū vera Scammonea habere simile.

Helxine sive *Parietaria*, Herba muralis Plinio. Perdiciū, quia per-
dices eo delectantur. Vrcularis Scribonio, nam abstergēdis
vrceis apta est. Contusa & cum aceto calide imposita opt. re-
medium in enterocoele, vbi tumor excitat dolorem. Herbam
parietariam per iocū nominarūt Imperatorem Traianum
ppter inscriptiones & statuas plurimas vbiq; ab ipso positas.

Hemerocallis I. Matthioli. Bulbifera & sine bulbis cauli annatis.
Aliquādo reperitur flore pleno sed facile, vt mihi euenit, rur-
sus degenerat. Hemerocallis Diosc. secundū Anguillaram est
Cynorrhodū Plinij & Martagum liliaceū, forte Crinorrhod-
um legendum, & eadem est cū Crinanthemo Hippocratis.

Hemerocallis Chalcedonica Lobelij. Planta elegantis, & rara. Liliū
rubrum Constantinopolitanum Glusij in obs. Pannon. Zu-
finiare Turcis, à quibus allata est. Venetijs sub nomine Maro-
cali ad nos missa.

Hemerocallis Valentina Clusii. Turcice Con Zambach: apud nos
nunquam vult florere proferre.

Heptaphyllon Cordi.

Hermodytylus Matthioli. Lonchitis CL. V. Vlyssis Aldroandi
Bonon. Raro apud nos floret.

Herniaria, circa hanc urbem frequens mense Aug. in locis sabu-
losis. Aqua destillata opt. in calculo.

Hesperis nostras. Itemq; Pannonica à Clusio in obs. Pann. exhibi-
ta. Præterea Syriaca, quā alio nomine vocant Leucoion Sy-
riacum, Pannonicæ similis, sed crassior & minus procera, si-
liquis rotundis & quasi geniculatis.

Hieracium Creticum, pro Endiuiā lutea missum. Vocamus autem
Creticum, quod eius semina postea inuenerimus in Epithy-
mo ex Creta misso, & à Gesnero similem plantā hoc nomine
delineatam deprehēderimus. Grandius est vulgari Hieracio
maiore Matthioli & teneriorib. foliis, initio Endiuiā repræ-
sentantib. sed postea aliquantū insectis instar ferme Sonchi.

Flore

Flore luteo in grādi calice & semine papposo, curuo, aspero, vnguim modo. Amara est & annua tantum herba.

Hieracium latifolium, Matth. maius & minus, spontanea. Item latifolium Pannonicum, de quo supra in Costa herba.

Hieracium V. Pannonicum & V. I. montanum circa Landeshutum Bauariæ.

Hieracium, foliis & facie Chondrillæ Lobelij.

Hieracium alterum, grandius Lobelij, rectum & fruticosum.

Hippoglossum, siue Vuularia, siue Bislingua, siue Bonifacia. Quāuis Anguillara verum Hippoglossum secundum descriptionem Diosc. qui dicit Corymbos producere, existimabat adhuc nō adeo bene esse cognitum. Raro vltra annum vel alterum in horto vtpote nimis montana durat.

Holostium Salmanticum Clusii, floret primo anno, sed raro semen maturat, Frigoris impatiens est.

Holostium Loniceri. Cauda muris, alibi in segetibus frequens.

Hordeum ~~varietas~~, & alterum multis specieis in vno culmo.

Horminum satiuū, copiose in agro Senensi, sed copiosius crescit in Apulia, Illyria & in insula Lesena atq; vniuersa Græcia.

Horminum sylvestre, flore cæruleo, item albo, quod frequens in Sueuia in quibusdam pratis sese offert. Itemque rubro, & denique ferme absq; vlllo flore per æstatem, Sed in hyeme paruo, cæruleo, lupuli odore, simile secundo, quod Clusius in Pannonicis depinxit.

Hoxocoquomaclit, sub quo barbaro vel Indico nomine fuit Florentiam & inde ad nos missa. Folia habet propemodum Fraxinellæ, vel potius eodē fere modo quo Cassia siliquosa prodit, nullo in costæ extremitate imparitatem faciente folio. Caules & ramuli & foliorū oræ rubent, flores flauī sunt, Cassiæ floribus similes. Hinc emergunt siliquæ oblongæ, cylindraceæ, exterius per maturitatem fuscæ, intus purpurascētes, fuscis granis distætæ. Radix nigro cortice obducitur, quo ab-

raſo ſuaueſcit, & fibris plurimis conſtat, viuit quæ ſex tantum meſes, gelu impatientiſſima planta, & apriçû Vulturnoq; expoſitum locum deſiderâs, alioquin nec floſculos explicat, nec ſpem frugis facit. Odor illi grauiſſimus & plane abominandus, ſapor ſubdulcis nō ingratus cum aliqua aſtrictione, pene vti Chebulorum, minus tamen aſtringens: radicis vero amarus & Polypodij ſaporem repræſentans cū dulcedine aliqua, niſi quod nō ita ſiliceum quiddam ſapiat. Folia explicat oriente Sole, cadente remittit & in ſe cōtrahit vt peritura videatur, qui antea non obſeruarunt, & hoc quidem cum alijs quibuſdam leguminofis habet cōmune. Sed hoc imprimis notatu dignum, alarum cauis, qua parte caulem amplectitur latior coſtarum extremitas, innafci verruculas paruas rubentes, quæ intenſiſſimo æſtu exudant liquorem candidum, purum, pellucidū, vt minutas margaritas referret, ſi paulo maior ei copia emitteretur. Viſcoſus iſt eſt ac dulciſſimus, ideoque à muſcis auidiſſime expetitur. Ineſſe huic plantæ vim quandam plane peculiarem, nemo negarit qui ſemel attentius paulo ipſam conſiderauerit.

Hyacinthus comofus, maior ſiue ſerotinus, & minor ſiue præcox. Creſcit in aruiſſim in Italia. Anguillara bulbum proprie dictum eſſe volebat, & in Græcia adhuc vocatur *βούβο*. Itali-
ce Ceba Bouina.

Hyacinthus comofus leucanthemos, è ſemine Italico natus.

Hyacinthus Belgicus, non ſcriptus Dodonæi.

Stellatus flore albo & cæruleo. In Ducatu Vuirtenbergenſi creber, vt Fuchſius quoque meminit, & Cordus Tubingæ in ſyluulis naſci ſcribit.

Botryoides odoratus, pruni odorem referens, maior & alter minor inodorus, cæruleo, incarnato & albo flore.

Constantinopolitanus. Dioſc. *Hyacinthus* ſiue Orientalis, albo & cæruleo flore, itemq; purpureo. Turci vocāt Zemble-
cuder.

Hiſpa-

Hispanicus obsoleto flore à Clusio missus.

Arabicus à D. Aicholzio communicatus, Zumbal Arabi. *Hyoscyamus albus*, ad mare proueniens. Difficulter apud nos emergit ex semine, sed ubi semel enascitur, facile seipsum ferendo perseverat. Tusa huius planta fictili vasi inditur, cui subtus foramina sunt facta, cui alterum vas apponitur & in terram omnia reconduntur tam diu donec liquor extillet. In doloribus dentium & alijs topici loco non contemnendum remedium si à perito Medico adhibeatur. Sic molis effractum semen & pressum, oleum reddit ad idem utile.

Hyoscyamus luteus siue Priapæa. Semel in hortum translata ex semine vndiq; nimis copiose repullulat. In Italia semine vtitur ad priapissimum sedandum. Pediculos & imprimis pulices necat, vt fieri potest periculum in canibus. Nam foliis huius affricatis cuti vel succo illito tanquam incantamento fugati decidunt.

Hyoscyamus peculiaris, vetusto quodam semine subalbido siue cinereo, natus, flore per initia pallidi coloris, elegantioris tamē quā qui in vulgari habetur, postea purpurascens & incuruo, nō æqualiter patulo vt reliquorum, sed altera parte aliquantulum repando: foliis alterius hyoscyami, sed latius virentibus & multo minoribus. Planta ultra cubitum non assurgit. Prorsum conuenit cum Beze à D. Paludano ex Syria delato, quod à Clusio in Pannonicis describitur, sola foliorum latitudine discrepans. Cumq; planta sit rara, eam quoq; curauimus depingi.

Hypericum. Succus illius enecat vermes equorum, præsertim si agrimonia illis detur comedenda. Flores eius cum sale & butyro in Cereuisia, in Polonia crebro illis exhibentur, qui ob grauia pondera gestata aliquid in corpore læserunt. Sal paratum ex hac herba pleuriticis plurimum conducit.

Hyssopus, vel hyssopum flore cæruleo, albo & rubro, ac præterea

vtrinq; floridum, cuius pictura extat apud Dodonæum in appendice. In valle Athesina quæ & Guarina, multæ egregiæ stirpes nascuntur, interq; alias Hyssopus montana odorata.

Vulgaris Hyssopus ad loca montana Franconiæ non procul à rudibus arcis Streibergensis à me aliquoties est repertus.

Disputatio, an Hyssopus Græcorum sit idem cum Arabum, quam imprimis proposuit Anguillara in suis opinionibus Italicis, ad aliud tempus differatur.

Hyssopoides. eius semen minutum subfuscum in oblongis vasis mihi missum ita inscriptum ab Ioanne Thilio viro doctissimo & imprimis diligenti herbarum & rerum naturalium perscrutatore, p. m. Est omnis odoris expers, saporis aliquantum nitrosi, alioquin forma exquisitè pene Hyssopum refert, strictioribus tantum folijs. Allata etiam fuit ex Italia & Patauij crescere intellexi ad portam S. Iustinæ & intra mœnia circa Populos ad fossulam confitas. In Hassia quoq; nascitur, vbi quidam herbarum indagatores Halimum aquaticum vocant. Dum hæc conscriberem ipsemet erui inuentam loco vdo, iuxta arua in Franconia non procul ab oppido quod vocatur Ebern.

I.

IACEA *Pannonica* Clusii capite hirsuto.

Iacea flore luteo spinosa, Scabiosa alijs lutea.

Iacea alia pumila siue nana, Penæ Montana & Carduus Pincus Norbonensium, Theophrasti Chamæleon non aculeatus, Monspelio finitimis locis Glareosis inter Cistos & cocciferas ilices nascens. Herba est parte auersa cana & lanuginosa, superiore virescentia gerens folia, magnis incisuris dirempta, non multum lata: caule rotundo & cano, sesquipalmum aut pedem

pedem alto, interdum nullo: in quo caput satis magnum pro
 ratione totius squamis eleganter stipatum, repræsentans co-
 num abietis, summa parte crenatis, nigricantibus, inferiore
 albicantibus: flore purpureo è multis staminibus congesto.
 Radix nigrescit forinsecus, intrinsecus alba est:

Irion alterum siue Erysimum Matthioli & Anguillaræ Pseudo-
 bunium, quo littora Veneta, vulgo al lio, abundant. In hor-
 tos translatum ex semine copiose quotannis renascitur.

Iris. Huius differentias præcipuas tantum proponemus. Hyacinthus Virgilij, Columellæ & Palladij maxime secundum Aloysium Anguillaram, qui etiam illam reperit in Illyria ad flumen Naronem & Drilonem, quemadmodum notauit Nicander, quæ hodie corrupte vocantur Drino & Narenta. Plantam vero incolæ nominant Macinaci, & hodierno adhuc die floribus vtuntur in corollis, quemadmodum Theophylastus & Athenæus quoque tradunt:

Iridum quas in horto hætenus alui, alia maior, alia minor est, illa colorum discrimina habet Candidum, cæruleum vel purpureum & varium.

Alba, Illyrica vulgo vel potius Florentina, cuius aliquando primo vere, collem plenum reperi circa Priuernum vr-
 bem in itinere Neapolitano. Vehementiores hyemes apud nos ægre ferre potest, & imprimis à niue liquefacta & rursus gelaſcente tutari eam diligens hortulanus officij sui esse memin-
 erit.

Cærulea vel purpurea, alia vulgatiores est obſoletioris coloris, nec tam grandi flore, folijs & radice, nec etiã tam odorata hac quam ſequentes.

Domestica flore cæruleo, quæ ab Illyrica non differt. nisi quod Illyricæ radix sit odoratiores & bis floreat in anno.

Dalmatica Clusii, quæ forsitan ad Illyricam nomine loci posset referri.

Lusitanica, biflora à Clusio depicta in Hispanicis & ad me missa.

Byzantina à CL. D. Ioh. Aicholzio communicata, quæ hyeme in fistilibus apud nos asseruanda est.

Variegata è luteo & purpureo obsoleto flore, quem in locis natalibus non promittit: in hortum vero translata contra aliarum sylvestrium plantarum naturam, altero anno floret, & quotannis postea, ac longè lateq; serpit. Idq; verum esse experientia me docuit, cū eius generis plantas ex monte quodam Franconia prope arcem Comitum de Castello mecum deportassem in hortum. Foliis est Acori vulgaris id est aquaticæ flauæ Iridis sed latioribus & rarissime vt aliorum erectis, sed plerunq; mucrone languido & incuruo.

Variegata è luteo & purpureo sylvestris alia, foliis erectis vt reliquarum vulgatiorem, à quibus floris colore tantum discrepat.

Minorem selego in latifoliam & angustifoliam. Illamq; rursus in cauligeram & ἀκαυλον. Cauligera item vel altius assurgit vel humilior subsistit. Itemq; colorum varietates habet, quas ordine iam commemorabo.

Purpurea triplici differentia constat. Maior enim Serotina est & interdū autumnō denuo florida. Minor præcox: & inter vtrâq; mediæ magnitudinis itidem Serotina ex Anglia delata, medio labrorum exteriorū candicante macula insignis.

Pallida, vel purpurea macula insignis, vel sine macula, odorata.

Cærulea.

Lutea variegata, Pannonica, odorato flore à Domino Clusio quoq; descripta.

Candida, præcocior illa grandi cutus supra memini & minus alba.

Ανυλ plerunq; purpurea est, & semen gerit omnium Iridum maximum.

Angustifoliæ ascribo Chamæiridem, quæ duas habet differentias. Alia enim odoratissima est prunorum odorem representans: Alia penitus odore caret, sola alioquin magnitudine à iam dicta discernenda.

Adhæc vndecimā Clusij Iridem apprime elegantem, caule tenero, foliisq; admodum strictis, erectis tamē. Vide eius descriptionem in Pannonicis observationibus.

Ultimo quam Lobelius maritimam inscribit ac dubitat nunquid ad Medium Dioscoridis referēda sit. Foliis quidem latioribus est quam superiores: non tamen vsque adeo latis vt in Angustifoliarum censu haberi nequeat. Trita Xyridem olent. Aquam destillatam ē purpureis floribus cum speciebus Diatrionis sandalon & Cinamomo vt efficacissimam in Hydropicis commendant Hollerius & Gesnerus.

Iris bulbosa flore vario & odorato, angustioribus foliis, quæ hyemis vehementiam potest ferre & sese mire ex bulbulis multiplicat.

Iris bulbosa latifolia, flore purpureo latifolio: quæ facile à frigidis intensioribus læditur ac putrescit. Hyacinthum poetarum putat esse Lobelius.

Iris bulbosa flore luteo, cæteris rarior.

Iuniperus maior Italica baccis rubris, quæ in horto per hyemem perseverat, itemq; nostras.

Nullum ligni genus carbones præbet, qui diutius ignem conferuent, vnde similitudo sumpta Psal. 120. Bacca cum lixiuo cocta & paucō aceto, instar cataplasmati imponuntur vlceribus capitis. Cum per descensum lignum destillatur, prima aqua quæ exit non est adeo valida, quæ tamen vlcera erodentia & quæ ex falso phlegmate oriuntur, plurimum curat.

K.

K A L I Cochleatum maius.

Alterum, seu minus. Reperitur in Italia ad Lucifusinam prope Venetias & alibi.

Rubrum & viride geniculatum ultra hyemem non perdurant in horto, nec tamen semen ferunt, sed ad falsos lacus crescere malunt.

Paruum foliis oblongis, supinis coliculis, rubentibus, pro Coride missum.

L.

L A B V R N V M, vide Anagris, Cordo arbor trifolia, quamvis saepe quatuor & quinque folia vni pediculo cohæreant, quod in altera arbuscula, quam in horto alo, frequentissime contingit, usque adeo ut diuersa videatur ab altera, qui antea hoc non obseruarunt.

Lacryma Iob. Lithospermum arundinaceum siue maius: cuius grani postquam exaruit, annua enim est planta, semper adhuc exterior quasi testa integra adhæret radicibus.

Lactuca varia genera.

Elicitur ex semine eius oleum, cum aqua stillaticia Rosarum, cuius parum cum iusculo aut vino datur mane per aliquot dies magno cum successu contra pertinacem fluxum gonorrhœæ.

Lactuca sylvestris Anglica à D. Thoma Pennæo mihi communicata, grandis admodum & alta, odore prorsus Opij. Similis cuiusdam descriptionem D. Lobelius habet.

Lactucella sylvestris repens, ambigens inter Hieracium & sylvestrem lactucam. Herba dodratalis, sapius minor, nunquam altior, foliis per terram sparsis, lactucam sylvestrem non nihil imitantibus. Oblonga enim sunt, & per ambitum pilis raris munita,

nitā, sed angusta admodum, semunciae latitudine, longitudine trientis, & hac saltem ratione, si proportionis modum pensites aliquanto scrupulosius, minus conuenientia. Ceteroquin duriuscula sunt, amara, superne viriditatis obscura vel nigricantia, inferius caesia. Coliculis reptitat multis Pilocellae in modum, sed crassioribus: flosculi quoque eidem simillimi sunt, sed plures vni cauliculo sine ordine adnascentes, calice nigris pilis ornato, è quibus papposum semē. Prouenit circa hanc urbem, locis humectis, muscosis, apricis, sterili putridoq; solo, vnde erutam, vt eius naturam diligentius obseruarem, in hortum deportaui.

Lagopus maior, flore rubro à Lobelio quoque descriptus. Itemque minor sponte vbique crescens, efficax in sistendo sanguine.

Laminum Plinij, lib. 22. cap. 14. quod Milzatella Italorum esse creditur. In foliis albicantes maculas profert, crescitque in locis humidis & opacis circa fossas. Doctiss. Medicus Reinerius Solenander in quadam sua consultatione tradit eius vsum esse crebrum in Hetruria, exhibendo puluerem foliorum in ouo sorbili in lienis obstructionibus: atque asserit solum puluerem istum in vino feliciter se in iisdem affectibus exhibuisse.

Laminum Tragi, flore candido, alioqui tantum purpureo reperitur.

Laminum flore luteo, ex sylua Hercynia, efficax ad vulnera, vlcera & tumores, vnde quibusdam Sideritis putatum, & nostris maioribus Archangelica dictum, vt Lobelius refert.

Lampfana Dodonaei, lactescens planta, passim obuia. In Prussia nominant Papillarem, nam est efficax in sanandis papillis exulceratis.

Lapathum satium, siue Rumex, cuius semen commendatur apud nos Vulgi experientia in Dysenteria, & multo magis

adhuc eius extractum. Lapatii radicem in aceto coctam & tritam, quidam lienis tumoribus imponunt.

Lapathum latifolium tam longa, quam rotunda forma. Vocant Rhabarbarum Monachorum, apud veteres Hippolapathum, & in dupla dosi exhibitum non nihil purgat. Vocat autem Ioannes Tzezes commentator Hesiodi quoq; Rhabarbarū, vnde forsitan appellatio illi imposita est.

Lapathum rotundifolium crescit in montibus supra Curiam & non procul à Friburga Heluetiorum. Item in Austriae montibus. In Belgio vocatur Patientia. Vnde Goropius in Hermathena prouerbiū dicit extitisse apud Belgas, Lapathum non in quouis horto prouenire.

Lapathum sanguineum siue sanguis Draconis, sanguineis in viridi lineis pictum. Copiose crescit in subalpinis Taurinorum montium. Semen imprimis vtile ad nimium fluxum mensium intra os assumptum. Crescit sua sponte quoq; in Franconia ad Tuberum fluuium.

Larix. Vsitata arbor in multis alpibus. Est resinifera. D. Basilius in Homilia 9. Hexaemerō ait, Laricis arboris lacryma vulpem seipsam curare. Agarico ditiss. syluæ Laricæ circa Tridentum quoq; habentur: quamvis præparandi & dealbandi artem nesciant.

Lathyrus, Cataputia minor, ad Rhenum ubiq; sua sponte pullulans. Plin. lib 27. cap. 11. illi tribuit Lactucæ folia sed tenuiora, Dioscorides Amygdali. Barbari medici in Lecturam & Latinam corruerunt.

Lathyrus Dodonæi flore purpureo, & alter albo. Pisum angulosum vulgo tam à viticularum quam seminum angulis, *Est erbes*. Orobus Fuchsii, Phasiolus minor satius Cordi.

Lathyrus sylvestris latifolius, Clymenum Matthioli, & alius angustifolius à priore tantum hac nota discrepans & facilius, imo facillime hyemis sæuitiam tolerans. Vtriusq; flos dilute rubellus

rubellus imprimis elegans est. Planta ipsa pedamentis fulta satis alte surgit, ideoq; topiario operi commoda est.

Lanendula, quæ etiam folijs latioribus & albis floribus aliquando crescit: quam ni fallor, vidi in illustrissimi Landgrauij Hassiæ Vuilhelmi instructissimo horto aliquando Cassellis. Hanc quidam Doctiss. vir non asserit sed conijcit esse Iphyum Plinij, quamuis Caryophyllorum florem vel Tunicam altilem eo quoq; nō inepte referri existimet. Plinius Tiphonem habet & nihil nisi quod inter æstiuos flores referat, de ipso tradit. Theoph. vero expresse bulbosum Iphyon asserit & florem ante folia proferre.

Laurus vitrag, tam latifolia, quam angustifolia, passim nota in Italia. Herodianus lib. I. in maxima peste consulentibus Medicis, Commodum Imperatorem ob copiam arborum istarum Laureatum secessisse memoriæ tradidit. Aridi huius bacilli mutuo attritu ob caliditatem innatam ignem concipere traduntur. Baccæ Lauri & pyra syluestria contusa simulque imposita fronti & temporib. in lintheolis, sedant dolores capitis. Eadem Baccæ cum pauca Scammonea & Croco trita in aceto & oleo rosaceo, instarque linimenti applicatæ in hemierania diuturna non parū prosunt. Lauri folia olim comedeantur, qui volebant sibi vinum nocere, vel potius qui, cum vinosi essent, vinum tamen redolere volebant & sobrietatem mentiri conabantur, vnde Martialis:

Folia deuorat Lauri

Merumq; cuncta fronde non aqua miscet.

Aegyptiorum Hieroglyphica Picam folium Lauri ore tenentem pingunt, quo designabant hominem sibi ipsi medentem. Nam pica ægrotans dicitur lauri folia in nidum cōgerere & illis morbos arcere.

Laurus syluestris siue Tynus. Fert vtcunq; nostrum cœlū. Nimijs tamen frigoribus succumbit. In Samnitibus circa Lanzanam

& alibi reperitur eius magna copia, vocantq; incolæ Moleffo. *Laurocerasus Clusii*, cuius liberalitate hanc raram arborem primum nactus sum & dum hæc exarabam, copiosissime florentem non sine voluptate aspexi, quemadmodum ex eius iconè ad viuum depicta à nobis inferius exhibita apparet. Itali vocant Laurum regiam, alij Trapezunticam. Propagatur surculis, non tamen sine labore.

Laurus Alexandrina Matthioli, Polygonaton Clusii in Obseru. Pannonicis. Nascitur sponte in Monte Arbario in Bauaria Bohemiæ contermino.

Ledon latiore folio Italicum, & alterum angustiore præditum ac teneriore, Ardiucia Hispanorum. Hoc etiam Hypocistidem producit sed parum liquoris in se continet.

Lens Italica, grandior, & candidior vulgari. Lentescit in Aracum mutari doctiss. Marantha obseruauit.

Lentiscus ex semine enata, sed ab hyemis iniuria diligenter custodienda. In Apulia vocant adhuc nostris temporibus Stinchi, corrupto vocabulo à Græco *στίνχι*. Baccæ *στίνχιδας* Hipp. lib. de nat. muliebri. Quanquam exemplaria Græca falso *στίνχιδας* habent. Has Plin. lib. 15. cap. 21. velut oliuas & Corna in cadis muria condiri dicit, ne quid non hominis ventri natum esse videatur.

Leontopodium Creticum, Lobelio Syriacum: & alterum vulgare Matthioli, quod potius Pseudoleontopodium dicendum.

Leontopetalum. Ex semine quidem prodijt foliis binis oblongis, crispatis oris, sed ad frugem nõ peruenit. Nascitur in Græcia, & quidem quo ad radicem & fructum conuenit descriptioni Dioscorid. sed folia & flores plane discrepant. D. Rauuollius opt. describit in suo itineraio Orientalium regionum, idq; reperit circa Alepum: atq; tradit incolas radicem maiorum puluere fricare vestes & hac ratione maculas delere. Sua lingua hoc tempore Aflab vocant.

Lepidium siue piperitis. Vſus eius in cibis. Alibi ſua ſponte reperi prouenire ad arcem in montibus Franconiz Comitum Caſtellanorum. Candidis minimis & copioſis floſculis odor ineſt Liguſtri florum odorem referens ſed non adeo fragrans.

Leucoium flore luteo ſimplici & pleno. Semen nullum, vt multa in hoc genere, proferit quod pleno eſt flore, ſed ex germinib. & ſurculis inſtar Caryophyllorum facile propagatur. Conſerua huius cum aqua eius ſtillatitia crebro ſumpta præſeruat ab Apoplexia & iuuat paralyticos. Plutarchus in libello de Amore fraterno pulcerr. hoc diſtichon aſſert:

*Inter Echinopodas velut, aſperam & inter Ononin
Nascuntur paſſim mollia leucoia.*

Album hortenſe frutiſoſum, quale reperi ſponte naſcens in agro Puteolano. Item rubrum & purpureum, nec non verſicolore. Diſcrepant etiam, quod æſtatem vnicâ durent quædam plantæ, quædam aliquot annos. Atq; inſunt etiam purpureo ob colorẽ dilutiore & ſaturatiore aliquot differentiz.

Eſt præterea rarius folio plane viridi, flore albo admodum odorato, quod per aliquot annos durat, ſed hyeme eſt in cella aſſeruandum.

Leucoium marinum Cluſii maius & minus. Flores odoratiores ſunt priuſquam Sol oriatur.

Leucoium marinum aliud, Tripolium Aloyſii ſiue Crucigera.

Leucoium ſylueſtre quod apud nos paſſim in locis montanis prouenit. Cuius pulcræ & raræ ſpeciem reperi Bononiæ.

Leucoium ſylueſtre minutis floſculis, ſed procerius omnibus reliquis leucoijs, ad ripas fluminum & in nemorib. proueniens, vnde in hortos tranſuecto ſolo pinguiori, ſemen quoq; illius quod excidit forte, ſimul inferitur, & ad tædium vſq; arcolas late occupat.

Leucoium Syriacum rectius Hesperis Syriaca. Vide ſupra in Heſperi.

Leucoium Bulbosum, Triphyllum, Hexaphyllum, Polyanthemum. Vulgo ad Narcissos referunt. Et inter illa minus autumnale.

Libanotis prior vel Cachryfera, quæ rotundis foliis prodiit è semine, cum pleræq; aliæ umbelliferæ oblongis oriantur.

Libanotis altera, semine lato, nigricante, odorato.

Ligusticum vulgare, siue Leuisticum, foliis Apij, vnde Hippofelinum est Matthiolo: radicibus in multas partes distractis, nō nunquam cubiti profunditate aut maiore descendentes, efficacioribus quam reliquæ partes, sed propter excrementosam humiditatem facile teredini obnoxij. Semē vero, quia ficius est in multos annos prorogatur. Umbrosū locū desiderat, ideoq; felicius iuxta macerías prouenit, quemadmodum etiam Cordus testatur.

Lilium album, cuius præter vulgare reperitur & alia species foliis & floribus tenerioribus. Constantinopoli allata pro Martago candido, de quo Clusius in Pannonicis.

Fingunt Poëtæ è lacte Iunonis esse enatum. Horatius breue vocat, quia non diu durat. Vnde D. Basilius in explicatione Psalmi 44. Nullum florem hoc melius exprimere fragilem humanæ naturæ conditionem refert. Idq; etiam Theocritus Idyl. 28. innuit:

Λευκὸν τὸ λευκὸν ἔστι, μαλακὸν δὲ λήνην αἰσιν.

Candidum est lilium, tabescit vero cum decidit.

Rubescere ait lilia Florentinus scriptor rei rusticæ, si eorum bulbis diligēter apertis pulvis aliquis rubri coloris, modo non sit erodens, iniiciatur & pingui solo committantur. In Lilij flore caule resecto etiam bulbo semina proueniunt: quod etiam obseruaui in iride bulbosa. Huius aqua stillicitia ex floribus parata in partu facilitando & secundis expellendis efficacissima, vnde non temere in alijs affectibus danda. Folia incocta vino austero & vulneri diuturno imposita

Sira secundum Galeni doctrinam in libr. 7. de simpl. Med. facult. multum iuuare, in eundem autorem annotauit Excel-
lentiss. Iulius Alexandrinus, Cæsarius Archiater.

Lilium sylvestre, Martagon, flore subrubro & albicâte, falso olim pro Asphodelo habitum. Empirici vtuntur radice in contu-
sis membris & vlceribus.

Lilium Persicum: Italis Pennachi del Persiano apud nos quidem
perdurat etiâ in hyeme nō nimis acri, sed bulbus semper de-
crescit, nec florem, quod ego sciam, in Germania produxit.

Lilium Alexandrinum, inter Lilionarcissos & Ornithogala me-
dium, admodum elegans planta, cuius flos suauem odorem
præbet, erumpit in fine Maij. Describitur à Lobelio.

Lilium non bulbosum, siue Arundinaceum flore subcroceo & al-
terum luteo odorato admodum. Profert interdum germina
in summitate caulis, vbi flores sine semine deciderunt, quæ
terræ commissâ statim radices agunt.

Lilium consualium vulgare, & alterum alpinum flore maiore &
odoratiore: tertium vero rarum admodum flore subrubro à
CL. Viro D. Friderico Sebicio ad me missum, quod etiam in
Belgio coluerunt. Apud Athenæum Doctiss. Dalechampius
interpretatur Oenanthen. Hoc ex semine non prouenire
vel saltem difficilime, testatur experientia. Radix eius maior
in interdum tunicis vestita inuenitur, sub quibus paruæ fibræ
secundum longitudinem porrectæ latent, vtrinq; annatæ ad
exortus siue genicula, repræsentantes lyrarum cordas, vt vi-
deantur nerui ipsius radices solui & in huiusmodi fibras mu-
tari. Tandem enim ob putredinem dehiscente tunica, alte-
ro extremo abrumpuntur & se explicant, ac reliquis fibris si-
miles fiunt. Radicis, quæ dulcis ac aromatica odorataq; est,
puluis naribus attractus pituitâ elicit, & sternutationes mo-
uet sine vehemētia. Floribus vas impletur bene obturatum,
& in acernum formicarum reconditur per mensem. Liquor

inde collectus instar olei sedandis doloribus podagricis & similibus affectibus exterius adhibitus perutilis.

Limonium primum Matthioli. Item paruum Narbonense. Difficulus est semine proueniunt, sed hoc illo difficilius, & vix ad florem perducitur.

Linaria vulgaris, & altera flore maiore & magis luteo. Aquam huius stillatitiam vrinam mouere in hydropicis multi sunt experti, & ad eam rem vtuntur quoq; veterinarij ac inde nomen accepit *Harnfraut*.

Linaria parua flore cæruleo, in aruis reperta ferme *Antirrhino* minimo similis, & vt existimo, tantū annua. In hortum translata prorsus perijt.

Linaria flore cæruleo, in hortum semel translata ex semine postea vbiq; perennat. Sed altera flore albicante & ob odore quem spirat, *Caryophyllata* dicta, multo elegantior, quæ & ipsa radicibus admodum sese propagat, & diu durat in hortis.

Linaria flore albicante, in odore, sed eleganti & pene æqualis magnitudinis ei qui passim luteis obuius est, rictu purpureo, è semine nata, & primo anno florida, vix cubiti partē tertiam excedens, alioquin *Caryophyllatæ* *linariæ* similis.

Linaria Austriaca, quamuis etiam apud nos proueniat, umbella lutea, quæ in pappos abit, *Linaria aurea* *Tragi*.

Linum sylvestre *Matthioli* latifolium flore luteo, in agro Bononiensi vbiq; proueniens.

Linum sylvestre tenuifolium flore albo, cæruleo intenso, & dilute purpureo. Et aliud pusillum candicantibus floribus sponte vbiq; occurrens circa vineta *Franconiæ*.

Lingua vulneraria *Cordi*, *Fuchsi* *Ophioglossum*, si horto inferatur vmbrosis locis durat & annuatim repullulat. Seminis loco ei tenuis quasi pollen in linguæ insectionibus, quibus per maturitatem dehiscētibus, excidit. Saporem habet herba subdulcem, modice tenuem & aliquantum glutinosum.

Radix

Radix paululum amarefcit & ſubacris eſt, quemadmodum etiam Cordus obſeruauit, qui mōtana loca illi aſſignat, cum apud nos etiam in plana deſcendat.

Lithospermon vulgare, maius & minus, quorum hoc albos illud cæruleos flores gerit, itemq; ſylueſtre.

Lonchitis aſpera, maior & minor. Hanc ex monte Arbario Bohemix finitimo, diſtante à Ratiſbona circiter milliaria quinq; naſtus ſum: illam ex Italia, vbi Lodouicus Anguillara pro genuina habebat & præferbat ei, quam Lucas Ghinus Lonchitidem alteram eſſe contendebat. In Dalmatia vero ſe inueniſſe affirmabat, itemque in Græcia. Pruinæ & gelicidia apud nos tanquam extremam peſtem odit, ideoque à frigori- bus diligenter fuerit munienda.

Lotus arbor, à Matthiolo & alijs picta, alijs Celtis. Durat vtcunque apud nos in horto. Italis Perlaro.

Lotus ſatiua Cordi, *Siebengezeit* / trifolium odoratum. Dodonæus nescio quibus rationibus adductus exiſtimat haberi poſſe pro Oxytriphyllo Scribonij, ad venena ac morbos peſtilentes commendato. Frequentiſs. ſeritur apud Heluetios propter quoddam Caſei ſecundarij genus, Claronenſem vocant, quod hac potiſſimū herba condire ſolent. Vide Geſnerum de operibus lactarijs. Eius olei vſus eſt ad corroborandos neruos.

Lotus alia peculiaris, ſiliquoſa, luteis floſculis, ſiliquis tenuiſſimis Ornithopodij, ſed non articulatis.

Lotus pulcerrima tetragonolobus, flore ruberrimo holoſericū eiufdem coloris imitante, ſiliquis grādiſoribus, quaternis membranarum per longitudinem extrinſecus diſtinctis & quaſi anguloſis. Grana intus cōtinentur pulla, puſillæ fabæ magnitudine. Piſum rubrum quidam nominarunt.

Lunaria Botrytis, in horto non diu durat. Huius quædam ſpecies eſt ramoſa ex Sileſia à CL. V. D. Friderico Sebicio mihi

transmissa, sed & ipsa vernacula potius loca, quam culturam hortensem amat. Refert Gesnerus de Lunariis, & rebus noctu lucentibus, semini vim veneni esse, idque si equus vel bos depascatur, mox intumescere & perire. Quod si ita affecto animali herba & folia eiusdem plantæ exhibeantur, venena dispelli & liberari animal, de quo plura vide in loco citato.

Lunaria maior, Bolbonac aliis, flore cæruleo vel purpureo, Thlaspi Crateuz Dodonæo est. Biennalis planta. Crescit copiose in saltibus Thuringiæ sylvæ. Alia est flore albicante, odorato, perennis Heluætiis, ubi quoq; copiose provenit, *Subltum*. Quidam ibidem chirurgus ex contusis eius foliis & fanticulis parabat vnguētum vulnerarium non cōtemnendum. Pulvis seminis amariss. cū aqua appropriata exhibetur in Epilepsia. *Lunaria minor*, vulgo Græca: radice alba lignosa & acris. Alyssum Dodonæo.

Lupini albi, in quorum genere reperiuntur maximī, flore antequam aperiatur, subcæruleo, intus vero albo. Lupinos cum sole quotidie circumagi, horasq; agricolis etiam nubilo die monstrare Plinius annotavit libr. 13. cap. 14. Est autem illis tam imbecilla vis, ut nisi protinus ab area terræ committantur, quasi steriles redditi male proveniant. In nostris vero regionibus hoc non habet locum, imprimisq; si hyemes fuerint actiores. Plautus nominat Lupinos aurum comicum, nam in scena nummis ex Lupino factis pro aureis utebantur comici. Et nunc etiam in Italia pueri ex his nummos efformare solent. Vnde Horatius:

Nec tamen ignorant quid dissent ara lupinis, id est, sciunt quantum probati nummi dissent a falsis, itemq; boni viri a malis.

Lupini lutei, flore odoratiss. Leucoij ferè, vnde Hispanicas violas nominant.

Lupini sylvestres flore ceruleo, semine paruo instar lentis, crassiore tamen. Crescit sua sponte in Italia circa Viterbium & Pisam ac apud Samnites & alibi.

Lupulus mas & foemina.

Lutea Plinij siue *Lutum* secundum Dodonæum. Pseudostruthium, Antirrhinum Tragi. Græcis hodie *χυμάν*.

Lychnis flore variegato albo & rubro. Pleno in Belgio fuit quoque cultura. Sitne Dioscoridi descripta, disputabitur suo loco.

Lychnis sylvestris alba & rubra, item viscida vel noctiflora annua, noctu tantum flosculum odoratissimum explicans, coloris albi & nonnihil punicantis. Calix florum multo succo glutinoso muscas insidentes implicat. Sponte nascitur locis cultis.

Lychnis Constantinopolitana vel *Cretica*, Gesnero *Ocymoides peregrinum*, planta flore imprimis flammei coloris spectabilis, ut optime mereri posset nomen *τὸ φλογὸν* apud Theophrastum, si non altius potius quam vernus flos esset *Jerusalem blum* / *Türkisch doffen* / Dodonæus optime pingit.

Lysimachia flore purpureo, luteo minore & maiore: quæ vltima Pannonica est lanuginosis magis foliis à Clusio descripta. Pro Suchaa Arabum sumunt Bononienses in suo antidotario semen *Lysimachiae* praesertim luteæ, cum sit praestantius quam purpureæ semen est. Serpentibus & muscis *Lysimachiam* aduersari certum est. Hanc integro scripto celebrauit Erasistratus.

Lysimachia vulgo altera, Gesnero *Chamænerion* & *Epilobium*. *Salicariam* alij nominant. *Onagram* vel *Oenotheram* esse censet Historia stirpium Lugdunensis, ubi de hac plura legantur, Flore non solum purpureo sed & albo reperi in Latomijs vicinis huic urbi, dum eo vnacum Dn. Clusio expatiarer.

Lysimachia flore ceruleo. *Galericulata Lobelij*, passim in ripis crescit apud nos, alijsque locis palustribus. Eius decoctum commendant in faucium putredine, quæ vulgo die *Breun* vocant.

MA I Z rubrum, luteum & varium, Frumentum Turcicum Fuchsi, sed potius Indicum triticum dicendum, cum nō ex Asia sed Indijs primum fuerit allatum. Miliū Indicum vult esse Dodonæus. In hoc, scribunt autores rerum Indicarum, quoddam genus reperiri quod duobus tantum mensib. & seritur, & metitur. Farina quidem candida est utilis ad cataplasmata mollientia & suppurantia, sed inde panis satis atter paratur, quemadmodum aliquando feci periculum. Frugem quibusdam inuolucris munitam gerit in conis speciem congestam: in culmi summitate vero inanem iubam, flori tantum emittendo natam, quamvis interdum etiam huic ad nascantur grana, vbi nondum plene sese explicauit, potissimum circa imam partem qua tunicis vestitur, quasi pereat euanescens nuditate fecunditas, eademq; operimentis integra conseruetur à tempestatum iniurijs.

Magistrantia siue Ostrutium, Imperatoria. Huius suffitu per nares aliqui feliciter vtuntur in abscessu cerebri.

Mahaleb, tarde crescit è nucleo & amat loca montana, quare horto difficulter assuescit. Gesnerus mauult Chamæcerasum Petræam aut Petrocerasum vocare.

Maiorana sylvestris in horto durat. Reperi aliquando similem circa Bononiam, dum ibidem cum excellentissimo D. Vlyse Aldronando montes vicinos plantarum causa adiremus.

Malua crispa siue laciniosa Cordi, caulem erigens humana statura plerumq; proceriorem, numerosis & cubitalibus adnatis ramosum, vt arborescere videatur, quamvis tantum planta sit semestris, magnam emolliendi vim præ alijs habens. Malua, trifolium, Securigada, oriente sole hiant, occidente clauduntur. Pythagoras, vt refert Aelianus τῆς μαλάχης φύλλον ἰσχυρότατον, id est folium Maluæ esse sanctissimum dixit, lib. 4. va-

riæ hift: nimirum quia myfteria fua in hoc olim fcriptitabant
facerdotes.

Malua Hortenfis fiue Romana, vulgo Bifmalua, *Herbfrofen* / flo-
re fimplici & pleno, qui multiplices colorum differentias ha-
bet. Reperiuntur enim candido, dilute purpureo fiue vt vul-
go vocant, incarnato, rubro, puniceo, nigricante. Atque hæc
posterior differentia primo anno raro floret & vix durat vl-
tra triennium. Vulgo vocant etiam *Ernrofen* & coquunt in
vino veteri, quo porrigines abluunt & fanant. Vtuntur etiam
ad Eriſipelatis rubores compescendos imprimis rubentibus
roſis, imitati coloris ſimilitudinem.

Malua arboreſcens, *Δενδρομαλάχη*, Interdum ad 8. vel 10. cubitos af-
furgens. Tum alibi in Italia, tum frequens in itinere quo itur
Piſa ad portum Liburni à me aliquando inuenta. Hyeme
apud nos in loco idoneo recondi debet.

Vulgaris Malua duplex eſt, Maiorem vocant *Koſſpappeln* / mino-
rem *Genſpappeln* / vtramq; cum allio vino incoquunt ad ter-
tias & bibunt contra ſtranguriam.

Malus arbor exiguis admodum & pallidis floribus prædita: fru-
ctum fert, quæ vocantur poma nana id eſt pumila. Habentur
etiam ſine ſemine interius in fructu. Theophr. l. 3. de cauſ.
cap. 23. meminit τῆς μικρᾶς ἡείνης, quæ vti etiã *Myrtus τοῖς θεοῖς*
ἀρεθνομένην βελήτων ἐξ ἀπύργων γίνεται. Vide ibidem de Myrto ad bal-
nea nata, fructum ſine ſemine proferente.

Malus Punica. Folia nonnihil foetent. Arbuſculæ per æſtatem
elegantiffimorum florum puniceo rubore imprimis exor-
nant viridaria. Mali Punici cortices in vino decocti dantur
contra vermes.

Malus aurantia & Citrea, vide ſupra in A. & C.

Mandragoras mas & foemina, Circea dicta, quia Circe uſa eſt in
veneficijs. Hyeme quoq; recondenda, nec tamen ideo apud
nos fructum ferunt. Copioſæ creſcunt in Græcia & potiſſi-
mum

num in Creta Insula. Aiunt quoq; reperiri in monte Gargano siue S. Angeli Apuliæ. Mira proprietates huius plantæ esse dicitur, nam quo intensius frigus hybernium est futurum, eo magis intra terram sese abdit. Tarde semen, atque interdum vix intra annum prouenit. Suauem odorem attamen non nihil somniferi in se continentem poma Mandragoræ præbent, vnde in Cant. Sal. Cap. 7. legitur, Mandragoræ dederunt odorem in pratis nostris. Ibi alij Violas interpretantur Dudaim, sed in Genesi Mandragoras inuentos à Liæ filio Rachel ex petita ad contemperandum vteri sterilis & ætiorridi calorem, de quo plura Leuinus Lemnius Bibl. herbarum cap. 2. quamuis eo in loco malint quidam per Dudaim Musæ fructus intelligere.

Hamilcar Carthagenensis contra Lybios pugnans, curauit vina hostium corrumpi Mandragora, atq; ita obrutos somno ipsos profligauit.

Marrubium, & præ alijs lanuginosum & grandioribus verticillis Creticum, alioquin nostro similitimum, aliosius tamen. Est etiam aliud Creticum à Lobelio & reliquis depictum.

Matricaria vulgaris & altera ex Ilua insula maris Thyrræni à Dn. Iosepho de Casa bona Florentia transmissa, odore gratiore prædita. Est & tertia flore pleno in Angliâ frequens, quam accepi à Cl. V. D. Thoma Pénæ Medico Londinensi præcipuo, postea vero etiam à C. Clusio, communicatis floribus, qui aridi terræ mandati semine intus iam maturo plantas plurimas tulerunt. Commode seruntur pluuiâ imminente, etiam vel mediâ æstate, cum alioquin cum alijs seminibus vulgati nasci recusent.

Matricariæ viridis parum contusa folia vertici capitis imposita dolorem à frigidis humoribus ortum plurimum mitigant.

Matricaria siue parthenium alpinum à Clusio in Pannonicis descriptum

ptum, flore albo, à quo primum nactus sum, rara planta, sed
 horrū paulo post deseruit, cum amet loca montana, inculta.

Medica. Huius aliquot differentia. Ex his perennat, quæ flore
 cæruleo & interdum luteo, interdum ex utrisque coloribus
 mixto & quasi virescente est, reliquæ annuæ sunt, quarum
 quandam habemus sub nomine *Medicæ Arabicæ* ad nos mis-
 sam, foliis singulis cruenta macula insignitis, cuius picturam
 exhibemus. Est & alia lato semine, quam ideo *platycarpon*
 vocamus. Item rotundo magno & paruo, nec non minuto
 hirsuto. Doctissimus olim præceptor meus in re herbaria
 Aloysius Anguillara subdubitabat de *Medica*, quod semen
 simile lenti secundum Dioscoridem omnibus deesset, exce-
 pta *platycarpo* à nobis dicta, quæ semestris tantum est herba.
 Sed verba illa, ἡ δὲ αἴμα μεσοπέφυκε φανὴν τὸ μέγιστον, non in
 cunctis eodem modo leguntur, arguitque varietas vitium.
 Quæ florem purpureum profert, adhuc nostris temporibus
 in Hispania vocatur *Allafalsaga* vel *Alfalses* corrupto nomi-
 ne, ab Auicennæ *Alfalsafat*, qui etiam *Cot* appellat, oleumq;
 al *Cot* ad tremorem maxime commendat, Gesnerus liquo-
 rem ex *Alfalses* Hispanorum, igne elicitum aduersus calcu-
 lum. Mirum est, quod Plinius memoriæ prodidit, herbam
 hanc vno satū tricenis annis durare. Ex eadem Plutarchus in
 libello cōtra Epicurum similitudinem desumpsit egregiam.
 Sicuti, inquit, herbæ *Medicæ* semen multis flexibus & per
 obliquum terræ innascens ob asperitatem multo tempore
 perdurat, ita dolor vncinos & radices disseminans, carniq;
 implicatus adhæret non diem modo aut noctem, sed annos
 & aliquot lustra, ægre aliis doloribus tanquam clavis violen-
 tioribus expulsus discedit. *Medica* etiam nutriri boues lactā-
 tes, vt plus contineant lactis, iubet Sotion in *Geoponicis*,
 itemq; Varro. Aristoteles cōtra lib. 9. historiæ animalium,
 cap. 21. *Pabuli* genus, inquit, aliud copiam lactis extinguit vt

Medica herba & præcipue ruminantibus: aliud auget vt Cytisus & eruum. Qui in Hispania rem obseruarunt, vbi quotidianus in iumentorum pabulo eius vsus est, referunt nullo cibo prius magisque lætari & pinguescere iumenta pecusque omne: parcius tamen dari, quoniam inflet & multum creet sanguinem, quem deducere postea necesse sit, annotat Ver-gilio Marcello. Fieri itaque potest, vt lactis abundantia con-ducatur, modo non ad satietatem vsque vaccis præbeatur, id quod etiam Plinius verat, alioquin nihil mirum Aristotelem vera scribere, & vniuerso in sanguinem, adipem & carnes alimento redacto, non superesse quod in lac conuer-ti debeat.

Medica pusilla, capsulis echinatis ex nemore prope Lipsiam, *der Rosenthal* vocato. In Lugdunensi herbario Tribuli species.

Medica marina descripta in Hispanicis obseruationibus à Car. Clusio.

Medium vulgare, nam de vero adhuc non sine causa disputa-tur. Dodonæo Viola Mariana, flore albo, cæruleo & pur-pureo. Inuenitur copiosum in Campania, qua itur Nea-polim.

Melampyrum Dodonæi spontaneum inter segetes negligi mauult, quam in hortis coli. Si tamen alicubi expetatur ob floris ele-gantiam, autumnò feri necesse fuerit.

Melanthium siue Nigella, Gith. Quamuis desint secundum Dioscoridem folia Senecionis. Flore simplici & pleno albo, item semine albo, & aliud.

Damascenum dictum semine pallido, quod Bononien-ses in suo Antidotario substituunt pro Cardamomo maiore Arabum.

Damascenum Cordi, flore cæruleo nigrum insipidum & inodorum, quantumuis vegetum, semen gerit.

Oleū Nigellæ apud Rasin habetur ad impetigines efficax.

Syluestris

Syluestris Nigellæ, quæ in tritico multum crescit, herba optime trita cum melle pessarij loco vtitur Hipp. in lib. 1. de morb. mulierum ad menses mouendos, dicitque esse *δυσήλη* *ἰσχυρὸς*, id est, valide morsum inferre.

Melilotus Italica, & nostra *Germanica*. Bononienses iam cōmemorati loco veræ accipiunt Trifolium Caballinum dictum, vel Melilotum. vulgarem, qui potius est Lotus. In Marſis ad lacum prope oppidum Celanum vera hæc planta crescit, vbi incolæ hodie adhuc Malatro corrupto nomine appellant. In agro Romano vocatur Coronella ad imitationem anti- quorum, qui Romæ Sertulam Campanam nominabāt. Admodū diu retinet odorē et in multos annos præ aliis herbis.

Melissa nostras, præterea Fuchſij, quæ passim in Germania occurrit. Est & *Turcica siue Moldauica*, nam ibi dicitur sponte crescere, odorata, flore cæruleo & candido. Melissophyllo siue Melittæna si perungantur alucaria, non fugiunt apes. Nullo enim magis gaudent flore. Item præsentissimum est contra ictus earum remedium, teste Plinio lib. 21. cap. 20.

Melones Americi, & alij Italici, Patauini, item Zatti dicti, Pilosi, Hyberni, Aurei parui in modum pomorum Aurantiorum. Deniq; Gymnospermi sic appellati, quod semina intus natura videantur excorticata, vsq; adeo tenui crustula teguntur, Neapolitanorū delitiæ, vnde primū ad me missa fuerūt à peritis. Pharmacopæo Ferdinando Imperat. Vulgares olitoribus committo.

Melongena siue Melanzana, aliis Mala insana. Toletani vocant Verengena, à quib. tametsi crassum & melancholicū succū præbent, variis modis comeduntur. Nam cū carnib. pinguib. elixis, caseo addito, illis vescuntur: præterea seruantur aceto ac tota hyeme varie concinnantur, aut melle condiuntur vel sapa. In Italia quoq; cocta comeduntur sine noxa, nisi copia ipsorū cruditatē sibi quispiā accersere velit, quare Mali insani

nomen, forsitan ex Hispanico deprauatum non bene illis cōuenit. Sunt varij generis, spinosis foliis & absque spinis, inter quæ est species fructu Colocynthis, sed cum regiones calidas requirant, apud nos fructus nunquam vidi maturos fieri.

Mentha odorata, angustifolia, Crispa siue Balsamita, Cardiaca, palustris, item Sarracenica siue Græca dicta, Costus hortorum apud Geoponicum, utilis ad concoctionem, stomacho & cordi amica. Mentha quæ spicatos flosculos gerit, semen raro perficit & vel maxima ex parte infœcundum gignit, idque adeo minutum, vt pene visum effugiat: radicum tamen repantium germinibus abunde se propagat. Ideo apud D. Basilium homil. 4. Hexaëm. legimus relatum inter ea, quæ τῷ αὐθιμῶν & τῆς ῥίζης τῆς δυνάμει ἔχει τῶν σπερμάτων, vt etiam κάλαμος, ἀρχαῖσις, κρόκος, σκόροδος, βότρυς. Nec video cur loco σκάρου quidam κάλαμος legant, cum Nasturtium quotannis ex semine haberi necesse sit, Allium vero ex nucleis & prole rectius feratur, semine autem, vt quidam tradunt, non sine noxa. Huius rei mentionem facere placuit, vt qui forte in illum locum inciderint, habeant, quo se prompte extricare queant.

Menthastrum caruleum, item flore dilute purpureo siue incarnato Pannonicum, & aliud hirsuto folio, ac insuper Tuberosa radice, maiore & minore.

Mercurialis mas & fœmina. Beneficio huius succi & Ibybisci ac Portulacæ plumbum liquatum manibus tractari posse notum est, inquit Costæus in lib. suo de stirpium natura. Cum oleo irino & rosaceo pessarij modo admota herba prouocat menses. Marcellus Verg. perquam facete inquirens cur diuino nomine commendetur Mercurialis herba, vulgaris alioquin, & quæ ob nimiam soluendi vim pro maledicto sit: ait tandē credere se, quod in extremo capitis zori. ex aliorū fide à Dioscoride lib. 4. & Plinio 25. volum. cap. 5. traditū est, diuini
cius

eius nominis causam fuisse. Id enim magis Deum hominibus ostendisse decuit rarum, incognitum, multisq; omnibus seculis optatū: qui aut dum ægre ferunt, plures sibi nasci filias: vxorumque suarum in eo sexu fecunditatem calamitosam sibi fore animaduertunt: aut dum nominis sui memoriam, generis subsidium, heredes familiæ & Reip. ciues post se quotidianis victimis & precibus reliquisse optant, qua ratione alia præstare id sibi possent à Deo cognouerunt. Factumque ut Græci *ἰσχυρὴ ἄβαν*, id est, Mercurij herbam, latini Mercurialem vocarint.

Mercurialis mas & foemina syluestris, supra Cynocrambe.

Mespilus Setania, maioribus vulgari fructibus, Gallica, & altera humilis siue Chamæmespilus, descripta à Gesnero in Valerij Cordi obseruationum editione.

Meum Crescit multum in Italiæ alpibus, in monte imprimis S. Angeli, vocaturq; Finochiella. Hoc in alpibus quoq; Pannonicis obseruauit Clusius.

Meum Silesiacum foliis Cicutæ & pene caule, sed perpetua radice & nonnihil aromaticum referente gustu, multiplici nodosa & iuxta latera se propagante, non recta descendente: umbellis candidis, oblongo semine, à CL. viro D. Friderico Sebicio mihi communicatum.

Milium aureum. Item album, multo candidiore semine quam vulgare. Adhæc nigrum, quod tamen semel satum postea non ita facile extirpatur. Milium & Triticum non ferunt irrigationem frequentem.

Milium Indicum Plinij nigrum, album, rubrum, luteum. Vulgo Sorgi vel Melica. Panes in Italia in agris inde conficiunt nigros admodum & duræ concoctionis.

Millefolium flore albo, purpureo & luteo: quod vltimum vocat Matthiolus Helichrysum Italicum. Pulvis millefolij efficax est in dolorib. colicis ad 3. r. exhibitus in vino, & datur vtiliter

ter quoque de eo puerulis in pulte.

Molle, arbor apud Dn. Clusium in Annotationibus versionis Nicolai Monardis Hispalensis. Sequenti vere exaruit, cum magno studio hyeme fuisset à nobis asseruata. Liquorem vbi folia decerpebantur, emittebat lacteū, odoratū admodum, plane lignum Sassepes referentem.

Molucca siue *Melissa* Constantinopolitana, odorē Peponū referens. Alte crescit: annua planta est. Succus eius in vulneribus capitū cōmendatur. Est alia eius differentia, aspera dicta, foetida potius quā odorata, quæ nō ita facile ad maturitatē peruenit.

Moly Theophrasti à Dodonæo & Lobelio descriptum, & alterum *Indicum*, dictum *Caucasum*.

Moly Dioscorid. flosculis albis, sub quo nomine peculiaris plantula allium referens, ex Gallia olim ad me missa fuit ab humanissimo Domino Nicolao Rassio Chirurgo Regio peritissimo. Reperitur etiam Romæ Neapolim versus, non procul à Mola vel Caieta, & circa Neapolim Puteolos versus, hæc ipsa planta vel simillima.

Molybdena siue plumbago Plinij, *Dentilaria Rondelletij*. Romæ herba S. Antonij vocatur, Italici ceteris *Crepanella*, in Illyria *Cucurida*. Caustica est planta, quæ applicata carpo in doloribus dentium, admodum commendatur, quamuis alij etiam manu retentā efficacē esse existiment. Apud nos raro florem multo minus semē profert. Radix tamen viuacissima est, nec vnus tantum anni, modo frigore non aboleatur. In Hispania & Lusitania quoq; esse frequentem Clusius annotauit.

Morus vulgaris, & illius pumila species siue *Chamæmorus*, quæ iam in duodecimum annum in horto colitur, nec vnquam adhuc fructum protulit.

Morus alba, alimentum in Italia *Bombycum*, quamuis Anno Christi 1559. primo vere in magna annonæ caritate cimis earundē pauperculā quoq; plebē Patauij auide vesci viderim.

Morsus

Morsus Diaboli purpureo, cæruleo & albo flore. Hanc postremam differentiam mecum detuli ex Bauaria non procul à Paffenhouio crescentem. Ad Scabiosas non male refertur. Huius succi multus vsus, imprimis vero vtiliter admodum additur gargarismis in Angina.

Moscatella, species quibusdam minima Ranunculi, alij ad Capnum referunt. Crescit copiose Basileæ & alibi. Syluestris multo maiore Mosci odore prædita est, quam in hortum translata, vbi tamen plurimum sese propagat.

Muscari Turcarum flore ex viridi purpurascente, & rarior eius species flore luteo: odoris suauiss. vnde nomen illi impositum, à Dn. Clusio in Pannonicis plene descriptum. Ad hyacinthos referenda planta, quamuis Matth. pro Bulbo vomitorio habuerit. Tibcadi à Turcis appellatur. Accepi etiam bulbos insignitos nomine Misch rimi.

Muscipula. Vide Lobelij picturam.

Muttelina ex Arba monte, vbi *Därmur* appellant, qua ad suos caseos cõdiendos vtuntur Heluetij, nominâtes *Mutry*. Eius imaginem ante hac depictam dedimus. Herba videtur inter Carum & Meum quasi ambigua.

Myrica siue Tamariscus Gallica. Altera quæ in Germania passim ad Danubij ripas crescit, nõ facile culturâ hortensem recipit, nisi ad aquas collocata, cum prior diu in horto durer, modo hyeme recondatur. Legitur apud Nicandri interpretẽ in The riacis, Apollinẽ vaticinos sanxisse mirifica pronunciare mortalibus futura, virgis Myricinis vtentes, propterea hunc fruticem Nicander *Máryn*, id est vatem vocat. Apollo inde in Lesbo tenebat manu virgas Myricinas, quare Myriceus dictus. Et plerisq; locis virgarum vi Dion antiquos fuisse vaticinatos scriptum reliquit. Legimus præterea Magos virgas vertisse in Dracones & miracula à Mose vi virgarum facta, quæ certe diuino afflatu fiebãt, nõ Magico vt Plini. lib. 30. cap. 1. impie opinatus fuit, Magices factionem à Mose memorans. *Myrrhis*

Myrrhis sativa quam alij vocant Sefeli Peloponnesense. Habui & minorem à CL. V.D. Ioanne Aicholcio Vuienna missam. Est & sylvestris & palustris.

Myrtus communis Italica, Mortella, & domestica altera ex Hispania allata, fructu albo, quo D. Clusius me donauit, sed frigoris impatiens perijt.

Veneri est dicata, quia multus vsus in morbis muliebrib. Frigus ferre nequit, vnde Ouidius: Metuentem frigora myrtū dixit. Virg. amantes frigora myrtos. An Ouidius de plantis tenellis loquitur, Virgilius de adultis? Nam & hic Ecl. 7. dum teneras defendo à frigore myrtos.

Myrtus Tarentina, quam diu in fictilibus asseruo, florem copiose at minime fructus ferentē. Surculis potest propagari. Aqua inde odoratissima stillatitia paratur. Ex Myrto per insitionem Malum punicam crescere Plutarchus in Symposiacis auctor est.

N.

NAPELLVS.

Napus, italice Naoni.

Nardus Celtica cum gleba propria huc translata ex montib. Noricis, pulcre floruit, sed vltra tertium annum in horto non durauit. Selliga vocant in Valesorum montibus vnde Gesnerus Saliuncam esse putauit.

Nardus montana Matthioli, ex iisdem locis allata, magis hortensis planta quam prior.

Narcissus exoticus siue Constantinopolitanus plenis floribus, fragrantissimis, qui primo anno suo tempore ex Italia allatus mihi floruit, sed postea iisdem bulbi nunquam rursus, quamuis virent & multa prole quotannis augerentur, florē præbuerunt, sicut quoque de Lilio Constantinopolitano, quod

quod ipse vocat Ornithogalon maius, Clusius obseruauit. Non itaque omnis fert omnia tellus. Turci vocant Giul catamer lalè.

Narcissus Constantinopolitanus, quem *Ziden Sari* vocant, iam demum ab amico ex illis locis transmissus, bulbo anguloso, nec admodum oblongo, tunica tenui nigra vestito, cuius florem proximo anno expecto, vt & aliorum, quos simul accepi nomine *Zirimcada Catamer* floribus albis & luteis.

Narcissus albus maior & minor.

Narcissus iuncifolius maior & minor, odoratissimo flore, vterq; hyemis acrioris impatiens.

Narcissus luteus præcox & serotinus, flore duplici & multiplici. Codiaminum Plinij quorundam ob nolæ formam.

Narcissus ex luteo pallidus, flore pleno, nullo intus calice.

Narcissus luteus polyanthos, id est, plures vno caule flores gerens, fictili asseruandus, brumæ æuitiæ impatientissimus.

Narcissus autumnalis luteus, Clusio in Hisp. Lirion Theoph.

Narcissus Persicus Clusii in Pann. Hic lubentius quam ille frigori nostro assuescit.

Nasturtium tam latifolium quam nostras. Aqua huius stillatitia pota sanguinis reiectionibus prodesse traditur ab Alexandro Benedicto. Semen eius contra vermes recte vsurpatur. Idem contusum & in vino exhibitum feliciter datur in casu & sanguine concreto, vt sudor inde excitetur, quod vsitatum esse in Austria & Vngaria Dom. Clusius in suis obseru. Pannonicis annotauit. Semina quædam vetusta, vt *Nasturtij*, *Apij*, &c. celerius nascuntur quam recentia, quod et Theophrastus annotauit. Cibus fuit Persarum, vt apparet ex Xenoph. Cyri *anab.* Iubentur *Nasturtium* edere apud Comicos, qui parum animi habent.

Nasturtium Indicum Dodonai, cuius descriptio apud eundem, nec non apud Lobelium & Costam, qui cruentum florem inscribit,

bit, legi potest; denique etiam in Lugdunensi herbário. Iconem vero ex ipsa planta, qualis mihi nata fuit, affabre depictam cum aliis modo damus.

Nepa, sic Scorpionum vertitur apud Theophrastum Theodorus, in fictilibus asseruanda. In Gallia & Hispania frequens.

Nepeta, & minor species dicta Nepetella.

Nepeta Germanica, Gattaria vulgo, quia Feles ea herba plurimū delectantur, quod non semel obseruauimus. Huius decoctū in suffocatione matricis, vt & herbae olfactus plurimum conducit. Prioris vero vsus in pellenda scabie, si ex ea in aqua decocta, loca saepe foueantur.

Nerion siue Rhododaphne, siue Rhododendrum, Oleandrum vulgo, flore rubescens & albo. Diligenter in fictilibus asseruanda. Crescit copiose, vt D. Rauuolffius obseruauit, circa Tripolim, vbi incolae vocant Dese, itemq; in Creta. Mirum, inquit Plinius, Rhododendri folia quadrupedibus venenum esse, homini vero contra serpentes praesidium, ruta adhibita & è vino pota. In Hispania tamen huius succo sagittas nostris temporibus infici, vt lethalia inde vulnera fiant, à multis audini. Palladius iubet Nerio aditus murum syluestrium claudi, qui hoc flore, dū exire conantur, pereunt. Oleum ex hac planta Mesues accipit ad vnguentum Psoricum: & Auicenna contra Scabiem & asperitates cutis succum eius vsurpat.

Nil, siue Anil, Egregia planta, ex qua fit Indicum in Aegypto, Arabia & India. Semen misit doctiss. vir & medicus insignis Lugdunensis Dalechampius. Foliis prodiit glaucis, nonnihil representantib. Barbæ Iouis folia, sed latiorib. verum non peruenit ad frugem. Vide Clusij annotationes in Garciam lib. 2. de plant. historia, cap. 26.

Nolime tangere, infra Persicaria siliquosa.

Nummularia, ubiq; nota planta & ad vlcera oris & Stomacacena cocta in lacte caprino admodum utilis. Multum conuenire cum

cum descriptione *ἰερὸς θεὸς ἀνὴρ* apud Theoph. *q* Rubiam transtulit Gaza, quāuis hæc sit planta satis nota, existimabat Anguil.

Nyx anellana siue pontica, inter quas apud nos Cellenses à quodam monasterio prope VVurzburgum denominatæ aliis præferuntur. Eorum cremor in calculo renum & ardore vrinæ vtiliter exhibetur. Crescunt etiā apud nos maiores istæ, quas à loco vnde afferuntur, Lugdunenses vocamus.

Nyx inglans. Huius quoq; à magnitudine & duritie corticis aliquot reperiuntur differentiæ. Antipathia dicitur esse huius arboris cum quercu, vt vna alteram nō ferat. Decerptus huius medius cortex, præsertim vbi succo scatet, ac arefactus tritusque vomitum prouocat, idq; adhuc mitius præstant iuli eius, qui & catuli vocantur. Hi furno siccati tusiq; a 3. s. ad 3. j. ex cōueniente liquore aut vino albo sursum purgant, colicis dolōrib. ac nephriticis vtilēs. Alii folia in Maio tenera vel turiones in aqua decoquūt, ac ad aluū moderate leniendū vtūtur. Radices vero, tum succus expressus vomitū & aluum satis valide mouet, experientia teste, quo remedio rustici vtī solent.

Aqua ex immaturis nucib. destillata vtilis est in peste. Præterea commēdat Paræus Chirurgus regis in Gallia ad dissoluendos thrombos cōcreti sanguinis: Quidā vtuntur in malis vlcērib. tibiariū, vbi caro putrida apparet, & contra Meliceria Celli: quāuis de hoc vocabulo dubitetur inter doctos, ita tamen rē describit, vt cū eo affectu, quē vulgo das *Gliedwasser* vocāt, cōuenire videatur. Hæc arbor, secundū Iul. Cæs. Scalligerū, exudat gummi, medicamentū aptū ad affectus renum.

Nyx metel. vulgo, Stramonia Fuchsi, Pomum spinosum. Interpres Theocriti ex Crateua describit Hippomanes, quod Anguillara conijciebat, non tamen affirmabat, huic plantæ cōuenire. Cardanus dubitat an inter Solani differentias sit collocanda, cum folia succum nigri papaueris oleant: ipsa vero poma, si cocta edantur, delirium cum risu excitare ait.

OCIMUM siue Basilicum maius quod ab odore & figura foliorum citratum vocant, medium & minimum Caryophyllatum dictum, & quidem vnumquodq; album & nigrum. Alui ante aliquot annos & aliam differentiam sub nomine Basilici Indici vel potius Hispanici (sic enim ferme omnia exotica vocant) ad me ex Italia missam, serratis & crispatis folijs subcæruleis. Crispum Basilicum merito cognominaretur.

Cum pleræque plantæ noctu vtilius irrigentur, ocimum tamen affusa aqua interdiu & sub solis æstu proficere plurimum solet, vnde contra aliarum plantarum naturam magis gaudet calida irrigari quam frigida, cuius rei Doctiss. Costæus hanc affert causam: An, inquit, quia imbecilla sit planta? imbecillitatē enim id prodit, quod nisi frequenter irrigetur, tabescit. At contra tepor laxando corpora imbecillitatem potius auget quam minuat. Neque ocimi imbecillitas ob caloris esse penuriam potest, in quo caliditatem vigere insignis odor persuadet. An ergo potius Ocimi imbecillitas ob laxitatem est substantiæ, cuius causa, quia profusior sit innati humoris dissipatio, propterea celeri quoque & assidua opus illi est alimenti penetratione, hæc autem sit beneficio teporis. Non est hoc profecto à vero dissimile. Sic ille lib. 2. de natura stirpium cap. 9. Idem perhibet ocimum æstate tota in aqua non secus ac in terra virere, florere & semina quoque interdum proferre, quod sane admiratione non caret. Liber hic afferre lepidam historiam de hac planta Augustini Iustiniani, Genuensis lib. 6. Franciscus Marchio Iurisconsultus missus à Genuensibus orator ad Ducem Mediolanensem, cum eum non vellet audire, nec pactis conuentis cum Rep. Genuensi stare. Captata occasione obtulit Duci manipulum herbæ Basilici. Qui admirandus, quid sibi hoc donum vellet, quæsiuit. Cui ille respondet:

respondet: Eiusmodi proprietatem huic plantæ inesse, vt leniter & suauiter contrectata præbeat gratum odorem, nimis autem duriter compressa & attrita, tandem produceret Scorpiones: atq; ita simile omnino esse ingeniū Genuensium. Dux ingenioso hoc responso admodum delectatus & sententiam priorem mutauit, & legatum honorifice dimisit. Scorpiones autem sub fictilibus in quibus Basilicum colitur, libenter stabulari, sæpius Venetijs obseruaui.

Ocimoides Matthioli. Vidi flore pleno in horto Electoris Heidelbergæ.

Arboreum vel fruticosum potius, folijs Myrti, splendidis, flore rubro.

Repens, itemq; Angustifolium flore rubello.

Aliud flore suaue rubente ex monte Arba delatum.

Ocimoides noctiflorum, quod noctu tantum florem odoratum explicat per æstatem, autumno vero & ingruente hyeme inodorum. Item congeneres plantæ. Vide *Lychnis sylvestris*.

Odontis siue Dentelaria.

Odontis quorundam siue flos Cuculi apud Tragum. *Gauchbium* candido & rubello flore, itemq; pleno Venetijs nomine Margaritæ accepta.

Oenanthe Guilandini, semine in umbella concreto inuicem, peculiari ratione, quæ in alijs umbelliferis non quod sciam, obseruatur, tuberosa radice, folijs Apij, minutis. primo anno flores candidos protulit è semine modo nata, vix duarum vel trium vnciarum plantula.

Olea ex taleis propagatur, hyeme recondenda. Hanc in crescendo cinere è Calcarijs fornacibus maxime adiunari Costæus ait esse obseruatum, alioquin lente crescit, vnde Virg. prolem tardè crescentis oliuæ. Perpetuo viret vnde *Æthiops*. & Ouid. Ramis semper frondentis oliuæ. Ad ducentos deniq; annos viuere aiunt, quare Virgil. in 2. Georg. cecinit:

Difficiles primum terra collesq; maligni

Palladia gaudent sylua viuacis olivæ.

Insigne olim pacis fuit. Huius liquorem nimirum oleum Plato in Menexeno *μενειαρχωλιν*, id est laborum subsidium & adiumentum hominibus datum esse ait. Oleam ita quercum auersari Costæus quoq; annotavit, vt in scrobe posita, in qua quercus creuit, non viuat.

Onopordon vel *Acanthium Illyricum*. Moderatas hyemes facile sustinet, sed vehementioribus succumbit.

Ophioglosson, humidis pratis gaudēs, herba vulneraria. Locis umbrosis posita in horto durat. Supra Lingua vulneraria *Cordi*.

Ophrys Plinij, vide *Bifolium*.

Opuntia, vulgo habita, quamuis diuersa videri possit à Theophrasti *Opuntia*. Vt Plinius vertit, herba est *Opuntia* etiam homini dulcis, mirumq; è folio eius radicem fieri & nasci sic etiam. Tunc siue *Tunas Indis*, *Anapallus Bellonij*. Aliqui in Italia referunt ad *Palam Plinij*, haud scio quā recte. In insulis *Perunianis* & potissimum *Hispaniola*, sponte crescit. Translata in *Hispaniam*, *Italiam* & *Galliam* fructus etiam maturos profert, sed apud nos optime munienda cum facile putrescat & frigoris sit impatiens, nec tamen etiam loca nimis occlusa ferat. Mirum enasci plantam hanc ex semine durissimo. Prodiit nobis hoc anno, quo hæc exarabamus, decimo sexto die à satu, maturius forsitan proditura, nisi obstitisset frigus insolitum, quo hac æstate tanquam sæuissimæ hyemis reliquijs interdum sumus conflictati. At alterū semen, eodem tamen tempore cū priore terræ mandatum, tertio demum mense erupit. Cum primum exit, folia duo crassa, mucronata, rubentia ostendit, equorum medio quasi pili candicantes & rubescences simul emergunt, quos statim sequitur folium iisdem vestitum & hirsutum totum, nec latum, sed teres: progressu temporis paulatim in latitudinē cōprimitur,

aculeis

aculeis rubentibus & albicantibus, mollibusq; armatum, iucundissimo sane Naturæ spectaculo. Fructus pulpa succosa & rubens est ac instar Mororum succo sanguineo manus inficit: cuius crebrior usus vrinam cruentam efficit. Succū foliorum vlceribus vetustis vtiliter adhiberi aiunt.

Orchis, *Cynosorchis* & *Testiculus canis maior*, flore dilute purpurescente, siue incarnato. Medius purpureo flore, Minor guttato sanguineo. Et alius minor flosculis albis, foliis crassius nigris, radice repente, geniculata, & vbi folia emergunt, apparent pusilla rudimenta tanquam naturæ testiculos effingere conātis. Nascitur sponte in opacis syluis, in ramentis arborū, quæ longa vetustate emarcuerunt. Ad hortos translatus durat, sed colorem acquirit magis pallidum, nec tam crassa manent folia. Mons est S. Mauritij dictus, via qua itur Herespruccum, duobus milliaribus ab vrbe distans, in cuius humidioribus partibus plures huius plantæ differentię reperiuntur.

Orchis bifolius, qui nonnunquam trifolius nascitur, vnde Euchsio Dioscoridis *Satyrium* esse placuit.

Orchidem flore albo, odorato, vel Spiralem C. Gemmæ ad me misit ex Silesia D. Fridericus Sebicius.

Orchis Serapias Lobelij, *Satyrium basilicū* aliorum, flore candido, dilute rubescente & rubello. Ex his tertium folia interdum maculis cruentis aspersa gerit, interdum sine maculis. Priora vero duo maculis in horto meo nunquam carent, nescio an alibi etiam. Odoratissimo flore minima quædam species alpina prædita est, coloris ex puniceo nigricantis, quem dysentericis præbent frixum cum ouis vel in puluerem redactum ex vino propinant. Radix etiam Orchidum reliquorum in vino stiptico cocta & rursus exiccata non leui successu datur in dysenteria.

Origanū Heracleoticū flosculis ex albo purpurescentib. & nonnunquam

quam candidis. Fert hyemem, nisi fuerit plane prodigiosa, qualis anni præteriti.

Origanum Creticum, folio magis albicante & hirsutius. Hyemem non bene tolerat. Puluerisatum & in iusculo exhibitum non nihil purgare observauit Braslau. in libr. de purgantibus.

Origanum sylvestre, flore albo, ita quidem vulgo vocatur, quod passim crescit, & potius ad Heracleoticum est referendum. Nam sylvestre quod secundum Nicandrum Diosc. describit cum umbella anethi instar, alba ramen, Anguillara dicebat in Italia sibi non esse visum. *Origanum sylvestre* esse Cuni-lam Bubulam dictam Ruellius probare conatur.

Origanum onites, aliud ab eo, quod Matthiol. pingit, foliis multo candidioribus altero, flore albicante in umbella ampliore. Planta est minus alsiosa quam *Creticum* & *Heracleoticum*. Amant ad condiendum putre salsamentum.

Origano adhuc in Illyria & Græcia vtuntur propter acrem saporem in ferculis loco aromatum. Antigonus in farragine memorabilium narrationum scribit Testudinem ubi serpenterem adit, *Origanum* insuper edere & quodam tempore accidisse, qui hac re observata *origanū* eo loco abstulerit; & tum testudinem eo orbatam perijsse. Idem autor Græcus addit palumbes percussas *Origanum* vulneri indere, & hoc remedio sanari. Item si Origano & Sulphure formicarum acerui obturentur, statim illas aufugere, quod etiam apud Palladium legitur. Plutarchus paulo aliter in natur. quæstionibus: Testudo, inquit, ubi carnem viperæ edit, Origano herba vescitur, quod etiam transtulit in Homiliam 9. *ἰσανηγοῦν* D. Basilius. Decoctum Origani cum Caryophyllis & Sacharo paratum plurimū singultui prodesse cōstat. Huius etiam pulvis cū pauco sale nitro vulgari & melle instar eclegmatis mistus vtiliter dentib. infricatur, & reddit candidiores ac firmiores.

Origanum

Origanum tueri, prouerbum est apud Suidam ex Aristophane sumptum, ab acrimonia herbæ, & dicebatur de eo, qui robur & masculinum animum præ se ferebat.

Ornithogalum maius Italicum & alterum minus, cuius magnam copiam in pratis ad Albim fl. prope Dresdam in vere reperi.

Ornithogalum ferotinum, folio magis cæsis & minus pingui.

Ornithogalum Narbonense spicatum.

Ornithogalum aliud spicatum, quod Dodonæus conijcit esse *Aspl. odelum* Bulbosum Galeni.

Luteum *Ornithogalum* habetur ea planta, quam Fuchsius nominat *Bulbum Esculentum*, & passim crescit in agris.

Ornithopodium maius ex Italia missum, & minus in aruis ad Mœnum fluuium frequēs. Aliud in Heluetia circa Tigurum plurimum crescit in quadam syluula, vt Gesnerus notauit.

Oryza in aquosis locis aliquoties nobis prouenit. De cuius cultura copiose scripsit Quiqueranus Gallus in lib. de laudibus Prouinciæ. Difficile non nihil coquitur & tosta quidem adhuc magis, sed sic ventum cohibet. In Hispania ex farina huius & gallinarum pectoribus elixis & incisis, cumq; saccharo & lacte lento igne coctis, & ligneo instrumento valide subactis suauissimum cibum, quem album vocant, parare solent, estq; plurimi alimenti sed paulo crassioris.

Osteocollon Absyrti Italis. Caryophyllus paruus in aruis apud nos repens, describitur in historia stirpium Lugdunensi. Elegans plantula, in hyemem usq; in horto florens.

Osyris, vulgo Beluedere, & Scopæ Paduanæ. In Græcia nostro quoque tempore lingua Græca corrupta nominatur *αἰγίς*.

Oxyacantha sepib. viuus idonea.

Oxyacanthus Galeni, Berberis vulgo.

Oxycoccus Valerij Cordi, Palustria Vaccinia, *Moosbeer*. Loco umbroso durat aliquantum, licet non admodum irriguo, sed

vere inेतinte aprium odit ac tabefcit . Non longe ab hac vr-
be quoque prope piscinas magnas reperitur.

Oxys flore lacteo, & luteo: quæ vtraq; reperitur in nostris quoq;
regionib. Vocatur hic *Mâlerfraut*/quia delet maculas in lin-
teis albis. Aqua destillata ex vulgari planta & agrimonia si-
mul, admodum vulneribus cõfert.

P.

PÆONIA sic dicta à Medico Pæone, qui ea vulneratū Pluto-
nem ab Hercule ^{id. v. 6.} Homero fingente, curasse perhibe-
tur, à quo herbæ Pæoniæ pro salutaribus accipiuntur, vt apud
Virgil: 7. Aen: Pæonijs reuocatum herbis. Mas ad omnia effi-
cator quam fœmina. Aqua ex floribus destillata simul cum
radicibus, cum puluere corall. & marg. datur ante noctem ad
somnia terrifica arcenda. Recentem huius radicem collo-
suspensam epilepticis adhuc vtiliter vsurpamus, q̃ D. Co-
stæus quoque affirmat & verissimum esse testatur Fernelius,
in pueris præsertim à se compertum. lib. 11. de abditis rerum
causis cap. XVI. Leuinus Lemnius ex primæ fœturæ, vt loqui-
tur, semine nigricante & orbiculari trito cū oxymelle Scylli-
tico & Syrupo de Stæchade ac parū nucis Muscatæ fieri effi-
cax remedium contra epilepsiam testatur.

Pæonia fœmina vtraq; apud Dodonæum depicta Crescit in sum-
mis supra Glaronam montibus. Quarum altera interdum
flores habet maximos, dilute admodū rubescences. Semen
Pæoniæ admodū tarde, quod ego expertus, & interdum vix
intra annum prouenit: radice vero adeo restibili & fœcunda
propagatur, vt eius etiam minima particula repullulet.

Pæonia polyanthos, id est flore pleno, quæ ante paucos annos
apud nos est cœpta coli, cuius vnica-planta nescio vnde allata
(forsitan ex Hispania) primum Antuerpiæ 12. coronatis fuit
empta,

empta, nunc vero ita multiplicata est vt in omnibus ferme præcipuis hortis reperiat. Admiratione non caret, elegantissimum hunc florem reperiri aliquando ita dense stipatum, vt in vno numerauerim quingenta folia maiora & minora. Semen ideo rarissime profert, cuius tantum vnicum granum aliquando collegi. Paratur ex hisce floribus cum Saccharo Syrupus instar gemmæ rubescens, utilis ad fluxiones & Epilepsiâ. Extractū similiter ad eisdē affectus recte datur.

Pæonia Byssantina flore admodum rubro instar minij, descripta à D. Clusio in obseruationibus Pannonicis. Turcæ nominant satis *ἰουαννίνας*, vt Anemonas quoq;, Schakaik.

Est & altera *Pæonia* flore pleno dilutiorē & minore, cuius folia non ita sunt caducā, priore adhuc multo rarior, & pro candida mihi communicata.

Pæonia leucanthemos, id est flore candicante, non plane albo. habet enim aliquid rubri dilutioris aspersum. Nullum vero adhuc omnino candidum florem *Pæoniæ*, siue plenum siue simplicem, quamuis tam in principum quam priuatorum hortis instructionibus diligenter multis annis de illo inquisiuerim, videre contigit.

In Ida monte Cretæ nasci floribus albis *Pæoniam* & vocari vulgo Psiphedilam Bellonius scribit in suo de memorabilibus libro.

Pæonia ochranthemos, id est flore pallescente, quam habui exorto Domini mei clementiss. illustrissimi principis Landgrauij Hassiæ Cassellis, cuius florem proximo anno expecto.

Pæonia Hispanica siue pumila, tam foliis quam flore exiguis, nigro admodum semine.

Braſauolus in lib. de purgantib. Medicamentis disputat, quo pacto Plinius asserat radices *Pæoniæ* astringere atque etiā purgare. Ad quē locū remitto lectorem, nam hic omnia eiusmodi tractare nimis foret prolixum.

Paliurus siue Rhamnus III. *Spina Iudaica* *Crescentio*. Ex vetusto admodum semine prodit.

Palma ex nucleis quidem apud nos germen erumpit, sed raro ultra vnam hyemem durat. Nam & Theoph. lib. 4. hist. de plantis tradit, hanc & Morum Aegyptiam quamuis apprehenderint, in multis tamen locis nec fructificare nec augeri. Mirum est quod nucleus initio durissimus in terra tandem ita emolliatur, vt decorticari queat & auferri ab interiore medulla, quæ pene cartilaginis refert naturam.

Costæus tradit semen vino maceratum citius quam alias prouenire.

Panax Heracleum. In tertium vsq; annum durat in nostris hortis semenque profert maturum. Crescit in Apennino multis in locis, sicut in Alpibus Scalæ dictis non procul Bononia, & in Samnitibus vbi vocant Rampe d'orso. Verum Anguillara, quod non odorem repræsentaret Opopanacis, nec semen esset acre aut caules lanuginosi, vt vult Dioscorides, de ea non nihil adhuc dubitabat.

Panax Asclepias hoc nomine missum, folio Ferulæ tenuiore, & Fæniculi crassiore. Nasceitur in Creta vbi Sefeli vulgo, & in Sicilia in qua Peucedanum vocant. Quamuis hæc appellationes alijs plantis proprie conueniant.

Panax Chironium, vide supra Flos solis siue Helianthemum.

Panax Chironium Theoph. idem quod *Costus* Spurius Matthioli, quorundam sententia.

Pancratium. Hanc putabat Scyllam vulgarem esse Anguillara, quæ in Cephalaria vocatur Capa Canina.

Panicum Melfrugum secundum Dioclem, sed non Theophrasti, vt legenti huius auctoris verba manifesta apparet.

Panicum Syluestre.

Panicum Indicum cæruleum, aprico loco ferendum, alioquin nõ perficitur.

Papauer cornutum siue corniculatum floribus luteis. Ex semine sese mirifice in nostris hortis propagat. Alterum florib. rubris maiore indiget cultura, quod primo anno floret, crescit copiose in Italia circa oppidum Frontinianum. Tertium flore purpureo, qui magis est caducus quam priorum, frequens est in Moravia & Austria multis in locis inter segetes. Omnes hæ species rectius in autumnno seruntur, excutiendo ex corniculis maturum semen, vt ita statim rursus terræ mandetur.

Papaueris satini (reperiuntur huius quoq; genera syluestria) variæ differentiæ, inter quas iam in nostris hortis coluntur flore pleno elegantissimi coloris, albi, rubri, purpurei & ex his mixti. Capita papauerum decutere est primates tollere in Rep. Sumptum ex historia Romana apud Liuium & Valerium Max.

Papauer Rheas. Huius forte fortuna aliquando inter segetes reperisse speciem flore pleno luxuriantem Dn. Clusius mihi retulit. Flores, secundum Costeum, frigidi & sicci fluxiones pleuriticas non minus siccitate absumere, quam frigiditate cohibere creduntur. In Syria circa Alepum, vbi incolæ nominant Schuck, ex floribus huius papaueris conseruam, vt vocant, eosdem parare & crebro illa in tussi vri in suo Hodoeporico luculentiss. notauit CL. V. D. Rauuvsolus.

Papauer spumeum vulgare descriptum & depictum à Lobelio. Anguillara vero, (quamuis non omnia adeo quadrent, forsitan ob diuersitatem loci) coniciebat Gratiolam huic descriptioni non male conuenire, cum in Syria adiuic semen illiusciens vomitum vocari scribat.

Parietaria supra Helxine.

Parietaria syluestris, vt vulgo vocant, elegantissima herba, foliorum coma cærulea vel dilute rubesciente vel penitus candida: flosculis, qua parte suo conceptaculo tenentur, sanguineis,

priore vero flauis. Ob insignem elegantiam & colorū varietatem hortis inferenda, sed locis fruticosis, & circa sepes. Nō vult enim in arcis coli. Semē mature colligendū, antequam exiliat ē vasculis & statim reddendum telluri, vt sponte excidat. Nudum enim si contrectetur fœcunditatem deperdere existimatur. Quidam vulnera sanare & liuores discutere arbitrantur. Sapor est subdulcis & non nihil acris simulq; astringentis alicuius particeps. Crescit passim apud nos in syluis & aggeribus.

Paris Herba maioribus baccis quam vsitata, olim falso pro *Aconito* habita. Cuius foliis in malis vlcerib. vtimur. Ac sunt præterea qui affirmant puluerem huius radicis datum in colicis doloribus statim eos sedare.

Paronychia alsines, & altera *Myagri* folio à Gesnero depicta. *Thalius* in sylua *Hercynia* vocat *Pilosellas* siliquatas.

Parthenium vide supra *Matricaria*. Hoc saltem hic monendum putauī, *Gazam* vertere *Muraleū* in *Theoph.* lib. 7. hist. cap. 7. vbi inter olera id recenset, quæ non eduntur nisi cocta, vt & *Beta*, *Lapathū*, *Malua*, *Vrtica*. Ideoq; dubitari posset ab aliquo, vtrum *Parietaria*, quæ etiam muralis herba dicitur, ibi sit accipienda, an vero *Matricaria*. Sed hæc apud *Italos* quosdam inter olera cocta comeditur & potissimum cum ouis frixa, sic enim nulla saporis fœditate offendit. De *Parietaria* vero nihil huiusmodi intellexi, quamuis & hæc, dum nouella est, quemadmodum *Vrtica* quoque in olerum vsū venire posset.

Passerina Tragi, ex agris *Franconia* inter *Herbipolim*, & *Francofurtum* copiose potest colligi.

Pastinaca satina & syluestris.

Plinius *Pastinacæ* nomine Latinis significari ait plantas quatuor. I. *Satiuam* *Lugdunensibus* *Panetz* quam *Wessnachē* vel *Welschpeterlin* vocant nostri olitores, quod præcipue *Italos*

Italos ea delectari sciant & Petroselini ritu cum carnibus coquatur. Eam Romani Gallicam vocabant, quod vti etiam nunc fit, in Gallia tunc passim diligentiss. coleretur. I. I. Agrestem in pratis nascentem, quā Hibiscum, & Malachen agrian cap. 4. lib. 20. Pratensem cap. 15 lib. 21. Lugdunens. Panetz sauages dicunt, vulgo *Ybisch*/verius oblectamentum quam cibum. I. I. I. Daucum staphylinum altilem, & hortensem memoratū Gale. lib. 6. Simp. vulgo Carota, *Möshren*. III. Daucum staphylinum syluestrem, cuius semen passim in officinis simpliciter Dauci semen audit. Germanis *Vogelneß* ab umbellæ deflorescentis figura.

Et quoniam hæc Romano more tractauerat, subiungit, Græcos quatuor etiam Dauci genera statuere, nempe tria descripta à Dioscoride & quartum Dioclis Daucū staphylinum quem post Ligusticum Dioscorides explicat, syluestrem scilicet, nulla vsquam facta mentione fatiui aut Pastinacæ vel fatiux vel agrestis, quasi ignotæ Græcis illæ plantæ fuerint, quamuis Staphylinum apud Diosc. interpretes vertant Pastinacam. Staphylinū tamen suum Diosc. *αγριον* vocat, tanquam & *ἡμερον* cognouisset. Hæc de Pastinacæ differentiis admodum erudite, & distinctè annotauit nuper in Plin: lib. 19 cap. 5. doctiss. Iacob Dalech: quæ in gratiam & vsum studiosorum rei herbariæ hic quoq; ascribere placuit.

Pecten Veneris. Anguillara dubitat, an sit Scandix Veterum

Pentaphyllum rectum maius & minus item Repens, & deniq; Albo flore, quod maxime conuenit cum descriptione Hipp. in lib. de Vlceribus. Reperitur hoc postremum in Hetruria, vocantq; *Pentaphyllum argentinum*, itemq; in Illyria.

Decoctū Pentaphylli vulgaris instar Ligni Indici paratum vtiliter exhibetur in Epilepsia, asserente hoc C. L. V. D. Ortolpho Marolto Medico doctissimo, & sudores inde cieri etiā D. Erasmus annotauit. Radix huius & potissimū extractū rite paratam in dysenteria commendatur.

Penta-

Pentaphyllon palustre, in palustrib. locis circa hanc urbem, flore rubro, In hortis riguis facile durat. Heptaphyllon potius nuncupandum à foliorum numero. Nec est quod quidā hoc ob fructus rudimentum pro fragifero Plinij habeant, qui videtur foliorum similitudine deceptus incogitanter cū pentaphyllo, quod edulem fructum nullum gignit, miscere herbam fraga ferentem lib. 25. ca. 11. vt etiam doctiss. Iacob. Dalech. annotat.

Pentaphyllon Bauaricum, in campis asperis circa Monacum frequens, Pannonico quarto Clusij non absimile.

Peplis, in Germania, quod sciam, nō crescit, nec facile prouenit semen ex Italia missum, nisi ante hyemem seratur.

Peplus sponte nascitur in areolis, mature euellendus antequam floreat & semen, quod cito admodum perficitur, nimis late spargat. Cauendum, præsertim inter acetarias plantas ne crescat, alioquin facile fallit legentes, & non sine periculo mensæ adhibetur, vnde olitoribus *Teuffelsmilch* appellatur.

Pepon, si semina maceſcentur in rosacea moscataq; aqua, multo fiunt odoratiores. Olim Pepones dicebantur homines effœminati. Vide supra *Melon*.

Perfoliata maior & minor, quarum posterior in agris Thuringiæ nascitur max. copia. Contra *ἔχθρας*, vulgo *Oberbein* contusa instar Cataplasmatidis imposita est efficax.

Perfoliata crispa siue muscosa, ex eodem semine cum vulgari nascitur interdum, nec differt nisi multiplici florum & foliolorum tenuissimorum sarctu, ac sterilis est, vt Cannabīs foemina vulgo dicta.

Perfoliata montana Gesneri & Lugdunensium, radice perenni, feruidi & aromatici gustus, cuius iconem exhibemus in libri paginis extremis.

Perfoliata siliquosa siue maior Tragi, Brassica campestris D. Clus.

Perichly-

Periclymenum Matrisylua vulgo siue Capri folium, cuius radix etiam si Diosc. descriptioni repugnet, nihilominus tamen ex Crateua & Oribasio affirmatur conuenire, qui dicunt radicem esse densam & longam. Huius generis habui elegantiss. stirpem ex horto Illustriss. Principis Landgrauij Hassiæ Vuilhelmi &c. quod vocat *Periclymenum* Perfoliatum siue Italicū flore odorato. Et est tertium rectū dictum, cuius species est *Xylosteon* Dodonæi. In Saxonia vbi Vulgare *Periclymenum* copiose crescit, aqua eius stillatitia ad faucium & oris vitia crebro & vtiliter admodum vtuntur. Rondoletius ad partus facilitandos aquam eius cum semine Lauendulæ exhibet ad ʒ. ij. vel ʒ. iij.

Perficæ arbores propter fructus differentes. Nam pulpa candida, lutea, & rubra, item magni & parui habentur. Inter quas est *Perfica* pumila fructu præcoci dulci admodū & paruo, apud nos *Johannis persich* admodū suauis sapore prædito, Plin. lib. i. 6. cap. 32. cōmemorans quod non omnia vbiq; nascantur, inter alia refert *Perfica* in Tusculano ægre prouenire nec non nuces Græcas cum tædio inferi. *Perficam* cum *Perfico* multi confundunt, cum tamen sint plantæ diuersissimæ, vt patet exactius consideranti descriptionem apud Diosc. & Theophrastum. Nicander in Theriacis κρανοκλάδιον ἢ κεφαλοκρύσιον bestiolam venenatam crescere in *Perficæ* foliis inquit, vbi Socratum quendam ἐν τῷ περὶ βλήτων ἢ δεικνόν citat Scholiastes, tradentem τὴν περσίαν ἢ ῥοδακινίαν καλεῖσιν, ἀπὸ αἰθιοπίας εἰς αἰγυπτὸν μεταφυτευθῆναι, & Rholum Democritæum in libro περὶ συμπάντων ἔληπαθῶν scribentem: πέρσαις ἐγγίαις θανάσιμον φυτὸν, εἰς αἰγυπτὸν πέμψαι, ὥς ἐν τῇ πολλῇ μελλόντων ἀναιρεθῆσθαι. τὴν δὲ ἀγαθὴν ὕσαν εἰς τὴν ἀντίον μεταβαλεῖν, ποιῆσαι τε τὸ φυτὸν καὶ πὺν γλυκύτατον οἶον ὁρᾶται νυν. Verum D. Rauuvsolius cōmemorat in suo itineraio Syriaco, *Persas* etiam hodierno die *Perficam* à *Perfico* arbore distinguere, quamuis etiam à *Persicorum* esu abstineant, Nimrodi veneficio infecta & noxia effecta nescio qua occasione opinantes.

Arbor in herbam inferitur, teste Costæo, vt Persicus in Brassicam, quam rationem inferendi ætas nostra inuenit. De corticata Persica aliqui in vino madefaciunt, existimantes ita illorum noxã emendari, sed hoc pacto succus iste insalubris citius in venas deducitur. Cocta vero sub cineribus cibus est delicatus. Præferuntur autem Genuensia.

Persicaria filiquosa Lobelij, vulgo Noli me tangere, quam nescio quam ob causam ad Tithymallos refert Tragus, de qua plura apud Gesnerum in Epist. ad D. Cratonem & D. Zuingerum. In nonnullis locis vtuntur eum successu aqua destillata tanquam topico in dolorib. podagricis. Dodonæus si legere quis auderet pro folio filiquas, putaret ad Aeschynomenen posse referri.

Pes asferinus. Dodonæus ad atriplicem refert, & vulgo affirmant à tota substantia esse porcis venenum, quare Germanice in quibusdam locis vocatur *Schweinstodt*. Plinius lib. 9. cap. 8. Chenopodis meminit, excepta hac & rumice, apes ex omnium arborum satorumq; floribus mel confingere scribingens.

Petasites flore purpureo & alter albo, qui posterior statim erumpit primo vere vel citius, diligenterq; depictus est in nostris herbarijs. Dalech. Persolutam Plinij lib. 2. cap. 33. Officinarum Petasiten esse annotat & vt quidam censent Iphyum Theoph. Coronariam plantam, quæ florem edit ante folia. Petasites certe, quem marem vocant, florem edit rubrum & odoratum: alter quem foeminam appellant, candidum & inodorum. Olet vero Leucanthemos noster Petasites (qui nascitur in montanis locis Misniæ circa Annæbergam, vnde in hortum transfusi) subdulce nec iniucundum quippiam, quale plerique flores quos primo vere Fauoniorum flatus eliciunt. Radix Petasitidis vulgaris utilis tempore pestis & præterea eius pulvis cū Zedoaria & Angelica præstans remedium in suffocatione matricis.

Petroseli-

Petroselinum, quod Selinum siue Apium, vt quidam opinantur, veterum esse minime volebat Anguillara, nam illud potius, vt apparet ex Theoph. est Eleoselinon siue Paludapium. Petroselinum vero nostrum vna planta cum veterum Petroselino, quod adhuc hodie in Chio vocatur Condimentum, quo nomine Anguillara in suis Italicis opinionibus scribit à Crateua quoque fuisse nominatum, vt testabantur manuscripta quædam fragmenta Crateuæ ascripta, quæ sæpius mihi ostendit. Verum non immerito quispiam dubitare posset, an Crateua ὀγγήρον Hippocratis Latinis nominibus vsus esset. In Peloponneso & Zazintho insula antiquum nomen adhuc retinet.

Petroselinum crispum.

Petroselinum Macedonicum, non fert facile nostrū cœlum, ideoq; in scitilibus asseruandum per hyemem, ac primum quarto vel quinto anno semen apud nos producit, sicuti dum hæc scriberemus, copiosissimum habuimus.

Peucedanum, Radix huius in ore retenta efficax est in suffocatione matricis. Nicander in Theriacis admodum probat in fuscandis animalib. venenatis, ita canens:

Ναὶ μὲν πευκέδαρον βαρυπτόν ὅτε καὶ ὄδῳ
Θνεὶ ἀποστέλει τὰ καὶ ἀνθρώπων δάκρυα.

Phalangium maius & minus.

Phalaris. Probabile est (inquit Dalech. in Plin. annotat. lib. 22. capit. vltimo) hanc alterum melian à Panico diuersum esse, cuius nusquā alibi meminit idem autor. Alioquin μέλας στήν, autore Theoph. capite vltimo, libro septimo, vt & Lotus, vna voce multa significat, diuersa viribus, locis natalibus & vsu cibario. Nunc enim priscis μέλιον, ἑλνυμῶ est, autore etiam Galeno, libr. de Aliment. & cibis boni & mali succi. Nunc vero semen aliud est quam Panicum & Milium, vtriq; tamen simile, à colore nigro ἀπὸ τοῦ μέλανος sic vocatum, non à

melleo sapore, ἀπὸ τῆς μελιτώδους γούσσης, quemadmodum Plinius indicat, qui Melfrugum vocat, nisi legamus: Panicum Diocles Medicus Melian frugem appellauit. Quidam Milium nigrum esse putant, haud præter rationem, sed Dalech. vt diximus, granum in Melita frequens, incolis Cuneno dictum, Canariis iufulis familiare, Massiliæ notum, nigricans, oblongum, milio simile, quo Canarios passeret canendi suauitate & assiduitate nobiles præcipue nutriunt. Satum facile prouenit & maturescit, ac si annus fuerit pluuiosus, in ipsis spicis, antequam colligatur, sponte germinat.

Phaseoli fere omnis generis colorum, præterea Aegyptij, qui pinguntur à C. Clusio in Pannonicis obseruationibus sine filiquis, quas nos addidimus. Itemq; Africani & Brasiliani. Nec non pumiliones albi & nigri, quorum hi magis quam illi aliosii sunt, quamuis ambo frigiditate nostræ plagæ sæpius à maturitate prohibeantur. Intellego autem, quorum iconem dedimus in Matthioli editione, & quos Clusius in Pannonicis quartos in ordine proposuit.

Phaseolus Indicus, vulgo falso Præoniam Indicam vocant, cuius iconem proponit Lobelius. Hæc grana coccinea nigra macula insignita dura admodum sunt, diuq; in terra latitant, quorum interdum nobis prouenerunt rudimenta instar pisorum, sed ad frugem planta non peruenit. Semina vetusta nequeunt vlla maceratione vinci, sed recentiora intumescunt intra horas 12. vel citius, ac duplo fiunt maiora, colorem autem coccineum vertunt in sordide purpurascentem, quæ si degustare volueris, deprehendes saporem pisi nigri detracto cortice, adeo fabaceum aliquid respiciunt. Mittuntur ad nos nominibus Ginge & Abrus. Quidam perhibent vtiliter adhiberi in dentitionibus, febribus & spasmodis puerorum.

Phillyrea Florentia missa.

Phyllitis vulgaris, Lingua Ceruina latifolia & angustifolia, itemque

que duobus, tribus & etiam pluribus mucronibus in summo folij prædita.

Phyteuma Matthioli, siue Campanula angustifolia. Anguillara legitimam sibi esse incognitam fatetur.

Pimpinella saxifraga maior & minor. Doctiss. Maranta in suo libro de Theriaca conijcit Pimpinellam maiorem siue saxifragam hircinam non male pro Oreoselino Dioscor. posse accipi.

Radix Pimpinellæ puluerisfata cum Saccharo in formam Electuarij redacta, & quotidie assumpta in aqua eius stillatitia ad aliquot uncias, admodum suppuratis prodest. Pulvis Pimpinellæ opt. quoq; in casu & contusionibus in calida cereuisia exhibitus. De Vermiculis ad Pimpinellæ radices nascentib. Costæus in suo libro de stirpium natura disputat.

Pimpinella sanguisorba maior & minor.

Pimpinella spinosa, forsitan Chalcoma siue Aceraria Anguillaræ in Peloponneso & Zazyntho nascent, quamuis nostra non lateat. CL. V. D. Rauwolfius in suo Hodeporico, ubi etiã iconem eius addit, tradit plantam hanc copiose crescere in monte Libano, foliis Sanguisorbæ similibus, ramulis hinc inde spinosis, è quibus verno tempore flosculi emergunt è viridi pallentes, stellati, quibus succedunt baccae albicantes, instar piperis, aliquo rubore conspersæ, racematimq; coherentes. Bellanincolas nominare ait. Affluida est Cretensium à colibz, vt quidam putant, corrupto nomine.

Pinguicula sic vocata Gesnero, quia pinguis & parua est vel *risu-rog*, Viola humida aut palustris. Clusius in Pannonicis pinxit, itemq; Herbarius Lugdunensis nomine Cueullatæ. Nascentur putridis ac humentib. locis in Bauaria, vnde in hortum transtuli, sed frustra, vt metuo. Non enim videtur translatam vivere posse. Vulneraria est herba, præsertim ad ramices puerorum eximia, ac præterea etiam ad plurima utilis, vt non du-

bitauerit Gesnerus pro Dodecatheo Plinij habere, quod folia quodammodo Lactucæ habeat, quamuis non perpetuo septena. Radicis quoque fibræ luteæ sunt. Chirurghi prohibent adhiberi prope articulos, istiusmodi enim vulnera plerunque melicerias, id est, das *Gliedwaffer* inde contrahere asseuerant.

Pinus Italica ex semine enata prodit, sed hyemis frigore intensiore facile, nisi in fictili recondatur, perire solet. Dum recens è terra emergit, nuclei putamen non incommodè adimitur, sed nucleus protrusus si auferatur priusquam sua sponte decidat, plerunque germen enascens, cui tanquam munimentum à natura datum est & foliis coniunctis oblongioribus adhæret, perire solet. Dignum est obseruatione, quod D. Basilius memoriæ prodidit, *εξαμμερών*, Pinus incensas ac exustas flammis in querceta mutari. Proprium est huic arbori, vt falso solo lætif. fructificet, quemadmodum apparet ex amœnissimo Pineto prope Rauennam. In Aesculapij templo, quod olim fuit in Insula Tyberina, reperta marmorea tabula Græcis literis exarata, Pini nucleos reiicientib. sanguinem ex pectore mederi testatur. Antiquitatis monumentum istud singulare ex libris de arte gymnastica Mercurialis medici doctissimi sumptum ascribere placuit. Scriptura hæc est.

Ἄττιμα ἀναγέροντι Ἰουλιάνῳ ἀθλητισμένῳ ὑπὸ πάντῳ ἀνθρώπῳ ἐχρημάτισεν ὁ θεὸς ἔλθῃν καὶ ἐν τῷ τρίτῳ αἵματι κύνες σφοδρὴν καὶ φαργὴν μετὰ μέλιτος ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἐσώθη καὶ ἔλθῳ δημοσίᾳ ἡνυχάζεισθαι ἐμπαροῦν τῷ δήμῳ. Id autem est.

Sanguinem Iuliano reiicienti ex pectore & desperato ab omnibus ex oraculo Deus respōdit, veniret & ex aris tribus, vel è templo, vbi tres aræ sunt, nucleos pini tolleret, & cum melle comederet per triduum. Hoc remedio ille seruatus est ac profectus in templum, gratias egit publice, populo præsentē. Idem memorat Dalecham. in annotat. Plinij capit. 8.

lib. 23. vbi quoque legitur, Nuces pineas quæ resinam habent, contusas leuiter, additis in singulas singulis sextarijs aquæ ad dimidium decoctæ, sanguinis excretioni mederi, ita vt cyathi bini bibantur ex eo.

Pinastr pumilio ex monte Arba Batariæ, vbi *Sacthols* nominatur, non absimilis Pannonico Clusij. A descriptione certe nihil dissidet, nisi forte conis, quos tamen nondum conspexi.

Piper Indicum, Siliquastrum Plinij, quorundam sententia, fructu tum longo, tum cordato, item rotundo & deniq; piloso caule pilis albis prædito, latioribus foliis, fructu longo, plerumque in acuminatum longum appendicem desinente, flore quoque quam in alio maiore. Siliquarum decoctum rite paratum aquas hydropicorum educit. Parienses Indi vnguentum quoddam ad confirmandos dentes conficiunt ex vnionum feracibus conchis & huius plantæ foliis crematis vnâ & aqua maceratis, donec calciscandorem referant. Eo illitos dentes aterrimos reddunt, simulque absque dolore semper conseruant, vt tradit Benzo Mediolanensis libr. 1. cap. 3. historiarum noui orbis.

Piper Indicum surrectis corniculis *ijss*, parvulis, sed raro apud nos ad maturitatem peruenit.

Pisarubra, item Italica grandia, quæ duo pro Phaselo Tragus habet. Præterea Leptoloba, quæ simul cum folliculis comeduntur, cuiusmodi Lobelius memorat è Vilda Lituaniæ oppido allata, Item viridia, acrocarpa, vulgaria & sylvestria.

Pisum sylvestre Pannonicum, in Franconia alicubi *Darmgichts* fraut / quod in usu habeant vulgo grana aliquot deglutire in colicis doloribus, itemque herbam exterius impingere, nec non equis & bobus ad idem malum in pabulo exhibere.

Pisa nigra, Fabis aliquantum cognata.

Pithyusa Anglica, missa à Th. Pennæo, foliis Tithymalli arbore-scentis sed magis glaucis & perambitum hirsutis prodiit, sed neque in fictili sub tecto neque sub dio per hyemem durare voluit. Semen erat non dissimile Arbore-scentis Tithymalli semini.

Pitina Theoph. quæ in Italia inter legumina sua sponte prouenit, tenera herba, capreolis se sustinens. Depingitur à Dodonæo, Lobelio & Lugdunensib. Aphace Dodonæi, Orobanche Lugdunensium.

Pistacia arbor, similis Terebintho, ideoq; à Theophrasto vocatur Indica Terebinthus, fructu Amygdalæ, vnde Nicander in Theriacis:

ἴσα θ' ἢ ἰσὶν Ἰνδοῖν χεῦμα πολυφλοίσβοιο χροάσσου,
Πιστάκι ἀφραμόνεσσιν ἀμυγδαλέοντα πέφανται.

Aegypto & Syriæ familiaris, quamvis in Italia quoq; nonnunquam fructum producat, apud nos vero ne florere quidem compertum est. Hyeme in cella recondenda.

Pistolochia. Semē initio autumnī seritur, nam vernāq; sationem prorsus respuit.

Plantago maior, minor & media. Item marina in lacu falso prope Illebiā crescens, à plerisque depicta nomine Coronopi sylvestris. Præterea rosea. Plantaginis laudem peculiari scripto celebrauit Themison tanquam inuentor, inquit Plinius lib. 25. cap. 8. cum sane sit planta πολύχρους. Succus Plantaginis minoris cōmendatur in febribus tertianis & in pustulis oris, item contra morsum canis rabidi. In angina Cassiæ Aegyptiacæ succus extractus cumq; aqua plantaginis mistus plurimum conducit. Ad ὑπερκαθάρσιν semen eius cum Caruoto sto vtiliter exhibetur. Est præterea Ophthalmicū nō contemnendum ex foliis & radice plantaginis contusis addito paucō

paucō Saccharo candidiss. & aqua rosata. Vsurpatur in oculorum lachrymis & inflammatione.

Polemonium Monspelliensium, aliis Trifolium arborescens, descriptum & depictum à Dodonæo, Lobelio & Lugdunensibus. Hyemis frigora utcunq; apud nos perfert. Hoc aliqui Scorpionibus esse inimicum annotauerunt.

Polium verum, itemq; alterum Lauendulæ folio in montibus Thuringiacis prope Ithenam frequens, itemque apud nos in collib. quaitur in Noricum. Nomen hoc inuenit, ut inquit Dios. καρπὸν πλείους ἔχον καφάλιον ἐπ' ἄκρην κορυμβοειδὲς μικρὸν ὡς πολεὶν τετρα-, id est, quod capitulum semine refertum in cacumine quandam corymborum speciem præse ferens canis hominum simile habeat. Nulla magis herba conuenit medicamento, quod Alexipharmacō vocant: in quod minore, ut Galenus inquit, utimur. Non potest Polium cum Tripolio diuersi generis planta tam multis locis miscens defendi Plinius, nec eius scriptores autoritate excusari, qui commentationibus suis dissimulato hominis errore eadem illa ut erant adiecerunt, inquit Marcellus Vergilius.

Polyacantha: raro in alterum annum durat.

Polycnemō Gesneri, vide supra Clinopodium maius Matthioli. Anguillara veræ plantæ nullam certam habere se cognitionem affirmabat.

Polygala Tragi, flore albo, cæruleo & incarnato. Anguillara aliam describit in suis opinionibus Italicis, quam ait crescere circa Bononiam & in Samnitib. cuius tamen vernaculum nomen nullum se potuisse cognoscere ait. Herba similis est lentii, foliis tamen pinguioribus, flore luteo, qui producit Siliquas.

Polygala Rhætica Gesneri, Onobrychis Dodonæi.

Polygonatum vulgare & eo multo maioribus tam baccis quam foliis Pannonicum. Polygonati semen largius sumptum
r aluum

aluum mouere Plinius scribit. Aloysius dubitabat de Polygonato, quod folia pomum Cotoneum non resiperent, sed Galenus dicit ingratum eius saporem esse, id quod res est.

In hoc genere reperitur & Tenuifolium in saltibus Hercynia frequens.

Polygonum vulgare, atq; etiam alterum marinum in littore Veneto sua sponte copiose crescens, flore subalbido & folio pinguiore. Vulgare in fluxu sanguinis, vt Brassauola quoque annotauit propria experientia efficaciss. cum ego quoque affirmare queam in Nobilissimo quodam viro alijs remedijs frustra adhibitis contra vomitum sanguineum cum pauco vino styptico hunc succum maxime profuisse.

Polypodium sic dictum ob *ῥίζαν πλερίαντας ἀπαρεὶ παλῶντες ἔχουσιν*. Sirencens coquatur cum melle & parum pipere, sine omni molestia bilem & pituitam euacuat. Mesues eius exhibendi in purgationibus scribit non quatuor aureos esse transcendendos id est 3. v. 3 j. Manardus vero integram vnciam per se parum purgare adseuerat. Anus medicastræ etiam ad 3. iij. alicui liquori incoquant & sine efficacia nonnunquam propinant.

Polytrichon, quod secundum Anguillaram à Trichomane nihil differt.

Pomum amoris siue de oro, apud Mediolanenses Pomum Indum & nomine externo Tumatle ex Peruuiana insula primum allatum. Ex paucis notis quas Galenus descripsit, conuenire cum Lycopersico coniiciunt. Gesnerus in epistolis vocat Solanum pomiferum. Pomum hoc in oleo coctum, siue insolatum ad Scabiem est efficax.

Porrum. Hoc delectabatur Imperator Nero, vnde Porrophagus fuit per iocum appellatus.

Porrum Indum, vulgari multo maius & nonnunquam trium cubitorum altitudinem attingens, capite florum purpurascens, elegantia plurima comante & ob id hortis, ob sapidum vero & grandem bulbum culinis expetitur. Vulgo Scorodoprasum vocant.

Porrum capitatum vulgare, κεφαλατὸν πρᾶσον, Autor Moreti: Capiti nomen debentia porra.

Porrum tonsile siue sectile, τμητὸν. Cum hoc idem vel cognatum saltem χοινὶ πρᾶσον Dodonæi. Germanis *Schnittlauch* / *Brisslauch*.

Portulaca maior & minor. Aqua illius destillata in quibusdam abstulit dolorem dentium, qui alijs remedijs non potuit sedari. Succus condensatus cum gummi Tragacanthæ & Arabico puluerisatis & in pillulas redactus plurimum confert in vrina cruenta.

Portulaca exigua siue Andrachnion aruense. Herbula non ab alijs, quod sciam, demonstrata, pinguis, sublutea, coliculis incuruis, aliquantum procumbentibus: foliolis minutis portulacæ sylvestris, pallidioribus tamen, semper geminis: nigro semine in vasculis parvis portulacæ similibus, sed quæ longioribus pediculis & gracilibus nituntur & mature incipiunt hiare antequam semen plene perficiatur. Primo vere in agris frumentarijs frequens est circa Lipsiam ante Cremensem portam. Sapor illi nullus qui notari queat, præterquam herbaceus vt in alsine.

Poterium Lobely, idem cum Pimpinella spinosa.

Prunella flore purpureo & albo. Describitur in libro de Dynamidijs Galeno attributo.

Prunella grandiflora, quam Clusius in Pannonicis primam depinxit, in Bauaria frequens, itemq; in Franconia nonnullis locis circa itinera, aspero & limoso solo.

Pruni varia genera, potiss. Vngarica, Morauica, & quæ vulgò Myrobalanos dicunt, itemq; Græca, quæ postrema Verdadia à viridi colore in Italia vocantur, & alijs præferuntur, & inter syluestria fructu duplo maiore quam communis est & admodum dulci. Si Pruni surculi in mosco intingantur & deinde inferantur, fructus inde fieri odoratos D. Costæus tradit. In syluestri pruno hoc peculiare, quod deflorescens simulatq; imbres contigerint conuertatur fructus in oblongū quoddam & inane corpus, quod in Italia Turcas vocant, vt annotauit Doctiss. Andreas Cæsalpinus & nos hoc anno 1587. circa hanc vibē obseruauimus. Radices pruni syluestris ablato nigro cortice decoctæ in vino sunt remedium singulare contra dolores dentium.

Psyllium perenne à C. L. V. D. Ioan. Aicholzio transmissum, quod Gesnerus in Historia Animalium existimat esse apud Theoph. Cynopa. Orpheus in Argonauticis *ΨΥΛΛΙΟΝ ἀνδρῶν* vocat tanquam herbam turpem & deformem aspectu.

Ptarmica Fuschii. Veram Ptarmicam incognitam adhuc esse existimabat Anguillara.

Ptarmica Austriaca flore elegantiss. olim nomine Cyani Hierosolymitani ad me missa describitur à D. Clusio in Pannonicis. Non habet vires veræ Ptarmicæ in mouendis sternutamentis, nisi forte in ijs qui facile ad sternutationes concitantur, alioquin caloris euidentis particeps vt gustu depræhenditur. Saluam ciet eamq; commansa colore croceo tingit.

Pulegium maius & minus. Brassauola in suo libro de examine simplicium, secundum Plinium pro foemina habet quod florem album profert. Pulegiū brumali tempore quoq; florere Cicero annotauit in lib. 1. de diuinat. vt & Plin. lib. 2. cap. 41. Cicero non Pulegium sed Puleium littera g. elisa nominat, vt apud Martialem quoque legitur: Quadrima nigri nec corona puleij. Olim in coronæ circulum nexum ad aliquot annos conser-

conseruabatur. Cura autem Pulegium aridum in bruma floreat secundum Costæum non alia in promptu est causa, quã priuata eius formæ facultas, cuius itidem rei exemplū est in animalium genere in Pico Martio, cuius cadauer laqueari appensum verno tempore nouas plumas priorib. defluentibus proferre obseruatum est. D. Hieronymus scribit, Pulegium apud Indos esse pipere pretiosius, quod nostrorum temporū peregrinatores dubito an obseruarint, nihil enim in eiusmodi libris quos videre contigit, annotatum reperio. Pulegium quomodo purget, docet Brassauolus de Medicam. purgantibus. Datur autem eius puluis in Medone, vt vocant, apud nos quoq; ad expurgandam per secessum Melancholiã. Idem cum serpillio infunditur in aqua rosacea & parum aceti, quib. lintecola madefacta fronti & temporibus applicantur in dolorib. capitis modo non assit febris. Elegans est quod Cicero Tironi scribit. Ad Leptæ, inquit, rutam pulegio mihi tui sermonis vtendum est, hoc est ad eius vehementiam tua facilitas accommodanda.

Pulegium Anguillara, à Mentastro non multum dissidens, foliis rotundis & gratiore odore. Nasceitur plurimum Patauij tam intra quam extra vrbis mœnia.

Pulegium Ceruinum depictum à Lobelio & aliis, ita dictū à Montpellierensibus, quorū in agris copiose prouenit locis palustribus, alioqui fere tantum hortense, quia culturæ facile assuescit & radice plurimum serpit.

Pulicaria vide Conyza.

Pulmonaria maculosa & sine maculis. Reperitur quandoq; flore albo.

Habui & Austriacam II. Clusii, sed non diu in horto durauit, cū alibi satis perennauerit. Delectantur hac planta Cerni, atq; ideo Germanicè *Hirschföhl* nominatur. Vulnerariam esse herbam experientia constat. Ad pulmonis autem vitia

non ab omnibus, qui periculum fecerunt, celebratur.

Pulsatilla communis, item flore albicante. Quod nisi vtraque in plane arido & aprico loco collocetur, non facile culturam fert. Samolum Plinij lib. 25. cap. 11. hanc esse putat Dalech. quod eam hodie Bononienses vocitent Samiolo, vt ait Anguillara lib. 11. Huius herbæ aquam stillatitiam exhibent in Borussia cum aliquo successu in febribus Tertianis intermittentibus ac similibus, cum sit admodum *ἐμφρακτικόν* medicamentum.

Pycnocomon Anguillara, vt Lobelius existimat, est Reseda de qua postea dicemus. Parum enim conuenit descriptio Pycnocomi. Non enim sunt *φύλλα τετραγύα*, neque *καυλὸς τετραγώνος*, neq; etiam alia fatis congruunt.

Pyrethrum Dioscor. I. Matthioli. Umbellifera planta, quam aliquando copiose reperi in Apennini montibus, vulgo Riodi Lunato & Fiumalba dictis.

Pyrethrum Matthioli alterum, folio Chamæmeli itemq; flore, maiore tamen, cuius radix priore videtur esse efficacior. Hymemis frigore in horto sæpius perire mihi consuevit. Bononienses in suo Antidotario ante paucos annos edito in Diacastoreo non Antimonium sed Artimoniū legi debere, quæ vox Pyrethrum notet, recte admonent.

Pyrola Pannonica II. à D. Friderico Sebicio & mox à D. Aicholzio communicata, quæ tamen horti culturam altero anno respuit.

Pyrus. In villa Iacobi Regij, pagi quem Fontaines vocant, haud procul à Lugduno siti, Pyra nascuntur, è quorum medio corpore folium exeritur. Ea simili ratione nominis Pyrophylla vocari possint, qua Melophylla apud Plinium, vt doctissimus Dalech. annotat.

Habemus præter alias pyrorum differentias ab Illustrissimo Principe Vuilhelmo Landgrauio Hassiæ &c. quæ elegant

ganti rubore carnis siue pulpæ interioris placent, item quæ comesta ventrem subducunt.

Q.

QUAMOCILIT planta noua ex India ante paucos annos allata & à Cæsalpino sub nomine Iasmini folio Millefolij descripta. cuius semen primum mihi communicatum fuit à Magni Ducis Florentiæ Herbario Domino Iosepho de Casa bona, diligentissimo, & humanissimo viro. Eius picturam repræsentare studuimus, quamuis apud nos exilius creuerit, quam in calidioribus regionibus. Planta est anadendras, folijs prodiens oblongis & latiusculis initio binis sibi inuicem connatis, quæ diu durant etiam sese perticæ inuolvente iam ipsa planta: reliqua folia Myriophyllo alteri apud Matthiolum similia sunt ac tenuia admodum, vt Conuoluolus tenuifolius non inepte vocari posset: cauliculi rubent, sed magis vergunt ad nigredinem: flores elegantissimo rubore placent in quinque angulos collectis oris, Peti florum similitudine. Semen in capsulis oblongis fertitidem oblongum & fuscum, quod aqua maceratum plerunque rumpitur vt Campanæ Lazuræ grana. Sapor ipsius herbæ est subdulcis & modice nitrosus, capsulæ vero non nihil piper vel brasma piperis gustatu referunt, vt & semen, quod parum abest, quin haud minore caliditate fauces nonnunquam afficiat.

Quercus Pannonica latifolia, rectius Cerrus. Huius fumum in locis clausis facere Epilepsiam & subet Ferd. Ponzetus affirmat lib. 2. tract. I. cap. 2.

Quing. folium, vide supra Pentaphyllon.

R.

R A N V N.

Ranunculus. Huius admodum multæ sunt differentiæ, quarum singulas horto nostro inquilinas recensebimus, initium facientes à notioribus, omissis tamen nimis vulgaribus.

Ranunculus polyanthos siue pleno flore luteo, repens, maior & minor. Quorum ille reperitur (teste Anguillara in suis opinionibus de Simplicibus) circa Sebenicum Dalmatiæ oppidum sponte proueniens, hic vero in agro Aureliano Galliæ. Inuenimus tamen nos quoq; hoc anno in Bauariæ loco quodam aliquot milliarib. Lanteshuto distante, admodum humilem flore duplicato. Est & tertius erectus, quem Fuchsius pingit & vulgatio est, Bauaris *Klein Ruckertzu*/Münch. *Gelb Tausentschön*.

Ranunculus radice bulbosa vel tuberosa potius, flore quoq; pleno & simplici. *Batrachium* Apuleij. Prior in loco pingui & humido collocatus sæpe ex vnus floris cetro alios flores etiam triplici serie producit. Radix huius instar bulbi rotunda, si recens sit, caustica est ac admodum vrit. Exiccata vero post vinum atque alterum mensem dulcis efficitur. Vt in hac radice tusa & emplastri modo imposita tempore pestis ad rumpendos abscessus. Nebulones vero mendici quidam, quo facilius nobis imponant ea sanguine Draconis macerata furas aut femora illinunt.

Ranunculus Globosus siue Montanus, VI. Matthioli. Crescit in multis locis Germaniæ potiss. in Heluetia. Gesnero Flos Trollius.

Magnus, Aconiti folio, forte Aconitum III. Matthioli.

Palustris folio Apij. Sed non ideo videtur esse Sardonius ille apud autores famosus, qui in Sardinia nascitur, insula etiam alioquin pestilenti & corrupto à palustribus vaporibus aëri obnoxia, de qua Silius:

*Serpentum tellus pura ac viduata veneno,
Sed tristis celo & multa vitata palude.*

Vnde

Vnde pulcerrimè Martialis:

Nullo fata loco possis excludere: Cum mors

Venerit in medio Tibure Sardinia est.

Leucanthemos folio Aconiti, flore albo simplici, qui copiose crescit in locis montanis Misniæ circa Annæbergam urbem: & alter flore pleno primum mihi transmissus à CL.

V.D. Adolpho Occone Medico Augustano præcipuo.

Ranunculus Talictri folio, Dalechambio Aquilegia minor, circa Gratianopolin in Gallia ab ipso inuenta, elegans planta, depicta à Carolo Clusio in obs. Pannonicis, quæ in Pannonia & Austria copiose crescit. Perennis est planta & statim primo vere florem profert.

Ranunculus Illyricus depictus à Lobelio, qui tamen teste Clusio in observationib. Hispanicis copiose etiã prouenit in Hamburgensi monte duobus supra Bosonium milliaribus. In horro perhyemem satis bene durat.

Constantinopolitanus rubro flore quem aliquando habui munere eiusdem Caroli Clusii, verum sequenti anno perijt. Requirit enim acuratam apud nos culturam. Hoc anno rursum radices accepi à Doctiss. iuvene Dn. Christophoro Vvexio Ienensi qui eas vna cum alijs rarioribus bulbis Constantinopoli, vbi cum legato Cæsareo cōmoratus est, attulit.

Raphanus Byzantinus, cuius semen habuimus Constantinopoli, qui postea tamen degenerauit in communem ac solos flores ac semina protulit, radice penitus lignescente. Habemus quoq; radice nigra, qualis frequens est Argentorati, & alium lutea. Hoc olus peculiari scripto Marcion quidã Græcus commendauit. Plin. lib. 19. cap. 5. de Raphano inter alia sic scribit: Medici tradunt & præcordijs necessariũ illius succum, quando phthisin cordi intus inhærentem non alio potuisse depelli compertum sit in Aegypto regibus corpora mortuorum ad scrutandos morbos infecantibus. Atq; vt est Græca vanitas,

tas, fertur in templo Apollinis Delphis adeo cæteris cibis prælatus Raphanus, ut ex auro dicaretur Raphanus, Beta ex argento, Rapum ex plumbo. Scires non ibi genitum M. Curiū imperatorem, quem in hospitio legatis aurū repudiaturō afferentibus, rapum torrentem in foco annales nostri prodidere. Qui Raphanum, rapum napum religiosi Agricola serunt, antiqua consuetudine precantur, ut sibi nascantur & vicinis, ut contra Ocymum & cuminum cū maledictis & probris terræ committendum annotarunt autores. Raphano comesto lacticia esse vitanda, quod corrumpantur & vitia inde contrahant, monent tum alij tum Ferd. Ponzetus lib. 2. tracta. 1. cap. 2.

Raphanus Rusticus: vulgo Armoracia. Huius succus destillatus, suo tempore adhibitus commendatur in calculo.

Rapunculus flore purpureo, candicante: spicato purpureo & albo.

Reseda ut putatur, Plinij, recta & supina. Vtraque circa Ariminū in Italia frequens: Supina quoq; ad Rhenum & alijs in locis Germaniæ.

Rhabarbarum monachorum, vide supra in Lapat his. Verum enim Rhabarbarum nondum nobis visum est, nec qui viderit, se obtulit: apud Troglodytas igitur querendum, ut monent autores, quos ῥαβάρβατος ab Homero 4. Odyf. dictos volunt ἀνὰ τὴν εἶσαν ἐμὴν γαίαν, qua etymologia & τρωγλοδύτας appellant. Trinacuella vero libro 1. de compositione medicam: cap. 12. scribit Quendam mercatorem, qui diu in Persia versatus fuerat, & aromatarius esset ac omnium medicamentorum peritissimus & is vir ut eius verbis maxima esset adhibenda fides, retulisse sibi, Rhabarbarum in montosis Persiæ locis nasci, colligi, sicariq; & in Aegyptum vel Syriam à Persis negotiatoribus ferri, vnde ad nos deinde apportari. Sed hic non est locus de hac re fusius disputandi.

Rhamnus III. Dioſc. ſecundum Matth. ſupra Paliurus. Creſcit in agro Monſpelliienſi & in Italia potiſſ. circa Veronam. Apud nos quoq; hyemem, niſi ſit admodū actis, ferre poteſt, alioquin diligenter erit à frigore muniendus.

Rhamnus quorundam. Oleaſter Germanicus Cordi, frequens in locis arenofis circa Rhenum verſus Curiam & ad Lycum ac alia flumina Bauariæ, multisq; locis alijs.

Rhamnus ſolutius, cuius minorem ſpeciem Cluſius in obſer. Pannonicis proponit. Ex eius ſucco fit Syrupus, qui quamvis ſit ventriculo non adeo commodus, cum aqua ramen Cinamomi dilutus in affectibus podagricis vtiliter poteſt exhiberi. Auguſtæ Vindelicorum nominant Syrupum familiarem.

Rhamnum ἀλγίστων Nicander vocat, quia nocturnos incubos, le- mures, ſtriges auertere putabatur efficaci amuleto: quo argu- mento in parentationibus ante fores ſuspendebatur. Memi- nit & Lycophron & Euphorion his verbis; ἀλγίστων ὅς τε ῥά μιν, Spinam Ianalem hunc eſſe volunt celebratam ab Ouidio in Faſtis, non autem ſpinam nuptialem facibus auſpicatam.

Rhaponticum vulgare. Vide Centaurium maius.

Rhodiæ radix, ob odorem roſarum ſic dicta. Naſcitur in monta- nis locis Apennini, Gargano & in Delphinatu, vt vocant, prope Gratianopolin, præterea in Styria & Vngaria copio- ſiſſimè itemque in Anglia in monte Engleborreno dicto, totius Angliæ altiffimo Comitatus Eboracenſis, vbi flores & ſemen producit, vt ad me ſcripſit Doctiſſ. & rerum na- turalium peritiſſ. Medicus D. Thomas Pennæus Anglus. Produxit etiam ſemen in noſtro horto in vaſculis pulcro mini j colore rubentibus ante plenam maturitatem, cum ſuperiore anno ex montibus Pannonicis modo eruta nondum hortenſi luxuria quaſi eneruata à ſua na-
tura

tura descuiſſet: poſtea vero non ſecus ac reliquæ eiſdem familiæ aliquot annis iam cultum perpeſſæ ſolo flore placuit, forte etiam, vt & illæ, tandem proceriorib. ſtolonibus & lætius virentibus foliis deinceps exuta tanquam agreſſia ſuperbire incipiet, manifeſto argumento, quantū locis natalibus mutatis à naturali forma plantæ ſoleant recedere.

Rhus obſaniorum ſine Sumach. Ex ſemine prouenit & multis annis in fructibus, quæ per hyemem in loco ſubterraneo aſſeruantur, aluimus: Sed tandem perijt, nec florem aut fructum vnquam protulit. Creſcit copioſe ad Marranum Caſtellum in Via Aemilia, Lanzaſ & in Vmbria, & ibidem adhuc Sumach nominatur.

Rhus myrtiſolius, cuius putatur à Plinio fieri mentio libr. 24. capit. 11. vbi ait: Nec *Rhus* Latinum nomen habet, cum in vſum plurimis modis veniat. Nam & herba eſt ſylueſtris, foliis Myrti, cauliculis breuibus quæ venena & tineas pellit, &c. Geſnerus potius Clymenum eſſe vult, cum Plinius diſerte Rhum in herbam & fruticem diſtinguat: planta vero hæc, quam nunc dicimus, frutex ſit, non herba. Myrti quidem folia etiam coriario tribuit Marcellus: verum de Rhu herba nihil apud alios inuenio, & Plin. in hiſtoria libr. 13. capit. 16. de Rhu frutice tantum agit, herbæ autem hoc nomine nullius meminit. Clymeno vero conueniunt. I. *κενλός τετραγώνος*. II. *φύλλα πρὸς τὰ τῷ ἀφρογλάσσῃ* potius quam Myrti. III. *θυλάκια ὅππῃ τῷ κενλῷ εἰς ἀλλήλα γίνονται ἐοικότα πολύποδος* & *πλεξιάνης*, acetabulis enim polyporum ferè ſimilis eſt fructus. IIII. Vis aſtringendi & refrigerandi inſignis. Nec dubito radicem quoq; vtilem eſſe. Sed de hoc aliorum quoque ſit iudicium. Ex ſemine prouenit & hyeme vult recondi in cellam. Florem apud nos nondum oſtendit. Deſcribitur opt. in hiſtoria ſtirpium Lugdunenſis, & in Monſpeliano agro copioſe prouenit.

Ribes myrtifolius Plinij *Gesnero*, vide supra Anonymos Peruinæ folio.

Ribes sylvestre, præcoci & copioso flore mense Aprili abundat, foliis minoribus quam alterum præditum est. Loco aprico in horto raro vel nunquam gignit fructum, (qui insipidus vel subdulcis est, unde conijcio esse Ribes dulce Clusij in obseruat. Pannonicis) quare à quibusdam sterile vocatur. Crescit non longe ab hac vrbe sua sponte versus montem Piniferum Nariscorum. Ribes Serapionis à nostris Ribes longe aliud est cuius iconem primus (quod sciam) peritissimus rerum Simplicium D. Leonhardus Rauuolfius publice exhibuit, qui etiam sicca planta me donauit. Vide apud Bellon. de arborib. coniferis descriptionem plenior.

Ribes vulgare baccis rubris, cuius magna copia sua sponte crescit in quadam sylua, media ferme via inter Dresdam & Budissinam ad fines Lusatiæ. Si bæcæ statim ubi maturuerint, vel saltem exempta semina in terram proijciantur ante hyemem, facile enascuntur, & cito crescunt in frutices.

Ribes baccis rubris maiorib. quam plantam primum nactus sum Oeniponte ex horto sereniss. principis Ferdinandi Archiducis Austriæ. Flores quoque sunt aliquantum rubicundi.

Ribes baccis nigris, itidem minoribus & maioribus, quod olim nobis in Italia pro piperis, si recte memini, arbuscula ostendebatur in horto CL. Viri Massæi nobilis Veneri. Crescit abunde in montanis Misniæ circa Annæbergam, atq; ibi nescio quid venenati istis bæccis inesse asserunt, cum aliis in locis esui esse soleant.

Racinus vulgaris, vbique notus. Aluimus aliquoties & alterum Syriacum grana duplo maiora & minus liuidi coloris proferentem. Excellentiss. Costæus in comment. suis in Mesuem doctiss. existimat mendum esse in Dioscoride, qui dicit triginta grana debere assumi, cum vsu compertum esse dicat,

tria grana Syriaci strenue & cum multa molestia purgare. Quare ~~res non redden~~ legenda legendum conijcit. Ricinum Talpis quadam peculiari ~~virtute~~ contrariū esse autores affirmant, sed nos id se habere non potuimus depræhendere, neque etiam foramina foliis Ricini suffarcta & obturata denuo erūere veriti sunt.

Ros Solis siue Salsiflora vel Solaria, Mas & fœmina, Musci genus, quod multis in locis syluosis, humidis, at apricis inter alia musci albicantis & subrubentis genera apud nos quoque in sylua non longe à latomijs crescit. In hortum translata à me sæpius cum sua terra vix vnam æstatem pertulit. Doctiss. vir Caius Britannus in quadam epistola ad Gesnerum refert vulgo Rosam solis vocari, nec ita magnæ fieri à doctis Medicis quemadmodum ab Empiricis & mulierculis quibusdam. Nam in Anglia quoque obseruatum esse ab opilionibus oves quæ crebro hac herba vescantur, habuisse Epar & pulmones male affectos, ac marcore quodam vitiatos. Sunt tamen contra non pauci Medici celebres, quicuius aquam stillatitiam in phthisi commendant.

Rosa Græcis ~~ῥόδον~~, ob odoris suauitatem, teste Plutarcho. Flos insignis, locis siccis quam humidis odorator, index veris, quamuis repidioribus autumnis non raro quoque rursus flores emittat. Cuius plurimæ sunt differentiæ, quas diligenter enumerant Theoph. & Plin. ex colorum & locorum varietate desumptas. Nos hic enumerare tantum volumus, quæ horti nostri hætenus ornamenta & delitiæ fuerunt.

Alba, candida simplex & plena. Hanc Campanam apud Plinium qui ait præcocem esse, nominari conijciunt quidam viri docti.

Lacteola, elegans rosa, non magna, foliis multis, dense stipatis:

stipatis: quæ singula si euelluntur candida sunt, cum vero simul calyci inhaerent, in flore integro videtur quidam dilutus rubor emicare. Vratislavia copiose in hortis coli dicitur, vnde etiam ad nos perueniunt. Hæc centifolia Plinij videtur, numerosis folijs & paruis. Nec tamen est talis odoratissima, quamuis reliquis odoris præstantia parum cedat. Extremæ s. veluti margines in coronis apte ornat, quod exigua sit.

Rubicunda, quæ non omnino dehiscit, vt Plinij Græcula, folio quoq; quam in cæteris latiore, odorata tamē. Ex quibus Saccharum Rosaceum conficitur, vnde apud nos *Zuckr. Rosen* dicuntur.

Incarnata vel leniter purpurascens. Apud nos Vlmenfæ à loco nominantur. Veterum esse Prænestinas existimant. Incarnatas tamen Historia stirpium Lugdunensis Trachinias esse putat: Milesias vero quæ Gallis Rosæ de Prouins appellantur. Hæ nimij frigoris satis sunt impatientes, quare nisi ab eo muniantur, quandoq; pereunt: quamuis altero anno à radice rursus repullulent. Apud nos plurimæ crescunt, cum ad Syrupum Rosæ solut: in magna copia assumantur. Mirum tamen eundem Syrupum destillatum contra potius strenue aluum sistere, quemadmodum Lobelius quoque obseruauit. At doctiss. Costæus in commentarijs ad Mesuen editis aquam simplicium Rosarum ad 3. x. haustam euacuare aluum ait, sicuti quoq; arida folia in sero caprino sumpta idem præstare tradit.

Intense rubens simplex vel plena quam vulgo Pharmacopœi vocant Finam & folijs exiccatis, quoniam colorem & odorem diutius seruant, vtuntur. Hanc Milesiam fuisse olim dictam ex Plinio conijcitur, qui ait eius colorem esse ardentissimum.

Rosa purpurea siue in rubro nigricans & ceu violacei aliquid diluti admixtum habens. A priore alioquin parum discrepat, nisi quod maior sit. Aliqui *Rosrofen* appellant. Videtur *Trachinia* Plinij.

Damascenæ quasi de *Sæni* apud Arabas, siue *Muscata*, simplici flore & præcoci; & pleno, quæ posterior species in autumnum vsque floret, est fragrantiss. odore. Prior vero ex albo florem ad puniceum nonnihil vergentem habet. Quæ pleno flore est ad coroneolas Plinij quidam accommodant, quod inde *Coronæ* odoratiss. necâtur & autumno nascatur. Quâuis forsitan posteriorib. sæculis primum *Italix* innotuerint. Quid enim mirû, quamuis multa *Theoph.* & *Plinio* *Rosarû* genera numerentur, alia etiam extitisse nostra ætate. Tantopere enim diuersis locis per se & humano opere coacta variat natura suas opes. Apud *Serapionem* & *Auicennam* *Rosa Muscata* flore simplici vocatur *Nesrin* vel *Nesrin*. Hæc in nostris hortis perfert hyemem nisi sit acerrima, qualis fuit anni superioris 1586. Repullulat tamen ex radicibus. Huius vicina folia aluum leniunt (quamuis idem præstet sed paulo copiosior sumpta quæ pleno est flore) quam facultatem *Græci* antiquiores non norunt, sed *Arabibus* & potiss. *Mesuræ* acceptum referendum. Vnde in *Hetruria* verno tempore in *Acetarijs* exhibetur pueris. Quod *Fumanellus* in *Regimine senû* & commentariolo de *Rosis* vberius annotauit.

Rosa Cinamomea simplex, fructu oblongo admodû præcox, quam pro *Lychnide* Plinij habet *Gesnerus* & in *Albio monte* maiorem & minorem nasci tradit. Quaternas in costis singulis foliorum syzygias habet plerunq; maior, præter summum singulare, quod domesticæ nullæ nisi rariss. sylvestres quædam sed nō omnes solent. Minor, quâ pro *mare* habet, vt priorem pro *foemina*, minutiores gerit spinas; floris pericarpion spinosum est modice, superioris læue.

Altera,

Altera, quam vulgo Venetam vocant, alij Prouincialem, præcox & ipsa est, minoribus ac densis floribus dilute purpurascens. & in medio suaue rutilantibus eximij odoris. Cortex huius fruticis admodum rubet. Facile fert hyemis iniuriam & mire se propagat, ideoq; forte apud veteres vilissima fuit, pluribus sed minutiss. foliis, Spermonia Plinij. Mauult enim sic legi Barbarus quam Spineolam aut Spinofam. Ita enim siue quod minutiss. folio, siue quod vilissima omnium sit, rectiss. videri posse ait. Sunt qui Sycioniam legendam putent.

Rosa absq; spinis, purpurascens plenis maioribus floribus, de qua plura vide apud Clusium in obs. Pannonicis.

Campestris odorata Clusii in obs. Pannon. siue Pomifera, vt existimo, Lobelij, quamuis hic sine spinis depingat, cum reuera sit spinosiss. Crescit non solum in Austria & alibi sed à me quoq; reperta est in montib. Franconia, qua itur in Hassiam, vulgo auff der Lederhecken.

Rosa lutea, Apennini in Italia inquilina. Scribunt aliqui Rosæ albæ surculum facto foramine per Genistæ scapum traductum & implantatum luteos flores producere: quemadmodum in Aquifolium siue Illicem insertū, virides. Quod tamen neutrum adhuc experiri licuit. Vnde vero herbacei coloris rosæ sine calice interdum frigidiori & humidiori anni cōstitutione proueniant, erudite explicat Doctiss. Costæus de vniuersali stirpiū natura. Sicut I. Cæsar Scaliger in suis exercit. explicare studet quare Rosæ sint spinosæ. Tardius proueniunt semine atque ideo caule conciso propagantur. Vtione & recisione meliores fieri frutices omnes rei rusticæ scriptores testantur, ac translatione quoque celeriter prouenit. Nisi quinto anno repurgetur & recidatur, odorem gratum flores deperdunt, vt Costæus quoque notauit, eiusque rei ratione reddit doctam.

Rosa Canina, *κυνόρροδον*, viuis sepib. idonea. Inuenitur & hæc duplicato flore, quæ pro Alabandica Plinij haberi queat.

Multorum remediorum, tam interiorum quam exteriorum materiam præbere Rosas omnibus constat: quæ singula enumerare non est huius loci. Saccharum Ros. purgans vide apud Card. de tuenda valetudine, quod vt peculiare, sic non est contemnendum. Interior luteus flos rubræ Rosæ, (quem perperam vulgo Antheram vocant, cum hæc dictio compositionem quandam denotet, à colore viuido appellatam) puluerisatus cum aqua Cydoniorum destillata datur vtiliter in nimio mensium fluxu. Ad dentes à corruptione seruandos & gingiuas roborandas sumitur aceti Scyllitici & aquæ è calicibus Rosarum destillatæ æqua portio & eo sæpe os colluitur, annotante Monarde Hispalensi de rebus Indicis.

Spongiola in Cynorrhodo leuigata & vsta contra calculum & vrinæ difficultatem est efficax. In eius cavitare interiore tinea quædam candida interdum occluduntur, quibus puluerisatis ad expellendos vermes intestinorum multi feliciter vtuntur.

Ferculum, vt ipse dicit, suauiss. docet parare Athenæus ex Rosis lib. I X.

Turcæ (vt Generosus Domin. Augerius Busbeckius, &c. in suo itineraio notauit) folia Rosarum humi iacere non patiuntur, quod, vt Vetustas Rosam ex sanguine Veneris, sic isti fatui ex sudore Mahumetis ortam esse sibi persuadent.

Multa Philologica de Rosa vbique sese offerunt, quorum pauca, ne nimium hoc opusculum crescat, & selectiora tantummodo afferemus. Imprimis vero mihi placet versus elegantiss. Theocriti:

Καὶ τὸ ῥόδον χαλὸν ὄν, ὃ ῥόδον αὐτὸ μαράσσει.

In quam sententiam elegantiss. distichon extat Ioan. Maioris poetæ celebris.

*Vt rosa mane viget, tamen & mox vespere languet,
Sic modo qui fuimus, cras levis umbra sumus.*

Et alterum eiusdem:

*Vidi ego mane Rosam solis cum lumine nasci,
Et vidi rursum sole cadente mori.*

Apud Claudianum legitur: *Armat spina Rosas*: id est, nihil absque labore iucundum.

Huc referendum Epigramma Virgilio ascriptum de Rosis, & versus suavis. Anacreontis, quæ passim extant.

Philostratus Rosæ fruticem Cupidini dicat, quem tota facie videt æmulari. Semper illa recens iuuenisq; nec nō mollis ut Cupido. Aureis comatur capillis. Spinas pro iaculis gestans, pro facib. fulgorem, folia pro alis rosæ data sunt: neque Cupido neque Rosæ tempus norunt. Idem lumina terræ, veris comas, amoris igniculos, terræ fulgur appellat.

Rosa Hierichuntica, vulgo dicta, quæ nobis superiore anno pulchre floruit, ex semine nata. Amomum esse nequit, cum descriptio ei non congruat. Sed aliquid ferme habet cōmune cum Thlaspi, parum tamē vel nihil acredinis, quæ gustu percipiatur, nisi in radice & surculis, quorū sapor æmulatur Raphanum. Infestatur admodū à Campis viridib. ut Nasturtiū, Eruca, Brassica & cōgeneres herbæ. Eius sylvestrem speciem quam in Syria tectis & rudib. innascentem inuenit D. Rauvolfius mihi communicauit. Bellon. libr. 2. sing. capit. 86. repræhendit monachos, qui fuerunt autores nominis huius plantæ & superstitionū quib. ad hunc vsq; diem est obnoxia: nec non eos qui pro Amomo habent. Addit se repēisse in Arabia deserta ad littora maris rubri, crescentem in sabulo. Circa Hiericho vero nusquam apparere. Atque idcirco dictum illud sacræ scripturæ: Sicut plantatio rosæ in Hiericho,

falso huic accommodari, cum intelligendæ potius sint rosæ alioquin sic appellatæ rubræ vel puniceæ.

Rosmarinum Coronarium, quod vt apud nos studiose colitur, ita in Gallia Narbonensi sua sponte tam copiose crescit vt ligni vtantur loco, ad focos instruendos. Floret bis in anno, vere & autumnò. Amat terram non nimis pinguem aut humidam, sed potius sicciozem. Plinius lib. 17. cap. 13. nescit illi semen esse: Sed nos obseruauimus copiosum proferre: quod si sponte deciderit, antequam colligatur, paruas plantas plurimas creat, quæ tamen raro sunt in alterum annum viuaces. Inscritur eius scapus in Iuniperi teneras arbusculas, & ita in locis temperatiorib. per hyemem sub dio non nihil tamen munita relinquitur: idq; memini me vidisse Aschaffenburgij in horto Electoris. Inde olim penatibus coronæ suspendebatur. Horatius:

Paruos coronantem marino

Rore Deos fragilig, Myrto.

Hæc admodum annosa est planta.

Oleum huius per organa Chymica paratum plurimum roborat cerebrum frigidius. At per insolationem in Canicularibus ex eius floribus factum vtiliter adhibetur contra cicatrices & obscuritatem oculorum.

Rubia tinctorum siue Erythrodanum. In hortum translata mira serpit viuacitate. Colitur copiose cum magno incolarum fructu in Silesia circa Vratislauiam, in Selandia & alijs locis. Disputant inter se Medici vtrum astringat vel aperiat. Langius tamen & alij medici vsu & experientia obseruarunt foedum colorem regij morbi emendare & menses promouere. Aqua eius destillata opt. ad vlcera oris addito pauco Alumine & aliquid mellis Rosacei. Huius radix & Sanicula in vino rubro cocta & herniosis imposita, plurimum conducit. De eius cultura aliquando peculiarem commentariolũ à nobis

nobis habebit harum rerum studiosus lector.

Rubia sylvestris intergramina passim sponte proueniens.

Rubiola arvensis, flore cæruleo, in agris Bauariæ itemq; Hassiæ frequenter occurrens.

Rubiola Saxatilis, tenuissimis foliolis, locis saxosis & strigosis aggeribus tam in Franconia quam Thuringia sæpius à me inuenta.

Rubus Idæus Leucocarpos, id est fructu albicante, odoratissimo.

Ex Rubi Idæi fructibus aqua & succus elicetur fragrantiss. odoris & cordi amicus admodum: quod etiam Gesnerus annotauit & in accuratiss. Antidotario Augustano CL. V. D. Adolphus Occo, Reipub. Medicus præcipuus.

Rubus parvus saxatilis alpinus Domini Clusii in obser. Pannonicis quem nobis communicauit superiore anno Nobiliss. & præstantiss. vir Dn. Georgius Riteselius ex Hassia rei herbariæ amantissimus.

Ruscus, Oxymyr sine, ex quo in Italia scopæ fiunt. Anguilla: opinabatur esse Serapionis Cubebas & secundum eundem Carpesium Galeni. Sed hæc Arabum confusio quædam est. Hyemem nisi clementiorem apud nos non fert. Locis subterraneis asseruata & incunte vere loco vmbro collocata baccas rubras in hortis nostris producit.

Ruta hortensis. Πύραυος esse Græce dictum Plutarchus in Sympo: existimat, quod ob siccitatem calori mistam semē constringat & coagulet, atq; ideo prægnantibus sit inimica. Hanc assumptam ideo suspicionem veneficiorum corrigere censet Aristoteles, quod calefacere & discutere flatus possit, qui in eo excitari solent qui cum perturbatione metuq; fascini, cibi aut potionis aliquid assumpsit, vt annotauit Ruellius lib. 3. cap. 38. & Costæus lib. 2. de vniuersa stirpium natura. Ruta adeo acris est, vt in Scotia quidam hortulanus ob copiosam rutam per aliquot dies erutam & putatam inciderit in erysi-

pelas manuum & frontis. Ideoq; Plin. lib. 10. cap. 13. cicuta succum inquit prodesse manibus colligentium rutam. Quare mirum non est si abigat serpentes. Item ea inuoluta cadauera diutius conseruantur integra. Antigonus scribit in mirabilium rerum congerie, Mustelam priusquam cum serpente pugnet, odore rutæ sese munire. Imprimis quoque prodesse inquit rutam in mero decoctam contra ictus serpentum. Plutarchus præterea in Symposi tradit, rutam sub ficu vel prope nascentem suauiore fieri & sapore mitiorē. Addit Plinius lib. 19. nusquam lætiorē prouenire quam sub hac arbore. Surculo nasci aliquoties compertum habemus, etiam non in perforatam fabam indito, vt idem notauit, melius feri, quod succo nutriat comprehendendo surculum. Furtiuam prouenire fertilius putant quidam superstitiosi, itemq; cum maledictis satam. Hæc cultura, (vt sæpius vidi) ita in altum crescit, vt etiam tres cubitos superasse meminerim, ac admodum est longæua; cuius radix tandem plane lignescit, quæ si accenditur suauem & tempore pestis vtilē emittit odorem. Ruta & Eruca sub falso alimento redduntur meliores.

Ruta sylvestris tenuifolia, acerrimi odoris: cumque loca amara montana & inculta, difficulter assuescit horto. In Apulia quandam speciem crescere ait Anguillara, quæ plane sit venenata, præsertim si sua sponte in saxi proueniat, vt Plinius lib. 20. cap. 13. in Macedonia, maxime iuxta flumē Alyaemon similiter fieri tradidit.

Ruta sylvestris altera, adhuc in Samnitibus Harmel vulgo dicta, quæ hyeme in fictili est recondenda, quamuis difficulter apud nos semen producat. Florere eam semel vidi.

S.

SABDARIFFA depicta à Lobelio, sed Icon haud est vsque adeo accurata.

Sabina vulgaris vbiq; nota. Plinius lib. 17. cap. 13. propagine scrib& auulsiōe scribit & fece vini aut è parietibus latere tuso mire ali. Negat enim semen illi esse. Id quod de vna specie solummodo verum est, non item de altera. Huius foliorum puluis cum pinguedine lacti innatante commixtus ad tineas puerorum commendatur. Hæc vna cum Hermodactylis trita & oxymelite Scyllitiø excepta vel succo calendulæ clauos callosque abolet etiam in partibus pudendis à fœdo concubitu contractos. Card. 4. de tuenda valetu. memoriæ prodidit serpentibus ita esse amicam hanc plantam, vt in agro Comensi magna viperarum multitudo circa ipsam conuenerit.

Sabina baccifera, magis cæruleis folijs prædita.

Sagapeni planta vulgo dicta: Costus Spurius Apuliæ Marthiolo. Sagapenum in Italia gigni Plinius autor est, sed in totū transmarino alienatum.

Salix latifolia Salweyden. Crescit in monte S. Mauritij vicino huic vrbi iustæ arboris proceritate & in folijs quædam tubercula gignit, nec non in surculis pillulas quasdam scabras, non absimiles ijs quas in Thymiamate reperientes Pharmacopolæ pro-Styracis fructu venditant. Verno tempore odoratissimū florem emittit, ideoq; pro Chaleb Syrorū à Gesnero habetur. Semine etiam sese propagat & facilis auctu crescit in arbusculam, vt ipsimet obseruauimus in hortensi nostra.

Salvia latifolia, & altera eiusdem formæ cum auriculis: item tenuifolia auriculata, & eius generis Hispanica odoratissima. à frigore munienda, sicuti quæ flore est albo, cuius

cuius meminit quoq; Aloyfius Anguillara. Hæc non fimo pingui sed luto veteri cum terra debet stercoreari. Lixiuij etiã cinere muniunt olitores & sic lætiorem prouenire testantur. Saluiam virosam & quasi pestilentem esse censendam ait Mizaldus in memorabilibus, quæ foliorum pinnas quasi carbunculas præse fert, estq; toto habitu retorrida & tanquam sideratione perculsa. De saluia sub qua Bufonatus fuerat, Paræus in sua Chirurgia memorabilem historiam recitat.

Saluix & vrticæ folia simul in mortario contusa ac instar cataplasmatidis parotidibus imposta plurimum iuuant.

Arnoldus de villa noua lib. i. cap. de spasmo, versum vulgarem: *Cur moriatur homo cui Saluia crescit in horto?* allegat non sine risu ex Georgicis Virgilij.

Saluia sylvestris, quam copiose reperi in Thuringia inter Salzam & Weissenfee.

Sambucus, siue secundum Serenum Sabucus, campestris siue vulgaris. Acinorum emulsum commendatur in hydropicis. Cimæ teneræ decoctæ in aqua ad dimidium cū pauco croco, menses cient. In sita prunus in Sambucū, quamuis, vt expertus sum, non facile compræhendat, fructus fert purgantes.

Reperitur in quibusdam locis, viridib. in alijs albis baccis. *Sambucus montana*, racematim baccas rubras profert, in Latomijs ab vrbe ad mille passus sitis, copiose crescens, nec non alijs in locis.

Palustris mas & fæmina. Hæc baccis, ille flore conglobato placet.

Sanguis Draconis supra in Lathis requiratur.

Sanicula, Diapensia vulgo, herba admodū vulneraria, quæ passim in altioribus montibus in Germania reperitur. Ruelhij lib. 2. cap. 147. Gallis in adagium venisse vulgo factatum scribit, eos non egere Chirurgo qui Saniculam habuerint. Sed
eius

eius delineatio nostræ non omnino congruere videtur. Inter Ranunculos etiam hanc retulit.

Sanicula guttata, alijs Saxifraga Sabaudica. Italis nonnullis umbilicus Veneris Septentrionalium. De qua consulatur Gesnerus in libello de Lunariis & alibi. Amat loca umbrosa & paulo humidiora, quem si nacta fuerit in horto perennis euadit.

Saponaria vulgaris, ab effectu, nam loco Saponis manus abstergere à sordib. hanc plantam experientia testatur. Differt à Struthio, quod spinosa non sit, non caule lanuginoso, non folio oleæ, non sine semine copioso. Dodonæus ad Alisma Diosc. referre conatur.

Satureia. In Acetarijs & intinctibus magnus illius vsus apud Italos præsertim, apud quos etiam multi tantummodo cum pane comedunt, unde aliqui, quia Saturos reddit nomen traxisse existimant. Columella cum Ceparum semina sparguntur, præcipit ijs Satureiæ semina immiscendum: nam & viridis esui est iucunda, nec arida inutilis ad pulmentaria condienda: quod hodie seruatur olitoribus idcirco *Zwibel Hysop* sordid est, Hysopum Ceparium nuncupantibus. Thymbra à Satureia discrepare sentit idem autor dum canit. *Et Satureia thymireferens thymbræq; saporem.* Quintus Serenus Satureiam speciem Thymbra notauit, quasi Thymbra, non absoluta voce sed Cephalote thymbra diceretur, quam Plinius cunilam capitatam nuncupat. Sed hæc copiose tractat Ruellius lib. 3. cap. 32.

Satureia perennis, ex horto peritiss. Pharmacopœi Francofurtensis, Adami Keckij.

Satyrium Basilicum, ut vocant, flore albo & rubello, itemq; bifolium. Vide supra Orchides.

Saxifraga hircina maior & minor. Supra Pimpinella.

Saxifraga magna Matthioli, in Thuringia frequens, vel simillima

prorsus herbula, quæ non magnitudine sed viribus potius id nomen obtinuerit.

Saxifraga Bavarica, in petris nudis musci more innascens, foliis thymi sed virentioribus, flosculo stellato, candido, quinq; foliolis constante, imprimis eleganti.

Saxifraga alba, cuius decoctum efficax in difficultate vrinæ.

Aurea Dodonæi, circa fonticulum ab Eobano Hesso carmine celebratum copiosa, vulgus vocat, *zur Duchen Klingent*, vnde in hortum transtuli.

Scabiosa maior & minor dissectis foliis ex Hercynia sylua: item floribus luteis ex Thuringia, vbi passim locis petrosis & in macerijis crescit. Herba est admodum *πολύχενος*, cuius succus calidus impositus vulneribus sagittas extrahit. Item ad carbunculos efficax, vnde etiam in Germania nomen illi impositum, *Apodemkraut*. Extractum Scabiosæ efficax admodum in pulmonum affectibus ac præsertim peripneumonici mihi commendauit CL. V. D. Caspar Hofmannus vir doctiss. & humaniss. Archiater illustriss. principis Electoris Brandenburgici.

Scabiosa maior Matthioli:

Maxima, leucanthemos.

Graminea; folio argenteo, flore purpureo, Florentiâ missa. Nasclitur etiam in fodinis ferri Styriæ.

Bauarica pumila, folio tenuissimo, flore purpurascens: vel incarnato non absimilis Pannonicæ III.

Hispanica, elegans planta:

Gallica, folio oblongo, tenui, nigricante, nitido. Huius saporidem fere est, qui baccarum Solani vesicarij, quod Alcakengi vocant, cum nondum maturæ sunt.

Fruticosa siue arborescens, quam Cæsalpinus describit.

Alpina; Centauroides, alijs Centaurium Norhum.

Ouilla Dodonæi.

Repens.

Repens montana.

Scammonca Antiochena, aliquot annos apud nos durat asseruata in fictilibus per hyemem, & æstatis initio floret, sed semen nunquam absoluit. Memini Dominum Cortusum Patritium Patavinum, rerum naturalium summum indagatorem ex crassis radicibus aliquot vncias succi extraxisse. Aiunt si prope Tithymallū seratur, adeo eius caliditatem accendi, vt veneni naturam acquirat. Huius tamen liquor caloris acrimoniæque vi per ætatem amissa benignior nonnihil euadit. Quod vero non eas notas habet Scammoncum quales illi Diosc. tribuit, causa esse putatur, quod hoc tempore non obseruent veterem parandi modum, ac non ex incisa sed dissecta prorsus vel expressa radice aut è stipitibus & foliis contusis paretur: alioqui tanta copia Scammonij quo pacto quotannis ad nos afferri posset? vel etiam lacte Tithymalli sæpius adulterant. Pulcre mehercule alicubi Ruellius inquit: Nulla medicinæ pars incertior, quam quæ ab alio orbe quam nostro petitur. Depurandi vero rationem peculiarem alibi Deo volente docebimus.

Scammonca Monspelliensis maritima. Crescit etiam copiose prope Tripolim in maritimis, vbi incolæ vocant Meudheudi, Rhasis Coriziolam. Scammonium paruum Plinij nihil aliud est quam Helxine cissampelos.

Scandix. Pestem Veneris.

Schananthum, luncus florid. siue aromaticus ex semine prodit, vt etiam frater meus Ludouicus p. me: facto periculo non sine voluptate obseruauit.

Scilla. Hæc effossa aliquando per aliquod tempus in vere flouit. Sed tales bulbi postea raro iterum flores producant, quod etiam in Croco & Narcisso autumnali obseruauimus. Quam nos vsurpamus existimat Doctiss. Costæus in comm. ad Mesuen, esse Plinij nigram Scillam, id est foeminā, eandem

cum Pancratio quam Dioscor. subrufam esse scribit. Néc est quod illam venenatam esse vereamur, cum longa experientia salubris esse depræhendatur. Idem ait, acetum Scilliticum rectius ex recenti quam siccata parari. Si tunicæ siue laminæ reponantur loco tepido, plurimos paruos bulbulos, vt Conchæ margaritas creant, qui postea terræ commissi crescunt in amplitudinem, & diu admodum candidi permanent. Sed perierunt mihi inusitato frigore superioris anni, vt non potuerim obseruare, an tandem etiam rubescant. Panis medullam, in qua Scilla corrigitur scio Pharmacopœorum pueros impune deuorasse.

Sclarea, Horminum quorundam, Gallitricum.

Scolymos Theoph. Eryngium Vegetij.

Scolymos Diosc. vulgo Cardoni.

Scordium. Hoc quamuis in locis humidioribus & palustrib. frequentius inueniatur; probatur tamen magis quod ex montanis locis irriguis defertur: quale est Pannonicum, quod odore caput ferit & cæteris est acrius. Commendatur quoque Creticum lanuginosum. Scordium in hortum translatum mire serpendo se propagat. Egregiam historiam, quo pacto in Thracia à peste ex Scordij decocto cum Terra Lemnia & Diascordio multi ex suis conseruati fuerint, recitat Generosus Dom. Augerius Gissenius Busbequius, &c. in suo pereleganti Hodœporico Constantinopolitano, quam integram hic recensere nimis longum foret.

Scordium I I. Plinij, vt quidam vocarunt, Tragi syluestris Saluia, Scorodonia Cordi. Crescit plurib. in locis Germaniæ, & præfertim ad Rhenum. Odorem habet Scordij, nonnihil Teucrij referentem. Anguillara scribit secundum Scordium in Samnitibus ad ripas fluij Piscaræ nasci foliis amplis instar Melissæ vel Calamenthi primi: atque idem repetiri in Creta, Græcia, & multis aliis locis non dissimile odore & qualitate à primo.

Scorpio

Scorpioides folio Bupleuri I. Dodonæi, quod plerisq; locis aridis & montosis nasci tradit, in oliuetis quoq; Narbonensis Gallia: & aliud Matthiolo depictum, in Gallia: vinetis nonnullis spontaneum, *Thelephium Anguillaræ*.

Scorzonera floribus simplicibus & plenis. Videtur omnino ad *Tragopogon* posse referri. Crescit in multis locis Germaniæ, præsertim in Thuringia & Bauaria. Hispanica non alia ratione quam soli & climatis videtur à nostra differe. Aliquot huius differentia: Pannoniæ & Austriæ peculiares recenset Dn. Carol. Clusius in suis obs. Pannon. Aliqui hanc opinantur ad Cantabricam posse referri, sed haud scio quã recte. Card. lib. VI. de variet. rerum tradit primum in Tarraconensi Hispania quæ nunc Catalonia dicitur, cuiusdam Mauri industria hanc plantam esse inuentam ac *Escorzonera* vocatã, quod contra *Viperas* & alia venena esset efficax, quemadmodum etiam inter cætera quæ suppeditat remedia oculorum morbis auxiliatur.

Scrophularia maior, & altera sine *Scrophulis* siue tuberculis, cuius flosculi & folia sunt nostrate elegantiora, in cæteris ferme conuenit: nec scio an ab alijs descripta, nisi sit *Galeopsis Anguillaræ*. Semine quotannis sua sponte propagatur. Eius iconem exhibemus in fine huius Catalogi.

Seban siue *Sesban Indicum*. Planta leguminosa, egregia, caule procero, tuberculis acutis exasperato, ramoso: foliis ferè Senæ vel potius *Thamarindorum*. Flos non potuit emergere ob ætates superiorum annorum inconstantes & nimis præcipientes. Semen oblongum est vt *Coluteæ scorpioidis*, sapore pisi.

Securidaca maior & minor. *ndoragor* Græcis forte per antiphrasin, cum semen sit amariss. Itemq; *Securidaca clypeata* à Lobelio ac Dodonæo descripta. Floret hæc primo quidem anno, eximio purpuræ rubore spectantium oculos in admirationem

rapicens: non tamen semen perficit, deciditibus simul cum flore inchoatis siliquarum rudimentis. Onobrychis altera Dodonæi. Nec desunt qui velint Helenium esse Aegyptium: sed non conuenit, cum radix rubra sit.

Sedum, supra Aizoon.

Sena Italica, quæ apud nos fuit annua planta. Contrahit nocte folia, sicut multa alia eius generis leguminosa. Alexandrina ne quidem in Italia ultra annum durat, ideoque pro frutice haberi nequit. Quod hoc tempore foliis potius utamur quam folliculis contra sententiã Mesues, causa est, quod non folliculi eiusmodi, quales Mesue describit, qui scilicet tempestiue ex planta auferuntur, sed potius nimis aridi & inefficaces afferri soleant. De Sena quædam Galenô Mesues ascribit, quæ ille ne somniauit quidem, ut etiam Manardus in annotationibus meminit, & epistola prima libri primi.

Senetio flore odorato, foliis magis quam vulgaris, mollibus, odore Ambrosiæ siue Conyæ Hippocratis Anguillaræ, à Dn. Iosepho de casa bona Magni Ducis Florentini simpliciter ad me missa.

Senetio maior, floris Iacobæi species, magis tamen quam vulgaris, foliis laciniatis. Ad anginas, tonsillarumque inflammationes vtiliter inde gargarismus paratur. Decoctum & succus vulneribus & vlceribus fistulosis depascentibus, ne serpent, vtilis, quod experientia confirmat. Senation Serapionis alia planta est, nimirum Nasturtium aquaticum.

Serpillum minus flore purpureo & aliud candido. Minus folio thymi sed virentiore, angusto. Et tertium huic simile, quod ex vulgari Thymo durior degenerauit. Quartum item foliis latioribus, à durior Thymo alioqui parum discrepans, præterquam quod repat.

Serratula.

Sesamoides

Sesamoides magnum Salmanticum à D. Clusio in obs. Hispanicis descriptum.

Paruum Matthioli, potius ad Chondrillam referendum. *Sesamum verum*. Prodiit ex semine, foliolis binis oblongis, subrotundis, duplo maioribus ipso semine, & ex ipsorum medio emerferunt alia crenata; sed ea se non explicarunt, planta senfim marcescente. Sed ex eodem semine, quod à peritiss. Pharmacopœo Neapolitano Ferdinando Imperato missum satis foecundum experti sumus, quoniam maceratum ac terræ mandatum in fictili iam inchoante hyeme fuit enatum, speramus æstate proxima, Deo volente, si iustis caloribus ac nativa temperie indulserit, nos habituros plantas viuaciores. Eius genuinam picturam ex siccis plantis exoticis D. Rauvolfii mihi ab ipso humaniss. communicatis, primum, ut existimo, delineauimus.

Seseli Aethiopicum Fuchsi, & Peloponnesiacum eiusdem.

Est & alterum Aethiopicum ex illustriss. principis Landgr. Vuilhelmi horto Castellano celeberrimo missum, cuius semen aliquantulum Cinamomum repræsentat odore & sapore. Folia fert Aquilegiæ ferme similia, sed multo ampliora.

Seseli Aethiopicum verum, diligentem culturam apud nos requirens. Non locis subterraneis nisi admodum siccis & perflatis per hyemem habendum & modice rigandum.

Seseli Massiliense. Lucas Chinus excellens rerum simplicium censor, circa viginti plantas descriptioni Seseleos Massiliensis conuenientes se nouisse affirmauit.

Creticum, maius & minus, ut vulgo dicitur, sed Bellonius *ἡ γουγλίτζαν* hodie appellari dicit in Græcia & inter olera comedi, nomine, ut videri queat, ἀπὸ τῆς γουγλίδος detorto.

Pratense Monspeliensium.

Palustre. Vnicam plantam reperi in quadam palude sylvæ Vrbi vicinæ, prope piscinas amplissimas, iuxta putridos

tridos arborum truncos, folijs ferulaceis, radice longa subfusca & ingrato admodum gustu cum feruore non exiguo fauces tentante: in hortum vero illata minus vrens euasit & saporis sceditatem deposuit, & caulem protulit ramosum, tricubitalem: flores candidos in umbellis & semen latū, foliaceum. Planta est lactescens, vt quædam aliæ umbelliferæ, quales sunt Thysselum Dodonæi, Chærefolium, Caucalis Hispanica &c.

Sferra cauallo syluestre Germanicum, itemq; Italicum apud nos hortense tantum.

Sida vulgo vel potius Althæa palustris, flore albo & subrubro. Quam postremam plantam aliquando in Italia in Maio ad ripam Athesis circa Anguillaram vbi flumen traicitur, copiose admodum non sine voluptate florentē reperi. Repullulat à radice in orto per aliquot annos, nisi sit hyems nimis aspera. Dodonæus vocat Althæam hortensem.

Sideritis prima Heraclea à Dn. Clusio primum transmissa, item Fuchsi Sideritis & alia Matthioli, quam Lanceam Christi alicubi vocari Gesnerus tradit, & vsurpari in balneis & fomentis ad membrorum impotentiam. Marrubium palustre Tragi. Sunt qui Aegyptiam dicant herbam, quod hi qui se Aegyptios mentiuntur, quales per Germaniæ ciuitates subinde discurrunt ac diuagantur, hac herba nigricantē colorē, qualemq; Aegyptij obtinent, sibi adsciscant. Succus enim huius herbæ nigricante huiusmodi colore quæuis inficit, qui adeo pertinaciter inhæret, vt elui aut abstergi nequeat: adeo vt telluræ lineæ hoc infectæ perpetuo eum retineant, quemadmodū Dodonæus obseruauit.

Sideritis tertia Matthioli, quantū ex pictura potest conijci, forte non satis exacte, vt nonnulla alia, pictorum negligentia representata. Gesnerus tradit circa Glaronam in pede montis locis saxosis nasci. Monspel. Ruta canina.

Sideritis aruensis flore pallido, sponte nascitur in agris circa Francofurtum ad Moenum.

Sideritis aruensis flore rubro. Ladanum segetum Dalechampi.

Siler Creticum, quo nomine ex Italia mittitur, foliis Cicutæ, sed latioribus & paucioribus, semine incuruo, grandi, hirsuto & fusco.

Siligua siue Ceratia, quæ tamen vt facile ex semine crescit: sic quoque in alterum vel tertium annum, si vel parum negligatur, vix perdurat.

Siligua sylvestris, vide Arbor Iudæ.

Sinapi album, aliud ab Eruca, cum qua quidam confudere. Plantæ Sinapis prima hyeme translata, plus cimæ vere afferunt. Columella de re rustica lib. II.

Sifer, Sifarum. Huius radices ex Germania Tiberius sibi afferri curauit.

Sifon ex semine mihi interdum prouenit, quod in officinis pro Amomo habetur.

Sisymbrium, Note Bachmünz. Aqua huius stillatitia multum confert cōtra difficultatem spirandi & pulmonum infarctus & angustias. Antigonus in congerie mirabilium narrationum, Aristotelem ait scripsisse ex putrefactis Sisymbriis scorpios nasci: quod de Ocimo alij memoriæ prodiderunt.

Sisyrichium Clusi. Bulbi allati Constantinopoli perierunt putredine, sed rursus progenuerunt sobolem, quæ adhuc est superstes.

Smilax hortensis, Phaseoli vulgo.

Smilax aspera, in loco hypogæo per hyemem seruanda. Floruit quidem sed non tulit fructum, perennis planta est.

Smyrnum Matth. alias Petroselinum Macedonicum, siue Olusatrum apud Scribonium Largum. Anguillara existimabat esse Hipposelinum Theophr. Hipposelinum autem cum Smyrnio confundere non esse nouū patet ex Hesychio, apud

quem legimus, *σμύρνιον τῷ ἱατρῷ σελίνῳ ὁμοειδὲς καὶ αὐτὴ ἡ βοτάνη.* & Galenus inquit Smyrnum Romanis Olusatrum dictum fuisse 2. de alim. fac. Dioscorides vero expresse ait: Hipposelinum Latini Olusatrum appellant, aliqui Smyrnum, quamuis aliud sit, quod proprie Smyrnum dicitur, ut paulo post referemus. Agit vero de Smyrno statim sequente capite.

Smyrnum Creticum. Mira huic plantæ inest proprietas, nam altero à satù anno prodit foliis geminis, oblongis, ut locustarum ferè alas representent, quæ paulo post marcescunt. Interea sub terra latitat radix rotunda erui magnitudine aut paulo grandior. Sequenti postea anno folia protrudit instar Ammi vulgaris, ut in pictura Excell. Matthioli apparent, radix vero tenuis fit & oblonga, quæ rursus per hyemem ita perdurat. Primo deniq; vere tandem emergunt folia Petroselini, quæ CL. V. Dodonæus suo Smyrno recte appinxit, caulisque enascitur circumdatus foliis perfoliatæ. Hæc planta semina matura profert, quæ excidunt, & ut diximus, anno sequenti proueniunt.

Solanum hortense, quod non solum nigris, sed & rubris luteisque baccis reperitur, Huius herbæ succus in cancris perutilis esse solet. Doctiss. Medicus D. Severinus Gobelius in suo accuratissimo commentario de succino tradit ex putredine huius herbæ vermes virides maculis luteis intermixtis crescere, in quorum capite cornu apparet interdum ferme digiti longitudine.

Solanum somniferum, quod raro apud nos semina perficit, in quo tamen iactura exigua fit, cum plus noxæ quam emolumenti hominibus afferre possint.

Solanum somniferum alterum, cuius meminit CL. Vir D. Ioannes VVierus, in suo germanico libello, quam herbam Dirmarsi & VVestphali contra istum morbum incognitum *die Varen* magni existimant. De quo vide apud hunc autorem plura.

Buchananus lib. VII. suæ historiæ Scoticæ exponit, quo pacto huius Solani succo vina & cereuisiam Scoti infece-
rint, vnde Danos suos hostes ita dementarunt, & in profun-
dum somnum induxerunt, vt eorum Ducem Senonem cum
toto exercitu deleuerint. Perpende quanta vis sit in herbis.
Similem historiam de Helleboro quoq; ex Pausania supra al-
legauimus.

Solanum arborescens, vel Strychnodendron, siue fruticosum, A-
momum Plinij ab alijs appellatum. Facile è semine nascitur,
& perennis est arbuscula, modo à frigore hyeme in loco te-
pidiore asseruetur.

Solanum maius, alijs furiosum ab effectu. Bella Donna Italorum,
cum succo enim illius mulieres faciem decorât. Theophrasti
Mandragora secundum Anguillaram. Reperitur in multis
syluis opacis & frigidioribus Germaniæ. Hier. Tragus scribit
huius non baccis sed furculis, sicuti quoq; Sambuci monta-
næ Ceras mirifice delectari.

Sonchus cæruleo flore duum generum, item luteus varius.

Sorbus esculenta, torminalis, sic dicta, quod torminibus & dysen-
teriæ conueniat, siue Cratægus Theoph. vt peritissimi quiq;
studij herbarij volunt. Aucupalis.

Sparganium, at non diu hortum amplectitur.

Spartium, Genista peregrina siue Africana, vulgo Italica.

Spatula fetida siue Xyris.

Spherocephalus flore albo.

Spherocephalus annuus flore cæruleo in satis magnum globum
reducto.

Spherocephalus maximus, pro Spina alba missus, altero anno flo-
ridus, priore à gelumuniendus, quo si vel tantillum adura-
tur, extabescit.

Spica Nardi, vulgo sic dicta. Prodit nonnunquam ex semine, sed
difficulter sic asseruetur: idèq; furculis seruius est.

Spina Solstitialis, vide carduus Solstitialis.

Spinacia mas & foemina. Hâc Gesnerus àir ab Heluetijs *Simmels spinet* vocari. Discrepat autem à mare, caule proceriore, latiusculo, sine semine; aspectuq; magis ad *Atriplicem* sylvestrem vel Bonum Henricum accedit.

Spilth, fumaria *Corydalis*.

Stachys maior siue Germanica, itemq; minor in superiore Matthioli editione affabre à nobis delineata.

Palustris Gesneri, herba foetida, Galeopsin olens, flore spicato purpureo vel interdum luteo, foliis mentastri prioris Pannonici, radice reptante.

Staphylodendron.

Staphysagria, tarde è semine enascitur. Sponte crescit circa Crepanum in Illyria. Hodierno adhuc die in Græcia nominatur *Υιχνοκκον*, id est, granum pediculorum &c.

Statice Dalechampi, Cariophyllus marinus Lobelij, maior & minor. Videtur Britannica Anguillaræ vel non dissimilis planta.

Stæbe Hispanica Clusii.

Stæchas Arabica, sic passim cognominata, cum tamen bona pars ex insulis Stæchadibus ad nos comportetur. Monachi vero, qui in Mesuem scripserunt, hoc notarunt discrimen vnicum, quod inter cæteras quæ ex Arabia aduehitur, densioribus sit ramulis. Hæc quidem nobis florem, nunquam tamen semen maturum protulit, quod tamen non sine admiratione in Hassia Nobiliss. Dominus Georgius Riteselius in suo horto eo ipso anno quo seuerat nactus est. Græci (vt D. Costæus in Mesuem quoque annotauit) nullam vim purgandi illi tribuunt, vt faciunt Arabes, quæ forte facultas in plane recenti, qualis ad nos non affertur, sicut in rosis, inest, non autem iam aridæ.

Stramonia supra Nux Methel.

Styrax arbuscula è semine enata, foliis Cotoneæ similibus. Habenda

Benda est loco tepido, non nimis humido. Frigoris impatientissima cum sit, itemq; aëris verni, cum primum terra aperitur, accuratam curam postulat.

Superba Tragi, Cariophyllus sylvestris, Gesnero *αλουξιδης*, Mutis willen/ Federnägele/ Haarnegele. Diosanthos Anguillata.

Symphytum maius flore purpureo & albo. Item subluteo tuberosa radice.

Symphytum Petraum Neapoli missum, foliis Thymi, sed maioribus ac longioribus, nonnihil hirsutis, aliquantum, sed minus, odoratis, capitulis Thymi, flosculis purpurascens. Non videtur satis facere delineationi Dioscoridis.

Syringa flore albo odorato, frutex exotici, à quo tamen loco primum ad nos sit delatus, nondum constat. Quidam dicunt ex Hispania in nostras regiones peruenisse. Aliqui tam hanc quam sequentem ad Ostryn vel Ostryam referre conantur, sed frustra, ut mihi videtur, cum Ostryan satis representet, quæ pro Carpino à Matthiolo exhibetur.

Syringa flore caruleo, à Matth. pro Lilac depicta, sed pictura melior est apud Lobelium ac Dodonæum.

T.

TABACVM latifolium, angustifolium & minimum. Petum etiam vocatur, Nicotiana & Herba Regina. Vulgo Vulneraria planta Indica. Mirum est quod minutissimum hoc semen sponte excidens etiã sæuissima hyeme integre in terra illæsum latitet & sequenti æstate in multis locis horti, ad quæ forte vi ventorum fuit delatum, sua sponte copiose prodeat. Asservari potest planta in tertium & quartum annum, at in fictilibus, neq; in loco subterraneo nimis humido. *αλουξιδης* admodum est planta, de qua imprimis inspiciantur annotationes accuratiss. Domini Clusii ad librum Nicolai Monardi

dis. Augustæ ex eius succo parant Syrupum idoneum in Asthmate. Vnguentum quoque simplex & compositum admodum vulnerarium hic ex eo in vsu est: itemque puluis foliorum siccorum in vlceribus immundis. Nonnulli eundem puluerem cum oleo ceræ redigunt in formam linimenti, ac eo vtuntur in dolore articulari si est à frigidioribus humoribus.

Tamarindus ex nucleo enata nunquam vltra annum durauit. Turcæ hunc fructum secum ferunt ad sitim sedandam. Delicetationem emergentis arbusculæ proponit Lobelius.

Tanacetum leucanthemum id est floribus albis, inodorum, crescit in montibus altioribus Franconiæ & alibi.

Tanacetum Anglicum siue Crispum, odoratum admodum. Cuius vsus est in cibis præsertim contra vermes puerorum. In Scotia vt testatur in Therapeutice puerperarū, Ioan: de Bon Regius medicus in Gallia, heroinæ sectum Tanacetū ad prohibendum abortum ad mouere solent partibus inferioribus frequenter & cū felici successu, quod vt grauius oleat, prius manibus atterunt aut sub cineribus paululum coquant.

Tatula nuper nobis innotuit, Stramonix species maxima. De hac Monardem & Costam consulito. Constantinopoli aiunt capitale esse, si quis eam serat.

Taxus arbor apud nos innoxia, vt etiam Pena in aduersaasserit in Anglia baccas sine periculo gustari & porcos passim vt glandes comedere. Huius rubri acini auide expetuntur ab auibus, sed inde attonitæ facile postea capiuntur. Scobem quoque illius venenatam esse sunt qui affirmant, Hoc veneno etiam secundum I. Cæsar. lib. 6. bello Gall. Catinulcus Eburonum Rex desperatis rebus se exanimauit. Gaudet hæc arbor locis vmbrosis.

Telephium Hispanicum.

Minus semper virens, Cepæa Pantij sponde in Belgio nascitur.

Tele-

Telephium Ferdinandi Imperati Neapolitani pharmacopœi peritiss. Calor, quem in hac planta requirunt veteres, radicem potissimum gustantibus depræhenditur. Perijt superiore hyeme, cum ante hac plurimos annos durauerit, semine tamen sponte excidente plurimum se rursus propagauit. Cauliculi supini folijs amiciuntur portulacæ sed tenuiorib. flosculos fert stellatos albicantes, in summitate confertos, quib. succedunt nigra semina in capsulis.

Telephium Matthioli, flore albicante & rubro. *Anacampseros* Gesneri, cuius radix instar aloes in aëre suspensa crescit. *Vulneraria* planta est.

Terebinthus, ex semine prouenit. Serenda autē sunt grana quæ viridia sunt, rubicunda enim penitus effœta esse obseruauimus. Duum generum est, alta & humilis, atque hoc fit regionum diuersitate. Nam in Syria nascuntur procera, sed in monte Ida & Macedonia parua. Similiter & in Italia Romana grandes sunt & crassæ: *Hetruscæ* vero exigua ac distortæ. In Samnitibus adhuc Triuente voce aliquantum corrupta nuncupatur.

Teucrium vulgare. II. *Belgicum*, III. *Beticum*. Hoc vltimum præ alijs amari & ingrati saporis est, odoris tenuissimi, diuersum ab eo quod Clusius pinxit. In Lobelio eius imago simpliciter *Teucrij* nomine inscribitur. In Italia *Teucrium* crescit circa Carrarā in Lunigiano agro, copiose vero in Græcia & in Cypro, vbi exhibetur contra dolores renum & lienis.

Teucrium verum. Quo nomine missa fuit planta ex Italia folijs pene *Scorodonæ* vulgo dictæ sed minoribus. Florem eius expecto anno sequente. Cauliculi per hyemem durant cum summis folijs. Non videtur congruere Diosc. descriptioni.

Thalictrum siue secundum alios *Thalietrum*. I. *Italicum* vulgo, *Dodonæo* tertium, ex Hispanijs allatum. II. *Germanicum* latifolium, *Dodonæo* primū. III. *Angustifolium*, IIII. paruum,

um, Dodonæo quintum. V. flore purpureo, Dodonæo quartum. VI. flore albo. In Italia quibusdam locis vtuntur contra pestem. In Saxonia contra ictericiam. Dodonæus folia olcribus admixta alium nonnihil mouere tradit: radices vero decoctum idem potentius præstare. Anguillara adhuc erat de hac planta dubius.

Thapsia latifolia & *angustifolia*. Raro apud nos ad maturitatem peruenit. In Apulia & magis adhuc in Sicilia sua sponte crescens nominatur Turbit & Ferulacoli.

Thlaspi verum, cuius semine vtimur in Theriaca, II. apud Dodonæum. II. Supinum hirsutum. III. Platycarpon siue Scordothlaspi I. Dodonæi. III. Semperuirens biflorum, folio Leucoij. V. Incanum supinum. VI. Incanum fruticosum Franconiæ. VII. Rotundifolium Thuringiæ.

Thlaspi Pannonicum, descriptum à Clusio, odore propemodum allium referens.

Thlaspi Creticum flore purpureo & subalbo. Huius amarissima sunt folia. Teneræ plantæ priusquam flores perduxerint, in cella asservati altero anno florent egregie. Dodonæo Draba seu Arabis est.

Thlaspi Bisulcatum vel Lunaria bisulcata, à Clusio & Lobelio depicta. Crescit copiose prope Capuam foliis aliquantum diuersis quæ fere Napi vel Rapistri sunt, altitudine sesquipedis non multo minor.

Thora Valdensis.

Thora Italica Dodonæo & Clusio depicta, Napello congener.

Thuia siue Thya vulgo Arbor vitæ, vt Galli nominant. Clusius in obs. Hispan. potius inclinatur in sententiam doctiss. Guilandini in prob. assentientis ad Thyæ descriptionem à Theoph. proditam accedere non hanc sed aliam arborem sui generis Cupresso simillimam in Syria Aegypto & Arabia nascentem, cuius fructus Abhel ubiq; in istis locis notus, pilularum cupressi

pressi similitudinem habeat. Contra vero Goropius ille *πολυαδής αλδ* in suo Vertumno Arborem vitæ siue Thuiam cum Cedro antiquorū cōiungit & allegat Virg. Versum: *Vitis odoratam nocturna ad lumina Cedrum*. Sed quicquid sit, arbor hæc primum mihi quoque à doctiss. Rasso missa merito in precio habenda est, non solum propter eius odoris fragrantiam, cuius contusi ramuli naribus impositi quandoque sanguinem eliciunt, sed etiam propter alias eius facultates non contemnendas. Elicitur quoq; ex ea aqua & oleum per Chymica organa vtile ad dolores podagricos, rite impositum. Facile semine nascitur, & surculis propagatur, fertque apud nos hyemem parū stramine vel simili re munita. Seri autem debet in vasis terra optima & cribrata plenis, vt semen quarta parte digiti ea tegatur. Cum vero rigare opus est, terra linteo imposito irriganda, alioqui semina sursum ascendant & nudantur: quod etiam in aliis obseruandum est. Nouellæ plantulæ à sole meridiano per maiores æstus defendendæ, atque hac ratione plurimas arbusculas breui consequi possumus.

Thymelæa, foliis lini, notissima multis locis in Italia, in monte Sancti Iuliani Hetruriæ & per Apuliam.

Thymus verus capitatus siue Creticus, quamuis etiam in Italia circa Neapolin reperiatur & imprimis in Sicilia, qui tamen tantum annuus fuit. Alter durior flore albicante ubiq; apud nos frequens.

Tinus, Laurus sylvestris.

Tithymallus Characias circa Veronam plurimus.

Tithymallus arborefcens, ex semine quidem facile enascitur, sed difficulter apud nos in alterum annum durat. Vocatur & Petræus. Inuenitur copiose in Italia, in Hetruria in quodam monte, qui dicitur saltus Ceruæ & in Liguriâ inter Nycæam & Sauonam, ac circa Massiliâ. Ego aliquando reperi in mon-

tibus salebrosis inter saxa prope Terracinam qua itur Neapolim, altitudine trium cubitorum, floribus luteis, copiosissimo lacte abundantem.

Helioscopius.

Paralius, Celso *Lactuca marina*, frequens in littore Veneto. In fictili asseruandus est, vt ingruente frigore intra te-ctum portari possit.

Linifolius, *Paralio cognatus*, foliis tantum longioribus ad ripas Moeni in Franconia frequens.

Myrsinites, semel in hortum translatus sese diuersis in locis propagat, ac illi facile assuescit. Non caret admiratione, quod aliquando superfluas plantas à me euulsas, & in horto per acerrimam hyemem proiectas sequente vere repererim adhuc integras & illasas, quæ postea à quodam amico rursus aliò transplantatæ fuerunt. Crescit sua sponte in Samnitibus, Maris & montibus Nursiæ, vbi vulgus nominat *Tortomaglio*.

Tithymallus fruticosus Germanicus, in littore Rheni & alibi frequens, vnde palustris dicitur.

Tithymallus fruticosus alius, stipitibus rubicundis, perennibus, foliis modice hirsutis, latiusculis, in Franconiæ syluis obuius.

Cyparissas, siue *Esula minor*.

Leptophyllus Matthioli, *Esula exigua Tragi*.

Tithymallus tuberosus noster, alius ab Apio Matthioli. Radice *Scrophulariæ rubente*, tenellis cauliculis, foliis *Laureolæ Germanicæ*, sed minoribus, in cæteris aliis similis. Crescit plurimus circa Lipsiam, locis nemorosis. Repræsentaretur fere icone *Esulæ dulcis Tragi*, si plures cauliculi ac tenuiores ex vna radice magis tuberosa prodeuntes picti essent.

Tithymallus aruensis, annuus, *Esulæ Dulcis Tragi* similis, sed comosior & annuus tantum, nec sine acredine. Cum prodit

dit initio veris prima folia sanguineis guttis aspersa conspiciuntur.

Tithymallo oculos inungere prouerbio dicitur de ijs, qui sibi ipsis damnum inferunt.

Tormentilla alpina, ex montibus Tyrolensibus olim à me allata, radice multo maiore, odoratiore, & rubicundiore quam est vulgaris, vnde Heluetij apud quos etiam præstans crescit, nominant *Rotwurh*. Pulvis radices & florum vrticæ rubræ bene in Clibano exiccatus vtiliter inspergitur vulneribus ad nimium sanguinis fluxum.

Tragium Creticum Bellonij. *Androsæmum* fruticosum ex Ilua insula.

Tragopogon, vide Barba Hircina.

Tragoriganum Neapoli missum, adhuc tenellum. Origano Onitidi non absimile, modica lanugine pubescens, odore Heraclæotici Origani: Sed folia Serpilli non habet, ideoque *Tragoriganum* esse non potest.

Tragum, yua marina circa Monspelium. Secundum Polygonum Hispanicum Clusij in suis obseruat. Hisp. lib. i. Eius iconem ex Gesnerianis typis depromptam adiecimus, quæ fructus & radices quoque delineationem habet.

Tragum Matthioli, sed longiore folio quam ille pinxit, nimirum cultu luxurians ad vsum acetariorum.

Tribulus terrestris, qui in agro Monspelienfi Galliæ, sicut quoque Veronensi Italiæ copiosiss. in locis arenosis & apricis nascitur.

Trichomanes.

Trifolium pratense rubrum, album & luteum.

Trifolium Halicacabum, seu Vesicariū vulgo dictū, alijs cicer syluestre, quibusdam et satis inepte *Dorycnium*. Folia plerumque quaterna vel quina gerit, vt Loto annumerandum videatur.

Trifolium bituminosum, in agro Lucensi, circa Lunam & Carraram di Massa & vniuersam Hetruriam notissimum. Hyemis

frigora apud nos fert. Semen ex Italia allatum, terræq; mandatum plantam profert foliorum odore bituminoso Italicæ nihil vel parum inferiorem. Semen itidem sapore Italicum refert. Sin autem semen in Germania educatæ plantæ rursus feritur, statim sapore & odore producta planta deficit. Gal. lib. de Ther. ad Pisonem de hoc Trifolio Asphaltite siue hyacinthino differens, inquit, decoctum & moribus aranei vel viperæ ex aquæ fotu adhibitū ipsis mederi & dolores statim sedare. Sin autem in alio non commorso sanum locum eodem fotu circundederis, similem sensum, similesq; dolores ijs, quos morsus inuehit, omnes efficere, vt reuera miraculo dignum sit, videlicet herbam & morsum sanare & ferarum modo sanam partem prauè afficere. Matthiolus in Epistolis cum negligentia arguit in legendo Diosc. lib. 3. cap. 106. qui scribit, simplex huiusce Trifolij decoctum haudquaquam id efficere posse, sed tantum illud cuius fotu quispiam à ferarū moribus liber euaserit, si eodem alterius locus vlcere affectus, non sanus (vt Gal. inquit) perfundatur. Ex Sophocle tamen & Simo medico Plinius idem prodidit & Alboali cap. 697. cum errore floris, id quod Scaliger animaduertens exotericarum exercit. 153. distinct. 10. inquit hoc non casu sed sapientis cuiusdam cogitatu productum ad experimentum fuisse. quis enim ludens ablatum à morso decoctum imposuerit sibi? Sed Iulius Alexand. respondet, librum illum haudquaquam à Galeno fuisse editum & ob id non esse opus aliquo defensionis genere. At de his alibi.

Trifolium cochleatum minus, minus & aliæ species, de quibus supra in Medica.

Americum à Dodonæo descriptum & depictum, biennis apud nos planta.

Trifolium hepaticum siue aureū flore cæruleo, item rubro, quod frequens in Vuestphalia circa Corbachium inuenitur, quemadmodum

admodum & albo Cadelburgi in syluis. Hæc herba vtiliter Herniosis adhibetur.

Trinciarella, quo nomine ex Italia accepi plantam Dentileonis similem, sed teneriorē, foliis quoq; magis crispis, laciniatis gustu dulcibus, floribus minoribus & elegantioribus, semine oblongo, lato, membranaceo, superiore parte duriusculis aliquot pilis munito. Eo ipso, quo feritur anno flores & semen producit & si per hyemem in fictili seruetur etiam in plures annos perdurat: alioquin radices, quæ dulces quoque sunt vt vniuersa planta, primo frigore læduntur & intereunt. *Tripolium* à Lobelio depictum, frequens in littore Veneto. Secundo anno florem producit. Semina nisi in humidis admodum locis sata non facile proueniunt. In horto triennium apud nos durauit.

Tripolium minus ex Salinis Saxonicis. Anthyllis Cordi in sylua obseruationum.

Tulipa, de qua peregrina & ante aliquot annos demum cognita apud nos planta, quæ ob eximiam florum varietatem & elegantiam diligenter à studiosis rei Herbariæ iam passim colitur, legi poterunt accuratissimæ obseruationes tam Pannonicæ quam Hispanicæ Caroli Clusii, qui etiam pro sua humanitate plurimas huius differentias tam mihi quam alijs amicis liberaliter communicauit. Nominant alij Lilionarcisum, sunt qui velint esse Satyrium Diosc. Triphyllum dictum. De facultatibus tamen adhuc ambigitur. Helichrysum quoque Crateuæ non adeo male ad luteam quadrat, quamuis herbam non integre descripserit sed tantum dicat florem esse similem croco, colore aureo. Miratur Gener. Dn. Busbecquius se in media hyeme huius flores varios Constanti-nopoli reperisse elegantissimos. Enumerabimus autem primum præcoces, deinde medias vel dubias, tertio serotinas. Maxime vero præ alijs florib. varietas est in præcoci, quatum tot habuimus differentias.

Præcox lutea vel plane aureo colore, vel pallido. Adhæc vel rubris maculis conspersa, & alia maiore ex parte rubens. Item vel aureo fundo vel nigro. Stamina etiam discrepant, quæ in nonnullis flava sunt, in alijs nigricant.

Præcox rubra, eaque vel purpurascens, vel coccinea. Item purpurascens albis oris decora. Nec nõ dilute rubens vel incarnata, vnguibus vel inferioribus foliorum particulis candidis.

Alba, fere prima omnium florere solet, sed & frigoris vehementiæ aliquando succumbit, si non satis profunde intra terram abdatur. Est verò quædam penitus candida, excepto fundo qui non nihil flavescit: quædam diluta rubedine inficitur & tertia violaceis maculis pulcre distinguitur.

Media siue Dubia, Lutea, aurea, pallida: itemq; conglobato flore, non vt reliquarum patulo: & lutea medio fusca, purpureis staminibus, & præter has, quæ virentibus strijs variatur. Deniq; nana siue pumilio flore aureo.

Rubra, coccinea, fundo flavo, nigro, subuirente, in cæruleum vergente. Est inter has quæ nigrum fundum habet & foliorū in flore virentes apices. Præterea parvula admodum strictis foliis, colore saturato rubro.

Incarnata, languidi coloris, nigricantibus staminibus.

Serotina. Hæc plerumq; maxima est & pulcherrima, sed minore colorum diuersitate commendabilis. Lutea nimirum, aurea, pallida, itemq; tenella strictifolia inter hæc, latifolia quoque rursus eaque diclonos, nec non cristata papaveris modo, siue *apocryphus*, id quod etiam in rubra admodum grandi notavi. Est & suavi rubore purpurascens, qualis in pæonia colos. Tandem quæ Solis oculus vocatur, fundo nigro, quem circulus aureus ambit, reliqua floris parte eximie rubicunda: cuius varietas etiam in odore habetur, qui in quadam plane Lilium conuallium dictum æmulatur.

His plerisque interdum accidit, ut proliferae sint extra terram, id est ut inter alas foliorum protrudant bulbum, qui sensim tabescente matris superficie incrementum capessit, quemadmodum hoc à C. Clusio in Pannonicis affabre depingitur.

Vltimo loco restant Tulipa Narbonensis quæ minor est, & Bononiensis, quæ maior, & plerumque polyclonos. Odoratae sunt hæc & cum medijs fere florent.

Tusai vide Corona Imperialis.

Tusilago vulgaris: & altera Alpina à Clusio posita in obs. Pannonicis.

V.

VALERIANA maior siue Phu vulgare. Nam de Dioscoridis Phu merito dubitatur, cum florem illi tribuat maiorem Narcisso, nisi ἀντὶ τοῦ ναρκίσσου κλέου legatur, ut Doctiss. Vir D. Iacob. Dalech. censet. Est tamen hæc planta efficacissima & nostro tempore ad Theriacæ confectionem assumitur. Cuius extractum singulare remedium est contra difficultatem urinae & alios similes internos affectus. Huius alpina species multo odoratior, flores enim Citrij pomi odorem referunt, & tenerior, ex Allobrogum montibus aliquando ad me missa à C. L. Medico Ioanne Antonio Saraceno.

Est & sylvestris Valeriana, siue palustris maior & minor, ubique obuia. Decoctum eius efficax est contra icterum.

Valeriana campestris vel arvensis duæ species, hoc solummodo discrepantes quod hæc maior & strigosior sit, ac flosculos suppurpurascentes, radiculamque magis odoratam habeat: illa pinguior & cibo aptior candidos gerat flosculos. Dodonæus vocat Olus album λευκολάχανον, & Lactucæ generibus accedere vult, refrigerantisque & humectantis facultatis esse. Mihi vero temperata potius videtur vel saltem in primo gradualida.

Valeri-

Valeriana rubra Dodonæi, quæ hyeme debet recondi, si metuaturn intensior, alioquin satis perfert in horto mitiora frigora. Crescit sua sponte circa Pisas & in Liguria. Radix satis est aromatica. Apud veteres aliqui existimant esse Limonium, alij Condurdum, alij pro Been rubro habent.

Valeriana peregrina vel Græca dicta, quamvis parum cum alijs Valerianis habeat commune. Crescit autem in saltibus & sylvis Thuringiæ.

Valeriana annua ex Ilua, cuius meminit Cæsalp. lib. 4. cap. 5.

Verbascum mas & foemina. Huius vtriusq; plures pro ratione soli reperiuntur differentiæ. Matth. lib. 5. Epist. ad Cortusum refert se vidisse in montib. flore in vniuersum purpureo à Blattaria diuersum. Hoc & Capparis pauca aqua irrigari debent. Sub eo quod florem album habet erosa radice sæpe vermes reperiuntur. Vrsas faucias verbasco sicca temperie prædito sua vulnera curare tradit D. Basilius, Homil. 9. in comment. ad Genesin. Brasauolas ait in suo de Syrup. comment. in Hetru-ria Verbasci floribus vulgus rusticorum vti ad lac coagulandum. Puluis verbasci non nihil purgat, quare eo Vngari in febribus vti solent.

Verbascum folio papaueris cornuti, depingitur optime à nobis in recenti editione Herbarii Matthioli.

Verbascum sylvestre, foliis Saluiæ. Reperitur copiose in Græcia & Insula Corcyra, atque etiam secundum Anguillaram in Italia, qui illud apud Marsos ad arcem quandam Pisinam dictam inuenit, vbi incolæ nominant Suchamele.

Verbena mas & foemina. Sumitur interdum Verbena pro quauis herba, vt volunt Grammatici.

Vermicularis flore albo, vtilis obstructionibus lienis. Vide supra Aizoon.

Veronica maior, opt. quæ ad radices quercuum crescit, colligitur Iulio. Veronicæ extracto contra pestem multum tribuebat

CL. V. D. Ioann. Crato, trium Imperatorum Archiater.

Veronica fœmina Dodonæi.

Veronica spicata cerulea.

Viburnum Matthioli, Lantana vulgo, frequens circa hanc urbē.

Ex eius surculis paratur opt. aqua ad oculos. Alij ad tonsillarum & gutturis omnisq; oris cū inflammatione tumores decoctum initio in gargarismatis cōmendant: Item ad laxiores gingiuas contrahēdas & dentes firmandos. In lixiuio decocta folia capillos denigrant. Acinorum puluis alui fluores, sanguinisq; profluuia, tum & muliebria cohibet.

Vincetoxicum, vide *Asclepias*.

Viola Martia pleno flore, biflora, flore purpureo, candido, rubello. De violis vide carmina elegantia Stigelij & Maioris. Humanæ vitæ conditionem & formæ imprimis fluxam instabilem atque caducam elegantiss. versu proponit nobis Theocritus: Idyll. 28.

Καὶ τὸ ἰὼν ἄλαν ὄρνις ἐν ἡαεὶ καὶ τάχα γησά.

Coronas quas olim Laribus imponebāt fuisse violaceas prodit Iuuenalis Sat. 12.

Laribusq; paternis

Thura dabo, atq; omnes violæ iactabo colores.

Ad maturandum abscessum in gutture commendatur hic Suffitus. R. Violariæ, cum radice & floribus & Chamæmeli item, coquātur in aqua tecto vase, & suffiatur per os. ¶ Costæus in Mesuen annotauit Byzantij Violæ speciem coli, cætera Martiæ similem, sed flore infinitis foliolis constructo & æquante Rosā Damascenam, magnitudine & odore etiam nostrates superante. Sed hanc non vidisse Italiam, nimirum tunc temporis cum illa scriberet. Huius recentem florem vnum atque alterum prima mensa sumptum, aluum subducere instar recentis Rosæ, Hieronymum Capellum Venetum rerum naturalium peritissimum obseruasse tradit.

Viola Martia lutea, inodora, alpina, aliquando à me allata ex montibus Tyrolensibus.

Viola arborefcens Matthioli, vel potius recta, vulgo Mater violarum.

Viola multicolor, Flammea Dodonæi, alijs flos Trinitatis, nonnullis lacea. Violæ laceæ purpureus vna & luteus & cādides color spectatur, vnde illi tricoloris nomen. Costæus de natura vniuer. stirp. Destillatur aqua ex floribus herba & caulibus & in morbo Gallico, datur per 9. vel plures dies mane & vesperi ʒ. iij & sudet, commendatur à multis.

Montana grandiflora peculiaris ex montibus Helueticis, duplo maior vulgari, lutea magna ex parte, purpureis lineis intermistis. Flos elegantiss. non expers odoris. Planta facillime ex surculis propagatur.

Viola Matronalis, alijs Hymalis, quibusdam Hesperis.

Virga aurea maior, angustioribus folijs & magis serotino flore & minor latioribus, flore præcociore.

Virga pastoris, *Dipsacus satuus*.

Viscago maior & minor. Hanc pro *Muscipula* non satis accurate pinxit Pena, illam pro *Sesamoide Salmantico* maiore exquirere admodum Carolus Clusius in Hispanicis delineauit.

Vitex, initio rectus ætate contorquetur, vt Costæus obseruauit in lib. de natura vni. stirp. In nostris regionib. si in horto relinquitur, vix seruari potest, sed semper repullulat ab radice sicut quoque *Pseudoguaianica* seu *Lotus*. Pausanias in Arcadicis siue lib. 8. Quod si ex Græcorum monumentis vetustiss. arbores adhuc superstites & vegetas percipere velimus, antiquiss. omnium *Vitex* est, quæ apud Samios ad Iunonis extat. Ei vetustate proxima *Quercus Dodonæa*. Olea deinde in Atheniensium arce, & quæ Deli adhuc extat *Palma*. Nam tertium viuacitatis locum *Lauro* suæ iure fortasse Syrii attribunt. Præter has est *Platanus Menelais Caphyensium*. Guil.

Xylan-

Xylander in Plutarch. Symp. 3. Quæst. 2. nescio qua occasione pro nunc Viticem vertit, vbi est *χίαν πολλαίς ἡμέραις συνεχῶς ἐπιμένοντα τοῖς ἄλλοις φυτοῖς φύγει τάχιστα τὸν κίτλον. μᾶλλον δὲ ὅλως ἐνθὺς ἀπὸ λυταίῃ πάρεϊθήκεται παρὰ αὐτὸν ὑπὸ θερμότητι*. Absurdum certe fuerat hederæ viticem & non potius huic illam incumbere. Nec alioquin multis refutare opus est hanc interpretationem, cum Græca exemplaria manifeste reclamant.

Vitis vinifera. Vitis potissimū diuersitates notari solent, quamuis etiam in reliquis partibus varietas insignis deprehendiqueat. In horto nostro hæ potissimum coluntur hætenus.

Vulgatissimæ sunt Francæ dictæ & alteræ quæ Germ. *Heunisch Trauben* vocantur. Minima & optima è trib. Heluanaticis facillime folio dignoscitur, inquit Columella lib. 3. de rustica ca. 2. nam rotundissimū omniū id gerit, atq; est laudabilis, quod siccitates maxime perfert, q̄ frigora sustinet, dum tamē sine imbribus sit, quod nonnullis locis etiam vinū eius in vetustatē diffunditur, q̄ præcipue sola acerrimū quoq; solū fertilitate sua cōmendet. Hæc ēt Francæ accommodari fortasse poterunt. Spionia dapsilis musto & amplitudine magis vuarū quā numero fertilis, vt idem cōmemorat. Plinius Spineam à quibusdā vocari tradidit, omnium abūdantissimam & vino & vuarum magnitudine, magis tamen vuarū magnitudine. Imbribus pinguescere & nebulis ali. Hanc, si recte conijcit Car. Stephanus, ab agrestis pruni, qui Spinus dicitur, gustu, quē refert, nomē inuenisse, nō multū diuersam existimamus ei quæ Ger. *Heunisch* dicitur. Est. n. saporis præceteris acerbi & austeri, nisi caloribus æstiuis bene excocta mitescat, ob id solū commēdabilis, quod vini plurimum fundat.

Purpurea siue nigra. *Schwarze oder Kiebrose Trauben*/Allobrogica Plinio, frigidis locis gaudens, ac gelu maturescens. Ex horum familia est quædam quam inerciculam appellari idem tradit, iustius sobriam dicendā, inueterato præ-

cipue commendabilē vino, sed viribus innoxiam, siquidem temulentiam non facit. Inde Columella Græcis *αμύβυσος* vocari scribit.

Purpurea siue nigra grandibus acinis magnitudine & forma pruna æmulantibus. Germ. *Schlehenbeer*. Italis vva de pergola, pergulis hortorum potius quam vinearum ordinib. dicata, vnde Pergulana non immerito nuncupabitur.

Tramina nuncupata, non vt quispiam putet nomine corrupto ab Aminæa vite. Nā hæc alba apud antiquos ab Aminæa regione, inquit Macrobius, appellata fuit. Et quidem Aminæas vuas dictas putant, quasi sint sine minio, hoc est, rubore, nempe quod album vinum reddant. Quæ vero nunc apud nos *Traminer* vocitantur à pago celebri ad Athesin *Tramin*/ in triplici differentia sunt, sed omnes subrubicundas vuas gignunt, magnitudine & sapore, nec non rubedine vel saturata vel diluta inter se discrepantes. Eiusmodi sunt Heluolæ veteribus dictæ, inter rufum & album medijs coloris. Dulcissima est & facilius maturatur, quæ magnitudine media est.

Præcox, ante alias maturescens, boni saporis atq; imprimis dulcis, colore subalbido ex viridi. Præcoquas vocat Columella lib. 12. cap. 37. & nisi fallitur Carolus Steph. eadem sunt Prætiæ Virg. 2. Georg. Columella tamen lib. 3. cap. 2. distinguere videtur.

Agigartos, siue interioribus seminibus vel granis aut vinaceis. Eiusmodi vuas arte fieri ostendit Columella. Sed quæ apud nos coluntur, interdum vnicum vel alterum granulum habere deprehenduntur, rarissime tamen acini succi pleni & saporis mitissimi sunt, colore in albedinem declinantes. Vulgare nomen est *Elbertrauben*.

Muscatellina vulgo dicta, Vitis Apiana Plinio, cui apes cognomen dedere, præcipue earum vuarum avidæ.

Quæ

Quæ Zibebas vulgo dictas fert, id est Arab. Vuam Zibib, vel Passam Latinorum, non enim nisi passæ ad nos deferri solent, Græcis *Bûuas* est, racemulis tumidis, vt Virgilius canit. Non solum enim vuas sed etiam acinos ipsos præter modum amplos habet & crassos atq; oblongos. Prodiit ex semine, & octavo anno apud nos primû frugifera fuit, sed non plene maturefcere voluit. Folia sunt elegantissimi ac nitidissimi viroris, profundas admodum infectiones habentia. Durauit hyemes vndecim, sed radicitus interiit superioris anni inusitato frigore. Huius generis ex Vngaria aliam in horto alo, quæ frigoris patientior est, alioquin tota facie non dissimilis. Fructum vteunq; perficit, facilius nimirum quam ea de qua proxime diximus.

Celsus ait & ante cum M. Cato; Nullum genus vitû conferendum esse nisi fama, nullum diutius conseruandum nisi experimento probatum.

Si frigore vites summa hyemis clementia pereunt, omnino rescindi totâ superficiem præsterit: Sic enim tertio aut quarto anno vel citius cum foenore iacturam omnem refarciunt.

Margianâ vites optimas ferre, quapropter sæpe vitis truncum inueniri, quantû duo viri complecti queant: racemum duorum cubitorum, annotauit Strabo.

Generosus Dn. Auger. à Busbeck in suo itineraio Byzantino refert vuas delicatissimas in æstatem vsque à Turcis asseruari hac ratione. Grandioribus acinis præditas, beneque maturas collocant in vase fictili, substrato prius in fundo multo semine sinapi molito, cui vuas imponunt, stipantque conspersas eadem farina. Postremo vase repleto mustum recentiss. superfundunt, implent & bene claudunt. In magnis postea caloribus sic vuas cum iure vendunt. Qui Sinapi non delectantur, vuas aqua frigida prius sæpe eluunt.

Vitis sylvestris Matthioli, Amarum Dulce, Solanum arboreſcens quorundam, Salicaſtrum Plinij lib. 23. cap. 1. Vulgatioꝛ eſt quæ purpureos flores proferit, ſed quæ candidos rarioꝛ.

Vitis Idaea Geſneri maior. Creſcit in ſylua prope *Wegeldorff* / pago mille paſſus ab hac vrbe ſito: quam *Cluſius* in Pannonicis *Jegerbeer* & in montibus Metallicis ad radices Sudetum frater *Ludouicus* p. m. *Trinckelbeer* nominariaiebat, quia eorum copioſior uſus aliquem quaſi inebriat. In horto nulla cura induſtriaq; cogi potuit vt comphræhenderet.

Vitis Idaea rubra Banarica, baccis inſipidis, ſine ſucco. Fruticuſus eſt ſupinus, craſſiore caudice quam vulgaris, quæ apud nos paſſim cum nigra in ſyluis creſcit & *Steinbeerlein* vocatur: foliis item oblongioribus, acuminatioribus & anguſtioribus, per autumnum rubentibus. Creſcit circa Monacum in campis aſperis inter Ericas. In horto adhuc viuit & viget, necdum vt ſylueſtres huiusmodi plantæ videtur interitura.

Vaccinia nigra Dodonæi dum cruda eduntur, ventriculū debilem & frigidum offendunt & aluū perturbant: Sed excoctus illorū ſuccus donec craſſeſcat addito melle & ſaccaro vt conſeruetur, ab aliquibus parari ſolet ad hæc mala ſiue ex ipſorum eſu, ſiue aliunde contracta.

Ulmaria à foliorum *Ulm*i ſimilitudine, nondum vetus nomen adepta, Germanice *Burmfraut* / nam radix quaſi à vermibus videtur exca. Hanc Anguillara vocabat *Potentillam* maiorem. Gaudet paſſim locis paluſtribus, odore reſert *Pimpinellam*. Utuntur veterinarij eius decoctio feliciter in doloribus colicis & vermibus equorum, itemq; ad ſiſtendum ſanguinem & ſanandas fiſtulas nonnulli commendant.

Ulmus. In huius foliis veſiculæ erumpunt meſe Maio plenæ humore admodum vulnerario (vt teſtatur *Fallopius*) & coſmetico. Faciem enim reddit teneram. Conſert quoque pueris *Enteroccele* laborantibus. Colligendi modus talis eſt, Veſiculæ

culæ hæc suo tempore collectæ, antequam generent vermiculos quosdam instar culicum, imponuntur vitro alicui angustiori, quod inuersum aptatur alteri vitro paulo minori & sic liquor ille commode extillat: ex hoc, quoniam non diu durat, oleum paratur, teste Syluio, præstantiss. in vulneribus. Radices huius arboris mundatæ & coctæ in vino ad aliquam consistentiam ambustis impositæ ea consolidant accicatrices quoq; delent. Non possum facere quin elegantissimam similitudinem ex Vlmo desumptâ & à D. Chrysostomo Homil. 9. in cap. 5. S. Matth. expositam hic proponam. Sicuti vlmus, ait, infructuosa humorem viti suppeditat, quo vitis pro se & vlmo proferat fructum, ita tuæ res proficiant ad pauperis sustentationē in hoc sæculo, vt eius Sanctitas tibi vsui sit in altero.

Vnifolium, Monophyllum, Matthiolo Gramen Parnassi, vbique apud nos in nemoribus opacis frequens. Puluerem huius cum vino generoso vel aceto multi laudant in pestis initio & alijs venenis.

Vrtica Romana. Sumuntur autem ex vulgari quoque multa euporista remedia. Sic quidam Medicus præcipuus Parisiensis puluerē seminum vrticæ cum Syr: Violato vel alio pectorali in pleuriticis & suppuratis exhibet. Radices vero rubræ vrticæ tritæ & naribus impositæ sistunt sanguinem. Viuere vrtica & herbis apud veteres accipiebatur pro apparatu tenui. Sic Horatius:

Abstemijs herbis

Vitis & vrtica.

X.

XYLOSTEON, Orcheocarpus Cordi.

Xyphium supra Gladiolus.

Xyris siue spatula foetida. Hanc quoque alicubi aiunt in Italia reperiri flore rubro. Aliam minorem tradit Cordus nasci in campis

campis & secus fossas inter Oppenheimium & Moguntiam
ad Rhenum.

Z.

ZAZYNTHA siue Verrucaria Matthioli. Cichorium Ver-
rucarium Gesneri. Huius semen puluerisatum ad vnum
Cochleare sumptum decrecente luna per tres dies dissoluit
verrucae in quacunque parte corporis, quo remedio quidam
Chirurgus Patauij aliquando multum pecuniæ collegit.

Zizyphus rubra. Iuiubæ officinarum. Anguillaræ videtur Paliu-
rus siue Connarus Athenæi lib. 14. cap. 20. Syluestris nasci-
tur in campis Veronensibus.

Zizyphus alba, Columellæ, vel Cappadocica Plinij, Olea Bohe-
mica siue Elæagnus Matthioli. Apud nos fert hyemem ac in
iustæ arboris magnitudinem adolefcit. Sed & taleis instar o-
learum facile propagatur. De ea plura apud Carolum
Clusium in obseruat. Hispanicis lib. I.
cap. XII. legantur.

FINIS.

IMPRESSVM FRANCO-
FVRTI AD MOENVN, APVD IO-
HANNEM FEYERABEND, IMPENSIS SI-
gismundi Feyerabendij, Heinrichi Dackij,
& Petri Fischerei.

M. D. LXXXVIII.